

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztőségi szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDELYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
kedése, hová az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
tautalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt, félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Széttétekintés II. (H—n.) — A káplánság kér-
dése az erd. ref. egyházkerületben. Málik J. — Az ig. tanács ülésé-
ből. — Tárca: Az elveszett fiu. A Prot. Blatt nyomán P. E. —
Vidéki élet: A szilágyszolnoki egyházmegyéből. Észrevételek a
„segédlökési állomások rendszeresítéséről“ Fábian Dániel. — A
sepsii egyházmegyéből. A háromszéki ev. ref. özvegy-árvai gyámin-
tétről Egy székely pap. — A marosi egyházmegyéből. Nyílt levél
t. Vályi Pál espereshez. Szentkirályi Sándor. — Interpellatio t. Ré-
vay Lajos urhez. Cassius. — Külföld. — Egyházi s iskolai hírek.
— A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetései.

Széttétekintés.

II.

Bürkös, 1877. marc. 16.

(H. J.) Nem először adok kifejezést azon ta-
pasztalati igazságnak, hogy nálunk a nép és intel-
ligentia között miveltségi tekintetben óriási távolság
létezik, mi társadalmunk egészséges, életvidor nyilat-
kozatait s ezzel kapcsolatban az állami és egyházi
élet természetes fejlődését nehezíti meg, sőt — mond-
juk ki nyíltan — azoknak teljes kidomborodását teszi
lehetetlenné. A nép és intelligencia, ha nem is, mint
életre halálra megvívni kész ellenséges tábor áll egy-
mással szemben; de e két, a műveltségnek, tudó-
mánynak, társadalmi viszonyoknak stb. stb. oly kü-
lönböző fokán álló osztály között hiányzik azon ter-
mészetes kapocs, mely a kettőt egy magasabb
cél valóztatására organicus egésszé egyesítené. A nép
bizalmatlan, féltékeny az intelligencia minden tetteire,
az ez által képviselt elvek keresztülvitelét nem meg-
győződésből, hanem csak úgy immel-ámmal kény-
szerből segíti elő, legtöbbször felhasználja a kedvező
alkalmat azok kijátszására. Az intelligencia nem
tudja magát beleképzelni a nép helyzetébe, legtöbbször
ismeretlen vágyaival, törekvéseivel, nem fogja
fel értelmi és szellemi működésének helyzetéből folyó vo-
nárait, alapokait. Alig ha valótalanul mondok, midőn
azt álítom, hogy az intelligentiának épen azon ré-
szét, melyet kiváló tudományos képzettsége, sokolda-

lu ismerete vezér szerepre hívott el, sőt maguk
az irányt adó városok is a nagy többségben le-
vő falusi népnek életét regényekből, leírásokból, leg-
többször népszinművekből tanulják ismerni. Ez alap-
ra basirozva születik a népboldogító tervek tekinté-
lyes része, így nyer tápot azon minden esetre joga-
sulatlan feltevés, mintha az intelligencia az alakító
művész, a nép a durva érzéketlen, élet nélküli anyag
lenne, mely a művész vésője után várakozik. E fel-
tevés — ha csakugyan létezik — nem helyes; társa-
dalmunk átalakítására irányzott minden oly nemű
törekvés, mely a nép és intelligencia között az anyag
és szellem viszonyát sejteti, haszontalan fáradság. A
kettő közötti viszonyt sokkal találóbban fejezi ki azon
bibliai locus, mely azt mondja: „ti vagytok a föld-
nek savai“, „hogy ha a só megízetlenül mivel sózat-
tatik meg?“ (Mat. 5. 13.)

Kérem ne méltóztassanak félre érteni s előre
is tiltakozom azon feltevés ellen, mintha a megízet-
lenült só a szó szoros értelmében vett intelligentiára
akarnám alkalmazni, távol van tőlem ily merőnylet-
nek még gondolata is. De kérem ne méltóztassanak
szem elől tévesztetni azt sem, hogy társadalmi éle-
tünkben, állami és egyházi intézményeinkben szám-
talan oly ember szerepel, kik pár elemi vagy gymn.
osztály abszolválása után magukat tényleg az intel-
ligentiához számítják, kívánják számíttatni. Ez ellen
kifogást tenni nem lehetne, ha nem ezek szolgáltató-
nák a társadalomnak azon contingenszt, mely semmi-
vel sincs megelégedve, csak saját tetteivel, mindent
bölcsebben és jobban tudna elintézni, mint a kipró-
bált vezérférfiak, itél, kárhóztat, bölcselkedik a nélkül,
hogy a nép szenvedélyének felkorbácsolása, hitének,
bizalmának, jóhiszeműségének stb. stb. megingatásán
kívül valamit tenne. Innen kerülnek ki a nép pro-
fétái, tudósai, moralistái, törvénytárgyozói stb. stb ;

e csatornán át lón megmérgezve a nép kedélye, világnézelete — és így tovább. Méltóztassanak elhinni, hogy nagyon sokan vannak ily fajta szereplők, kik az intelligentiához számítják magukat, ezekre alkalmazható a „megizetlenült só“ nevezet.

Jól tudom én azt, hogy pezsgő, életvidor társadalmi viszonyok közt az intelligencia egyik és pedig tekintélyes részének hivatásszerű feladata az, hogy a tudományos kutatások által felfedezett igazságokat az organikus életszervezet szükségének megfelelőleg feldolgozva forgalomba hozza, mert utóvégre is mind azt, mit az intelligens külföld producál, mi közöttünk, minden reflexio, minden benső feldolgozás nélkül az ott elfogadott mennyiségben, minőségben és alakban meghonosítani; ma a német, holnap a francia, itt az angol, ott az olasz cultura termékeit, talán csak azért, mert ama kultivált országok azok által lettek hatalmasok, csupán hírért magyar törzsbe oltani sem nem helyes, sem nem czélszerű. De látom másfelől azt is, hogy épen a feldolgozás nélküli átültetés napi rendben van; van magyar nyelvtanunk (tisztelet a kivételeknek) német, francia nyelvtanok mintájára létesítve; theológiánkat a német szellem uralja s a magyar viszonyoknak, miveltségeknek megfelelő, életszükségsszerű feldolgozás, átalakítás, értékesítés helyétt fordítások pótolják; kissé nagyobb mértékben így vagyunk — bocsánat ha tévedek — minden tudományal. És annak a fentebb említett elégedetlen, declámáló filiszter intelligentiának épen ezen helyzet szolgáltatja a leghatósabb fegyvert, melyet a pártok kérielhetetlen tusájában könnyelmű gondatlansággal kezel.

Tagadhatatlan, hogy a pártok jogosultsága nem hogy kérdés alá nem jöhet, de sőt a tovább fejlődésre mulhatatlanul szükséges, az általuk képviselt elvek, mint az általános jollótnek erős meggyőződésből származott táplálói, teljes elismerésre, tiszteletre méltók; tagadhatatlan, hogy a pártok magvát, központját az intelligencia legderekabbjainak kell alkotni; de ettől a központtól a népig nagy távolság létezik, az ott született vezérelvek, pályafutásukban sok heterogén elemen hatolnak át, legtöbbször elveszítik zamatjukat, más alakot és értelmezést nyernek s az alkalmazásban egészen más végeredményt mutatnak, mint a milyent a szereplők számítottak. A modern theológiának csak rombolása, tagadása részesül „hozsánná“-ban, de az a mit épít, az a mit

állít épen oly obscúrismus, mint az orthodoxia legorthodoxabb tétele; az egyházpolitikai küzdelmek, legyenek bármily magasztosak, szabadelvűek, csak a papok kedvteléseinek szüleménye, a hierarchia erősítésére irányult törekvések — csak az találja fején a szeget, csak annak van teljes igazsága, ki „feszítsd meg“-et kiált.

Szomorú dolog, hogy kissé nagyobb mértékben, a nép ily nézetekkel van saturálva, mert ne ámitsuk magunkat azzal, hogy a pártok létezéséről nincs tudomása; de igen is van s a szereplő egyének vizsgálkodásai szolgáltatnak legtöbb anyagot a combinatiókra, a vezér férfiakról mondott és közforgalomba hozott vádat, gyanusítást tartja valóznak.

Mondja meg már most valaki nekem, ez úton hová jutunk? mit remélhetünk? miféle elemekre lehet számítani, hogy társadalmi, állami és egyházi életünk átalakulásában, fejlesztésében, mint egészséges életszervek üdvös tevékenységet fejtsenek ki? mit gondolnak, ha a „só“ tisztátalan, undort gerjesztő anyagokkal bepiszkolva jut a levesbe, nem izetlenül-e meg ez is? Bizony az ilyen szét-tekinvés után elfáradva, reményt vesztve kérdezzük: „mit csináljunk atyámfiai, férfiak.“

A káplánság kérdése az erdélyi ref. egyházkerületben.

Sepsi-Szt-György, 1877. marc. 29.

E becses lapok t. olvasói előtt nem ismeretlen már a kápláni rendszer behozatalát illető kérdés. Olvastunk érveket mellette és ellene; közelebről pedig a déézi ref. egyházmegye is foglalt e tárgyban határozott állást, elvétvén a kápláni rendszer felállítására vonatkozó egyházkerületi indítványt. Hosszas dolog volna e helyen a már sokfelől elmondott pro et contra vélemények birálgatásába bocsátkozni: részemről meglegszem annyival, ha a déézi egyh. m. határozatáról szólhatok kissé részletesebben.

Az említett egyházmegye elveti a káplánság kérdését, „miután — ugymond — a káplánság rendszernek felállítása által a papi állomások betöltése körül sajnosan tapasztalható visszaélés és corruptio tovább terjedése könnyen eszközt találhatna“ s „miután végzett theologusaink és ez üressen maradó papiállomások száma épen nem igazolja azon félelmet, mintha papjelöltjeink a „valószínűleg“ (1) megszűnendő köztanítás által állomás nélkül maradnának.“ E helyett azonban a népesebb egyházmegyék esperesei mellé ajánl segédeket „esperesi titkár“ név alatt.

Hogy a káplánság behozatala mennyiben válnék a papi állomások betöltése körül corruptio eszközzé: nincs

indokolva. Nézetem szerint olyan állítás ez, melyet érvekkel támogatni nem is lehet. Mert hiszen nincs a nap alatt egyetlen institutio sem, mely ki ne lenne téve visszaéléseknek, s így hiszem, hogy a káplánság keretébe is csúszhatnak bő törvényellenességek; de annyi visszaélést még sem fog magába fogadhatni soha, mint a mostani papválasztás rendszere. És épen itt, a papválasztás terén látom én szükségesnek prot. egyházunk elveinél fogva is a kápláni rendszert.

Papjelöltjeink ugyanis ma még *próbákra* vannak szorítva. Némelyik elég szerencsés, talán mindjárt az első fellépésével, megnyerni a közönség tetszését s a nélkül, hogy sokat fáradsa utána: ecclésiát kapott. A nagyobb rész azonban 10—12 egyház-községnél is „próbál” szerencsét, de vagy pátronusok hiányában, vagy mivel nincs elég tapasztalata az emberi szívek hódítása körül: ecclésia nélkül marad. Aztán kedvét veszti, a sok „próba” bizalmatlanná teszi az emberek iránt, nem csüng többé szeretettel az evangelium tanain, lelke elfásul s ha oda nem hagyja is a választott pályát s ha van is elég türelme a „próbák” hosszú soraihoz: végre lesz belőle pap, ki a *bel-ső hivatásból* igen sokat hagyott el azon egyházakban, hol képességét annyiszor és oly ok nélkül tette ki *próba*ra. Igaz, hogy a papválasztásnak ilyen módja nagyon kényelmes az egyházakra, de legkevésbé sem kecsesítő a papjelöltre nézve. A corruptio csakis az ilyen választásoknál jöhet szóba, a visszaélésekre csak itt lehet alkalma egy élelmes embernek, az egyházak csak is ilyen választásokkal csalódhatnak. És mi ezt a gyakorlatot mégis oly féltékenyen melengetjük keblünkben.

A kápláni rendszer igen természetesen lényeges változtatásnak vetné alá a papválasztást is. Nem akarok e tekintetben magyarországi egyh. kerületek gyakorlataira hivatkozni; nem párhuzamot az erdélyi próba-prédicáció s a magyarországi „pap-hallgatás” között: csak utalok a kápláni rendszer lényegére, mely által semmi esetre sincs oly nehéz megpróbáltatásnak kitéve népünk tántoríthatatlansága, mint a most divatozó rendszer alatt. Egy segédlelkész működése, kivált a jóra valóbbak közül, nem marad csak saját egyháza falai közt; egy munkás, tevékeny ifju főlévi káplánkodása alatt egész egyházmegyében ismeretesség válik s ha ott választásra kerül a dolog: mindenesetre józanabb itélettel és kevesebb visszaéléssel választja meg papját a nép, mint napjainkban. A kápláni rendszer tehát nem corumpál, sőt hathatósan terelné a helyes irányra népünk itéletét, mely—valljuk meg—igen sok tekintetben kívülről kormányoztatik. Mindaddig tehát, míg a papi állomások betöltése körül a gyakorlatban lévő törvény áll fenn: a nép szabad és józan itéletére, helyes és önzetlen papválasztásra alkalmasabbnak bizonyul a kápláni rendszer.

A déézi egyházmegye határozatát illetőleg sokkal fontosabb a második pont, mely nem látja be azon aggodalom alapos voltát, hogy a köztanítóságok megszűntével mi fog történni végzett papnövendékeinkkel?

És itt önkénytelenül meg kell kérdeznem a t. egyházmegyétől: mit ért a középtanodák *rendezése* alatt akkor, midőn a köztanítóságok eltörlésének még „valószínűségét” is kétségbe vonji. Én hiszem, hogy a középtanodai oktatásnál a *szakszerű* tanítást nem helyezi másodrendű kérdéssé a végzett theologusok „vivendi modus”-a után. Hiszem, hogy belátja a t. egyházmegye, miszerint a ref. középtanodáinknál a köztanítóságot a j. sakaraton kívül a *szükség* állította fel. Szakképzett tanárok hiányában alkalmazni kellett végzett papnövendékeket még a felsőbb gym. osztályokhoz is, kik azonban, bármily lelkiismeretes és képzett ifjak legyenek is, ma sem tekintik tanító állásukat egyébnek tisztességes „*váró teremnél*”, honnan data occasione biztos állomásba—ecclésiába juthassanak. Igen természetes, hogy a középtanodák szervezete nem tűri meg az *ideiglenes* tanári állomásokat; a közoktatásügy *szakképzett* tanárokat kíván iskoláitól; e tekintetben pedig a theologiai tanfolyam nem elégíti ki a szakképzés igényeit. Mi marad tehát egyéb hátra, mint rászorítani papjelöltjeinket azon t. terre, mely kizárólag az övék s melyet ápolni egyedül nekik jutott osztályrészül. Istennek hála, derül aség felettünk is. Erdélyrészi ref. középtanodáink sorsa napról-napra örvendetesebben javul. Előttünk áll a sepsi-szt.-györgyi „*Mikó-tanoda*”, a szászvárosi „*Knün-tanoda*”, melyek halhatatlan jóltevőjük adományozásai folytán mint egy varázsütésre felemelték fejüket s hanyosan követelnek a maguk számára is helyet a virágzó és első rendű tanodák között. Pár év alatt ezen két legszegényebb tanoda képes lesz *rendszeresített, szakképzett tanárokkal látni magát*. Protestans egyházunk multja, közoktatásügyünk folyton fejlődő organisatiója nem engedi az erdélyi ref. tanodák hátramaradását. Most mikor úton-útfélen szakszerű oktatást hangoztatunk: egyszersmind kimondottuk, a „*pe-reat*”-ot köztanítóságunk felett. De kárpótolunk mégis csak kell a papjelölteket? S ha igen: akkor *szükség-szerűen* áll elő a *kápláni rendszer behozatala*.

Tulfelel azonban ideje volna komolyan gondolkozni az erdélyi ref. egyházkerületnek theologusai *szakképzettségéről* is. A nélkül, hogy a fenálló erdélyi ref. theol. akadémia értékéből valamit le akarnék vonni ki kell mondanom, miszerint papjelöltjeink kevés szakszerű tájékozottsággal lépnek ki az életbe. A theologiai rövid cursus alatt fájdalom, csak elemeit sajátíthatják el a tudományoknak s ha egy-két szerencsés ifju külföldi egyetemet látogat iz meg; igen kevés kivétellel, csak legfennőbb élet-tapasztalatokkal s nem tudományos ismeretekkel gazdagodott. Ha hozzávesszük még, hogy ifjaink idejüket papokká választásokig *tanodákban tanítással* töltik el könnyen megfogható lesz előttünk azon körülmény, hogy szakképzett theologusaink nincsenek. Hogyan is kívánhatnók a papjelölttől, hogy napontai 6—8 tanítási órája után még theol. tudományokkal is foglalkozzék. Pedig tessék elhinni, hogy azon 4—5 év alatt, melyet egy papjelölt közép számban tanítással kénytelen eltölteni, annyira igénybe veszik napi teendői őt, hogy nem lehet csodálkozunk, ha azon

idő alatt szép csöndesen elfeledi még azt a kevés elméletet is, a mit az iskolából kihozott. Mit szólunk a teol. tárgyak gyakorlati oldalaihoz? Legjobb esetben egy év alatt kétszer, háromszor prédikál a papjelölt: s ennyi minden gyakorlati képzése. Innen van aztán, hogy egy ifju pap oly nehezön éli bele magát fontos hivatalával járó teendőibe. Nemcsak az egyházakat, azok szervezetét, hiányait stb. nem ismeri, nemcsak az administratio körül mutat teljes tájékozatlanságot: de nem ismeri még az embereket sem. Meunyt nem adna egy új pap legalább egy-két évi előleges gyakorlati vagy lélektani ismeretekért. De hol szerezzék meg ezeket? A papnöveldében, vagy köztanítókodása alatt? Sobol sem. Majd megtanítja az élet. Pedig egy erőtlén ifjut kitonni az élet eshetőségeinek s ez által kockára tenni magának az egyháznak ügyét, veszélyeztetni egy pap erkölcsi tekintélyét hívei előtt: kissé merész dolog, ha még egy egész egyházkerület teszi is.

Épen ezért nem felesleges és nem elvetni való a káplánság behozatalának kérdése. Ez az egyetlen út, rászorítani ifjainkat szakirodalmunk ápolására, a gyakorlati theologia elsajátítására s a pastoralis viszonyok közelebbi tanulmányozására. Ha módot, alkalmat adunk papjelöltjeinknek a segédlelkészi állomások felállításával mindezekre: kellemesen fogja annak áldásos melegét maga az egyház érezni. Képezni fog a maga számára papokat s nem lesz kénytelen keserű resignatioval belenyugodni azon visszás helyzet szomorú következményeibe, hogy a papjelölt ifjuságának legfogékonyabb éveit saját tudományának mellőzésével töltsék el.

Hogy ezen kápláni rendszer egészen a magyarországi egyh. körületok mintájára alakíttassék meg nálunk, arra, mint az eredeti javaslat mondja, egyházaink nem elég vagyonosak; hogy egészen új szervezetet, új formát nyerjen, mindenesetre szükséges, de hogy milyen legyen az: azoknak taglalásába nem bocsátkozom. Csak annyit akarok még megjegyezni, hogy a kápláni rendszer még azon nem remélt esetben sem lesz felesleges, ha — a miut a dézsi egyh. megye hinni látszik — a végzett papnövendékek és a megürült papi állomások egészen egyenes arányban állanak is. Ezen körülmény, ha csakugyan így van, a theologiai pálya keresetlenségéről tenne bizonyosságot. Ismétlem azonban, hogy még ez esetben is felette szükségesnek tartom a papjelöltek gyakorló lelkészkedését, még akkor is szivesebben látnám, ha a papjelölt káplánkodnék 1—2 évet és csak azután szenteltetnék pappá. Igen különösnek találom, hogy egy kevésbé fontos állomásnál pl. az ügyvédségnél nagy gondot fordítanak a practicumra s a papi pályát, mely a lelkiek felett örködni vaa hivatta, oly könnyen adjuk át egészen ismeretlen kezekbe.

Nem lehet tehát a kérdést *elejtettnek* nyilvánítani. Tény az, hogy a középtanodai szervezet, ha egyelőre nem is törli el a középtanítókat mind, legalább igen tekintélyes számmal apasztani fogja; tény az, hogy papjelöltjeinket hozzájuk illő foglalkozás nélkül ez esetben nem hagy-

hatjuk; s végül tény az is, hogy protestans egyházunknak szüksége van szakképzett s egyedül a papi pályának élő lelkészekre: ennél fogva a káplánság kérdése elődázhatatlanul előállott.

Az óra tizenkettőt ütött. Videant consules!

Málik József.

Az áll. igazgató-tanács gyűléséből.

Kolozsvártt, márczius 26-án.

Jelen voltak főt. Nagy Péter elnök. Lucze Mihály, Szász Béla, Deák József, Szabó Ádám és Bodor Antal titkár.

Vajna Áron hadrévi lelkész kérést nyújt be az iránt, hogy a gezei leány egyházközség szabályszerűleg nem leányosított a hadrévi községhez, mindazáltal tekintetbe véve azt, hogy 1868-tól kezdve a gezei leány egyházközségbe a beszolgáló lelkészi teendőket ő végezte, a gezei leány egyházközség eladott birtokai vételára kamataiból megjutalmazásul méltányos összeg utalványoztassék. Mielőtt kérelmes beszolgálása megjutalmazására a gezei egy. község fekvői eladási árának 1876 évi július 1-től 3 éven át az összes kamatok utalványoztatnának, a leány egyh. község felhivatik e kérvény felett véleménye nyilvánítására.

Számvevő beadja a tordosi e. község papi tized kárpótlási kamatokból — a tanítót illető évi 350 frt levonásával — a szászvárosi capitulum azv. árvai gyámitézetet illető 45 napi illetőség és az örökösöket 18 napra illető rész kiszámítását tárgyzó kimutatását. A kimutatás értelmében az utalvány kiállittatik.

Ugyanazon e. község temploma kijavítását tárgyzólag esperes aa. felküldi a szakértő által megvizsgált építési tervrajzot és költségvetést s mivel azon e. községbe az építés felügyelésével ki sem bízható meg, kéri az építkezést a papi állomás betöltéséig elhalasztani. A tervrajz elfogadott és az építkezésnek a papi állomás betöltéséig függőben hagyásával a költségvetéssel együtt loküldetett.

Nagy Lajos esperes tudatja, hogy Domokos községben állami iskola állittatott fel s mivel azon e. községünk felekezeti iskoláját nem képes szabályszerűleg berendezni és fenntartani az egyházközségnek a felekezeti iskola megszüntetése engedélyezését s iskola helyiségének ez évre 5 frt bór mellett a község használatára átbecsátását tárgyzó kérését ajánlattal küldi fel. A felhozott indokokból a domokosi e. község felekezeti iskolája megszüntetése megengedtetett s a szerződvény megerősített.

Szabó Ádám számvevő beadja a n.-enyedi e. község torony alapjáról beadott számadásra tett észrevételeit s jelentésébe tudatja, hogy a számadás azért nem volt korábban megvizsgálható, mivel az e. község a 867. 875 szám alatt felrendelt számadási adatokat többszöri sürgetésre csak most küldötte fel s az építéssel kötött szerződvényt most sem mellékelte, jelenti, hogy a torony alap az enyedi kiségitőbe helyezett tőkéből Telegdi János könyvvezető nyilatkozata szerint 1873. november 18-tól 1875 september vé-

gőig az e. község 2805 frtot vett ki, jóllehet azon kisegítő pénztári könyv, mely mellett a pénz elhelyeztetett az egyházkerületi pénztárba volt elhelyezve stb. s az e. községet

több tekintetben kéri utasítani. Az észrevételek leküldetnek az e. községnek a javaslatba hozott utasításokkal.

TÁRCZA.

A mester példa beszédeiből.

IV.

Az elveszett fiú.

Kevés idő múlva azután, hogy Jézus az elveszett juh történetét elbeszélte, melynek mikénti alkalmazásán a tanítványok nagyon sokat gondolkoztak, közülök egyik, ki nem tudott oly könnyen kibékülni magával, mint a többiek, a mesterhez járult s így szólt:

„Valóban, uram, nagyon csudálatos történet volt az; de ember és juh között nagy a különbség. Természetes következetességgel megy a pásztor juha után; mert az állat s nem sokat törődik elpusztulása következményeivel; neki nincsen esze, nem tud különbséget tenni a jó és rossz között s mivel ostoba és együgyű s magán nem segíthet: kegyetlenség volna, ha veszni engednék. De az embereknek van eszük s tudalmuk; ők tudják, ha rosszat cselekesznek; ha ballépést követnek el, öntudatosan teszik, mert talán ez előttük kellemes s kedvöket lelük benne. Ugy bánjanak-e el hát velök, mint egy juhval? Utánnok menjenek-e, hogy felkeressék s szeretetteljesen haza vigyék? Avagy ne engedjék meg, hogy oda menjenek, hova nekik tetszik s eltévedjenek vagy épen meg haljanak, ha ők úgy akarják? Az csak saját hibájok, ha vesztőkre mennek.“

Jézus a beszélőre nézett, szemeibe könnyek toltak s gyöngyhöz hasonlóan perogtek arczain alá. Ő nem helyeselte ez embert, de nem is mondott ellent neki; nem volt szokása vitatkozni, vagy czáfolgatni. Ha az emberek szavai, igazságát be nem látták, nem volt több mondani valója; azonban az igazság kimutatásával soha sem maradt adós.

A hallgatás néhány pillanatig tartott, miközben tanítványai feszült figyelemmel szemléltek; aztán lassu hangon el kezdé beszélni az elveszett fiú történetét.

Egy embernek volt két fia, kik nagyon különböző természetűek voltak. Az idősebb komoly és jámbor volt, szenvedélye, ha egyáltalában volt szenvedélye, már gyermekkorától fogva a mértékletes életmód vala. Soha sem igényelt olyasmit, mire szert nem tehetett, sem nem kívánt olyat, mi nem teljesülhetett. Neki nem telt kedve a tréfában, vidám élczekben vagy enyelgésekben; soha sem mulasztá el magának megjegyezni tanítója oktatásait, pajzánkodás miatt soha sem vont gyanut magára, hanem mindég kitarító szorgalommal tanult s mindent megtett, mit csak szülei tőle kívántak. A mint a férfi korát elérte, otthon maradt s atyja birtokainak mivelésére adta magát. Ő ügyelt fel a mezei munkára, a vetésre, és aratásra; gabonát, buzát vitt a piacra, kifizette a munkásokat s mindenről pontos számadásokat vezetett. Nagyon jó fiú volt; soha sem kívánczolt s

ment el hazulról; nem közlekedett más fiatalokkal s nőkkel; nem ment kocsmába vagy mulató helyekre. Hideg kedélyű volt, magaviseletre tartzkodó, igényei szerények voltak. Ilyen volt az idősebb fiú.

Testvére minden tekintetben nagyon különbözött tőle. Indulatos, birtelen, nagylelkű, heves érzelmű, élénk, szeretetre méltó kedélyű volt; kész közlekedni és mulatni az emberekkel, izgatottságra és ujságra vágyó, fogékony a szépség minden neme iránt a művészetben és természetben, telve oly igényekkel, melyeket testvére soha sem ismert, és a melyek türethetlenné tették előtte a falusi életet. Legkisebb részt sem vett soha az atyai ház nyugodt törekvéseiben és ügyeiben. Mint gyermek többre becsülte a játékot a tanulásnál és szívesebben kószált a mezőkön, mint sem hogy otthon maradjon. Mint ifjú éhezte és szomjuhozta a mulatságot, vágyott ki, látni a világot. Elragadtatással hallgatta a gazdag nagyvárosok eseményeit és mulatságait s ábrándozott arról az időről, midőn képes lenne helyét elfoglalni a nagyvilágban és ott illő szerepet játszani.

A boldogságról való álmiai anyyira elfoglalták kedélyét, oly türelmetlen lett elzárt élete miatt, hogy azt hitte nem képes tovább vinni ezt az életmódot. Atyja háza bármily szép, gazdag, nagy és barátságos volt, neki kiálhatatlan lett; úgy tűnt föl előtte mint valami fogság s jóllehet mindene volt, a mit csak az apja adhatott, neki az még sem volt elég, mert nem az volt a mit ő kívánt. El akart távozni a háztól.

A mint így egyszer az elégedetlenség erőt vett rajta, atyjához ment, megmondá neki: mi válnék kedvére s kérte azon örökségi részét, mi szülei halálával részül jutna. Az atya beszédbe ereszkedett a fiúval, eseteket hozott fel az életből, rajzolta a veszélyeket, melyeknek magát kitenné, felmutatta a kisértések élénk képeit, melyekkel bizonyára találkoznia kellend s könnyek közt kérte, hogy álljon el ez esztelen és veszélyes lépéstől. De mind hiába: a fiú előbbi szándéka mellett maradt; az öreg belátta, hogy szilárdan elhatározta magát s végre nehéz aggodalmak között beleegyezett kívánságába kiszolgáltatta neki az örökséget s engedé, hogy menjen a maga útján.

Az ifjú akadály nélkül távozott; öröm sugárzott szemében s kedves álmok képek lebegtek előtte. Szíve tiszta volt, lelke emelkedett, reményi szárnyaltak; bizalma, hite saját ártatlanságához s embertársai erőnyes voltához határtalan vala. A szerencse után ama nagy sovárgást érezte magában, mely mindég oly igérettel kecsegteté, mi csak jó csak boldogító lehet s nem egyéb.

Nagyon messze ment, kiment honból Babylon hatalmas városába, melynek jólle, fénye és pompája az idege-

néket a földnek minde részéről magához vonzotta. Tizenkét mérföld kerületű s száz láb magas roppant kőfalai valának. Fenn a legmagassabb házak fedelein levő terrasse-okon voltak a kertek, melyek a völgyeket lebegve függő zöldjeikkel vonták be, keletnek egyik csudájával; hatalmas érzekapui voltak s több oly tágas piacz terült el benne, melyeken egész csapatok járkáltak s kocsikáztak s királyi és harczai zenekárok játszottak anélkül, hogy egyik oldalról a másikra áthallatszott volna. Voltak roppant díszépületek, melyek néhány hold földet foglalnak el ivsorompóikkal egymásra tornyosultak s arany kupoláikkal kelet fényárban uszó nappalait még vakítóbbaká tevék. Ott álltak az ország istenségeinek arannyal bevont kőcsarnokai s bámulatra ragadó templomai, melyek mellett Jérusalem országos temploma egészen eltörpült volna. Királyság és méltóságának jelvényei, pompája, fénye [volt látható az utcákon, melyeken Egyiptom, Arabia, India, Phönícia történeteinek egyes képe szemlére voltak téve; ott álltak a gazdag kereskedések, melyekben drága kövek, ophyri arany, tyrusi műremek, ardódi s askaloni fegyverek, damaskusi selyem-készletök valának összekalmozva; képviselve volt a föld minden népeinek lakossága és szokása. A világon sehol máshelyt nem virágzott így a művészet, irodalom, philozophia, tudomány, vallás mint itt Babylonban, kelet városában, mely Ázsia gyöngye vala, melyért a földnek hódítói, királyai viaskodtak, hogy kormányuk legbecsesebb drágaköve gyanánt tarthassák magokénak s királyságuk árán dicsőíthessék.

E dicső városba, mely egész ország vala egymagában jött az ifju korának legszebb virágában. Szép, gazdag megnyerő s végtelen vidám vala. A legelőkelőbb városrészekben a lehető legszebb szobákat bérelte ki magának, a magával egyenrangú ifjak társaságát kereste, kik őt a város legnevezetesegeivel megismertették; a legválogatottabb vendégségeket rendezé; melyek a legfinomabb izlésűeket is bámulatra ragadták; urias fogatot tartott, telivér lovakat, külföldi kocsisokat és szolgálókat s mindég ezen orákban jelent meg a piaczon, melyekben a város előkelő ifjusága szokott kocsikázni, hogy fogatának pompáját, díszét lássák.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A Sz.-szolnoki egyházmegyéből.

Szilágy-Cseh, 1877. ápr. 2.

Észrevételek a „segédlelkészi állomások rendszeresítéséről” közzé tett véleményre.

Midőn az állandó igazgató tanács ez ügyet tárgyzó véleménye*) olvasásához fogtam s a bevezetésből láttam egyfelől, hogy a magyar országai hitfelelnél szokásban levő e nemű intézvény nállunk meghonosítása: szükségfelettinek van kijelentve; más felől: a közelebbi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 47-ik számában foglalt 7-es bizottság a) pontja alatti indítványa desavualtatik gondolkozóba estem: hogy hát miben fog állani a „segéd lelkészi állomások rendszeresítése”?

*) Az ig. tanács e nagyfontosságú ügyben még nem mondott véleményt, csak a kiküldött bizottság; bevárjuk az egyházmegyék nyilatkozatait. Szerk.

S végre rá akadtam a két „rendkívüli esetre” melyekben a segédlelkészség életbe léptetése bizonyos egyöntetű szabályokat igényel.

E rendkívüli esetek I. pontja 1.sz. alatti rendelkezésre semmi megjegyzésem; de a 2.-hoz, hol a rendes lelkész segédtarthatási joga említettik, nem csak a „huzamos betegség”-et — de azon „előre haladott kort” is óhajtánám betéttetni, mely a szolgálatra nem egészen — csak annak nagy megerősítés nélkül folytatására teszi tehetetlenné.

És a szabályokat — e megjegyzés mellett — elég correcteknek találom, egész a IX-ik pontig, mely e segédlelkész fizetéséről intézkedik. Ez azonban oly csomó, mely még a Nagy Sándor kardvágásával is daczol.

Vgyük ugyan is a dolgot a maga valóságába; s kérdjük meg részrehajlatlanul: egész anyaszentegházban hány egyház lehet, melynek lelkésze annyi fizetéssel lenne ellátva: hogy abból segédjének 200 o. é. frtot készpénzül fizetni — s e mellett kosztal, szállással, fűtéssel ellátni — saját magának, s családjának tönkretétcle nélkül képes lenne? Hiszen, akárhány lelkészség van, melynek évi jövedelme vagy meg sem őríti ez összeget — vagy ha valamivel meghaladja is — de e kiadás után egy tisztességes ruhára valója sem marad fenn. Pedig, ez osztálybeli lelkészek sinesenek privilégizálva azon eshetőség ellen, hogy a 2) pont alatti „rendkívüli eset” rajtuk is meg ne történhessék.

De hogy ne vádoltassam „kákán göcs kereséssel” vegyünk egy közöses 500 o. é. frt. jövedelmű lelkészséget fel s kérde: felhasználhatja-e a segéd tarthatási jogot e terv értelmében, teljes romlása nélkül?

Nem; és ezerszer nem! Hiszen tegyünk egy kis számítást. 1. Jövedelméből kész pénzül ki kell adni, a segédnek = 200 frt o. é. 2. Kosztja a legegyszerűbb számítás szerint havonként 15 frt. = 180 frt. o. é. 3. A szállást nem számítva fűtésre 2 öl fa á. 10 frt. = 20 frt. o. é. 4. Tisztességes mosás vasalás stb. havonként 1 frt = 12 frt. o. é. Kiadási öszveg 412 frt o. é. és így az 500 frtos jövedelmű papnak maga és sokszor terhes családja számára fenn marad = 88 frt. o. é.

Ne méltóztassanak e számoláson nevetni; oly szük markulag van ez egybeállítva, hogy ennél olcsóbban, bár mily egyszerű helyen kiállítani lehetetlen. Mert bár mily csekélységnek látszik is az hogy egy ember fogyasztása egy családban alig számba vehető, a mint mondani szokás „a hol három ember jól lakik, a negyedik is ehetik”, de figyelmen kívül nem hagyhatók e kérdések sem: ha csak ehetik is.

Ha oly ember jön hozzám, kinek nincs joga tölem jóllakást követelni; vagy akkor jön, mikor asztalomra már fel van táalva bár mily egyszerű ebéd — sem követelés sem megszóllítástól tartani nincs okom. De ha tisztességes ellátással tartozom egy velem csak nem egyenrangú embernek, más szint vált a háztartás; több, legalább gondosabb az étel készítés; pontosabb az étkezési idő; szóval annyi apró geneirozás csoportosul egybe, mit a havonkénti 15 frt. bizonyoson nem fizetne meg, Hiszen minden paptársam ta-

pasztalta, hogy egy legatus ellátása is, kisebb-nagyobb mértékben kiveszi sodrából a szegény pap családját azon 3—4 nap alatt is, míg vendégeként van házában; hát egy több igényű segédnek egész évi kosztózása mennyivel több bajt ad?

Még az a körülmény is megfontolást érdemlő, hogy legtöbb egyházainkban a papi lapok oly gazdaságosan építvélk, miszerint a segédnek kizárólagos rendelkezésére adható szoba nincs; s ha ezt is a papnak kell fogadni, akkor csak ugyan az „igén” kívül mi marad neki?

Ha szabad e munkálatra egy őszinte véleményt kockáztatni nem tekinthetem ezt egyébnek, mint a közlelbbi e. ker. közgyűlés 47 számú alatti határozat előtti kónyszorult meghajlásnak; de a mely oly ügyesen van kiczirkalmazva, hogy csak az esperesek s legfelebb az első osztályu papok használhassák; a többiek maradjanak in statu quo.

És ha e volt a cél, teljesen el is van érve; mert csakugyan kedvezőbb helyzete lesz a félfizetéssel nyugalomba lépett papnak, mint a milyennel e munkálat a segéd tartás mellett kecsegtet.

Hogy a „dézsi egyházmegye” e tervet „olejtendőnek” mondta ki, nézetem szerint helyesen tette, csak hogy az indokokat nem jól választotta meg; mert hiszen a miket felhoz az a tervben is nem életbeléptetési, sőt inkább elutasítási érvek gyanánt szerepelnek. Nem jutott eszébe, hogy keblében is vannak, vagy jövőre lehetnek oly „betegeskedő” papok, kiknek kedvezőbb feltételek mellett, kívánatos lehetne a segéd tartás, s csak az espereseket illető kedvezményt helyeselte, egy kis címváltoztatással. Pedig az az egyetlen esperesi segéd, ki e terv érvényre emelése folytán azon egyházmegyében helyet foglalt volna „corruptiót” alig idézett vala elő! Vagy átalotta nevéen nevezni a gyermeket; vagy nem mert reámutatni a fájó sibre.

Nem tudom a többi egyházmegyék miként fogják fel ez ügyet? de szerény nézetem szerint fulánkját lehetne venni a sérelmes IX. pontnak s a különben életrevaló tervet széles körben is használhatóvá tenni. Próbáljuk meg!

Protestans olv az, hogy minden pap hivatalos minőségében egyenlő; ezért a püspök is csak „primus inter pares”; logikailag az is igaz, hogy minden segéd lelkész, mint ilyen egyenlő. De már az — bár mennyire óhajtott volna — csakugyan ad absurdum vitt következtetés, hogy minden pap egyenlő jövedelemmel bírva, a segédlelkésznek is mindenütt egyenlő dotációjá legyen. Hogy a papi jövedelem fokozatos, azt a papválasztási szabályok egyházkerületileg megállapított, s törvény-erőre emelt VI-ik fejezete elég világosan bizonyítja. S midőn abban a fokozatot, a legnagyobb következetességgel a pályázati feltételekig meghatározza az egyházkerületi közgyűlés, nem kell vala-e az e tervet készítő bizottságnak a segédlelkészi fizetések meghatározásában is e fokozatra figyelemmel lenni? Annyival is inkább, mert már a pályázati képességnek is, a papi

szigorlatok, letétele alkalmával megvannak saját fokozatai; a „kitűnő”, „jeles”, és „egyszerűen képesített” kifejezésekben!

Nézetem szerint az egész munkálatban a „botránykő” a IX-ik pont, mely úgy miként szerkesztve van, nem egyéb egy Procrustes ágynál, melybe a papság alig $\frac{1}{10}$ része helyezkedhetik el kinos erőszakolás nélkül; pedig sokan vagyunk ám, kik kedvezőbb feltételek mellett e tervet felhasználni szeretnők!

A kedvezőbb feltételek szerintem ezek volnának.

1. Az esperesi segédlelkészeket illetőleg, belenyugszom a tervbe; kivált mintán a szegényebb egyházmegyék espereséről másuton is gondoskodva van.

2. A rendes lelkész „huzamos betegeskedése” után az „élet-kori gyöngékedést” is oda tenném a tervben felhozott körülírás meghagyásával. Azonban

3. Az azok mellé ongadályozott segédlelkészek fizetésére nézve e lenne igénytelen véleményem:

a) Az esperesi, és első osztályulag dotált (800 frt) papok segédlelkészei, kik „kitűnő” vagy ilyek disponibilitása hiányában „jeles” osztályzatúak, kapjanak 200 frtot;

b) a második osztályu (600—800 frt) papok segédjei, ha „jeles” osztályzatúak 150 frt;

c) a harmadik osztályuak (500—600 frt) 100 forintot;

d) ha a negyed osztályuak közt szükségeltetnék segéd és az „egyszerűen képesítették” közül vállalkoznék valaki egyezmény szerinti csekélyebb fizetésre, e jogélvezet ezektől se tagadtassék meg; mindenütt a tervben említett javadalmak oda számításával.

És mintán tagadni nem lehet, hogy a segédlelkész létezése az egyes egyházaknak nem csekély előnyére szolgálna

e) ott, hol a papi épületek elég helyiséggel nem bírnak a segédlelkész külön szobába szállásolására — az orröli gondoskodás magának az egyháznak legyen kötelességévé téve.

Szabad legyen általában megjegyeznem, hogy magyarországi hitfeleinknél a segédlelkész fizetése csak a közlelbbi időben emeltetett 100 frtra; addig 40—60 frt közt változott. S ha most is van ott tanítószággal egybekapcsolt segédlelkészi állomás egy szobai lakással, és pusztán 300 o. e. frt díjazással, akkor a mi 200 frt s teljes ellátással bíró segédlelkészeink sem lennének gyengébben dotálva.

Azt hiszem, e nézetem nem sok indokolást igényel. Mert a segédlelkészi állomásra csak két kategóriájú ifjak vállalkozhatnak. Vagy olyanok, kik már megjárták a külföldi egyetemeket, de haza jöve állomást nem kaptak; vagy olyanok, kiknek azt tenni módjuk nem lévén, magukra vannak hagyatva. Mindkét esetben a segédlelkészség, az általam jelzett díjazással is jobb, mint semmi; mert az irás szavai szerint: „ha eledeltek s ruházatotok van, mit békétlenkedtek?” e kettő pedig ezen az uton is meg lenne; a többit meg hozná az idő. Aztán maga püspök urunk is azt monda egy papi szentelési beszédjében: „hogy a szegénység a protestans pap palástjához van varrva.” S ha már egy segédlelkésznek gyakorlásra van szüksége, nem fog ártani:

ha egyelőre ehhez is szoktatja magát, mely bizonynyal könnyebben elviselhető egy rövid évig, mint sokszor évtizedekig nyuló életen át.

Hittem és azért szólottam!

Fábián Dániel.

A sepsii egyházmegyéből.

A háromszéki ev. ref. özvegy-árvai gyámintézetéről.

Még az 1863-ik évben jött létre ezen üdvös intézmény háromszéki helv. hitv. egyházmegyénkben s biz az óta jókora összegre gyarapodott, alapszabályai értelmében, az alaptőke, melyből sok özvegy-árva elhagyatott sorsa enyhítettik, mely alkalommal vagy enyhül a fájdalom, vagy még kesőbbé válik, s eszébe juttatja az özvegy-árvának ama szerény, szegény állapotot, melylyel küzdött néhaija — de mégis boldogabb volt, könnyebben segíthetett a mindennapi szükségén — könnyes szemekkel adja tudtára az özv. édes anyja az árváknak: ime! most ezen 10—20-frt. pótlékkal kell potolni azt, a mit édes atyátok fizetéséből állottunk ki ezelőtt — lehetnek ilyen özvegyek és árvák.

Bizony nem csuda, ha kétségbeesett gondolatokba merül el egyetemes ev. ref. anyaszentegyházunk a papok özvegyei és árvái felől — régebb kellett volna így gondolkozni és tenni a hogy most, mert nagyon régi seb ez anyaszentegyházunk testén; egy idejű ez a protestantismussal, mindég szegénységben, mindég véginséggel kellett szembe menni és küzdeni a jelen ideig s még ki tudja meddig a papnak, özvegy — és árvának.

Hanem hadd térjek tárgyamra: Van a fenn említett özvegy árvai gyámintézetnek jóra való alapszabálya, a melynek alapján folynak és gyűlnek a segedelmek — de mint mindenben a mi emberi, hiány van, ugy ebben is; nom is örök időkre vanuak készítve ezen szabályok; belátása szerint az „egyetemes gyűlés“ javíthat, módosíthat a hogy jobbnak látja a kor igényének megfelelőleg — de mindezt ideig az alapszabályokra javítás törvényesen nem tétetett, pedig égető szükség volna, mivel hiányos így például:

Mulhatatlan kötelességgé kellett volna tenni benne kezdettől fogva az egyházi személyekre nézve, hogy belépésük alkalmával, nemcsak arra köteleztetnek, hogy fizetésükből, a melyre meghivattak, foglalóul fizessenek, mint a 2. §. c) pontjában áll: „az első évtizedben $\frac{1}{20}$ -dot, a második évtizedben $\frac{1}{10}$ -dot, 20 év után mindég $\frac{1}{6}$ -dot“ hanem szigoruan azt is felvenni a mi a 3-ik §. első pontjában áll t. i. „Minden gyámintézeti részvényes tag tartozik fizetni az intézet pénztárába 20 éven keresztül évenként 2% két forintot és 10 krajczárt o. é. és így husz év alatt összesen 42% negyvenkét forintot o. é. Azon évben, midőn a részvényes tag foglalót fizetett, jövedelmének 20—10 a vagy 6-od részben, beszámíttatik első évi részvény díj fizetésben s azon évben a 2 frt. 10 kr. részvény díj fizetése alól mentve van.“

A szabályok értelmében csak ezen 3§. első pontja szerint lesz részvényes tag, ha ezt elmulasztotta, özvegye és

árvája idővel semmi osztalékban nem részesül, habár befizeti is a foglalót.

Ezen pontra nézve az a rossz, hogy az önkényre van bízva, ha akarom fizetem, ha akarom nem, de nézetem szerint, ha jót akarunk tenni és előmozdítani, ne csak egyiket tegyük mulhatatlan kötelességgé (t. i. a foglaló fizetést) hanem a részvény fizetést is — e miatt sokan kimaradtak, részint tudatlanságból, a miatt, hogy a szabályokat nem tudták s máig is lehet olyan egyén — de ha tudta is, mivel könnyen hagyták, kimaradt, de kimaradtak némelyek meglehető még azért is — különösen a szegényebb része egyházi személyeinknek, mert az alapszabályok 6 §-nak egyik pontja ezt tartalmazza: „A gyámintézet pénztárából költsön venni kívánók, jelentik magukat időnként az intézet elnökénél, vagy az illető pénztárnoknál. *) A bizottmány a jelentkezők közül titkos szavazattal kijelöli a kölcsönnyerőket, a kik is 6% kamatra, tehermentes saját biztosítékra, betáblázás mellett, az e tárgyban kiadott, méltóságos egyházi főtanácsi és köz. szent zsinati rendeletek szem előtt tartása szerint vehetik ki kölcsön, a bizottmány által meg szavazott mennyiséget.“

Ezen pont nézetem szerint éppen azokat hidegíti el a gyámintézettől, a kiknek leginkább szükségük van reá és szegények, mert ha fekvő birtokuk nincs, innen kamatra soha sem kapnak; hanem kiveszik a gazdagabbak, a birtokos papok s a szegény, bármily pontosan fizette is részvény díját, nem kap s így kénytelen az uzsorához menni, mert itt van hitele, az uzsorás jó két fizető kezes mellett ad, 20—30—40. %-lékra s mivel szüksége van, felveszi; az uzsorás nem fél, hogy elvesz a pénze.

Már most ha én gazdag pap volnék s rávinné a lelkiismeret — látva azt, hogy mily olcsó kamatra vehetek fel pénzt a gyámintézettől, betábláztatnám a birtokomat s még ajándékot is adnék s igérnék a gyámintézetnek a kamaton felül — csak hogy kapnék vagy 1000% egyezer forintot, vagy még többet is — azután beállanék uzsorásnak — ki tudja vajjon nem tehetnék e így többet? s ha igen, szemesé a világ, lelkiismeret ide, lelkiismeret oda. A szegény pedig gondolja oh Istenem! én adnék 10% -lékot is, csak adnának bár kezességre.

Hogy segítve legyen a szegény is, a gazdag is, oda módosítanám a fen jelzett szabályt, hogy az eddigi 6%-lék emeltessek fel 8%-lékra s adassék a pénzalapból jó két fizető kezes mellett, az olyan szegény magam féle egyházi személyeknek, a kiknek nincs birtokuk — így inkább gyarapodnék a pénzalap s boldogulnának mi is szegényekül, s az alap is általunk apránként a mieinknek boldogságára s nem az uzsorásokéra. A kölcsön adásnál tekintettel kellene a bizottmánynak azon kölcsön vevőkre lennie, a kik szegényebbek s terhes családjuk van (mikor ugy lesz készítve az alapszabály) s a fizetésben pontosak szoktak lenni.

Ezen csekély módosítást óhajtanám látni az özvegy-árvai alapszabályon, mentől hamarább Háromszéken s még

*) Minden egyházban van egy pénztárnok.

azt: hogy bár minden egyház adakoznék ezen alapra bizonyos összeggel!

Egy székelly pap.

A marosi egyházmegyéből.

Mező-Madaras, 1877. márcz. 28-án.

Nyílt levél.

Nt. Vályi Pál marosi ref. esperes urhoz!

Csak tegnap tudtam meg hiteles forrásból, miszerint az „Enyedi szemle“ 11-ik számában „Pár szó az „öreg pap“-nak című czikkében nagytitzeleted engem vél „ütni.“ Komikus tévedés biz ez! Szomorú lenne, ha e szép egyházmegyében, csak Gönczi János barátom és én lennénk penna forgató emberek! A tapasztalás igazolja és Sardou is az „utolsó levél“-ben elmésen és szépen demonstrálja, hogy a titokban tartani akart dolgokat soha se keressük távolban, hanem a lehető közelben, mert itt keresni senkinek se jut eszébe. Hát ha az „öreg pap“-pal is ez az eset? Kakasdon — honnan a közlebbi években egy pár ügyes cikk jelent meg — vagy valamelyik nyárárdmenti faluban keresni tán sikeresebb lenne az „öreg pap“-ot, mint a távolban.

Egyébiránt méltóztat meggyőződve lenni, miszerint én nem hittem soha, hogy ntisztzeleted ez egyh. megyét az „új-ján forgathatja“ azt is tudom, „hogy itt ném hatalommal, hanem buzgósággal, pontossággal és igazságossággal lehet kormányozni.“ Van szerencsém kérdezni, mikor állottam én nagytitzeleted utjában, hogy tőlem és miattam buzgósággal, pontossággal és igazságossággal ne kormányozhasson? Tán akkor, midőn nagytitzeleted csupa merő buzgóságból és igazságból a famózus m.-bándi vákantia alkalmával, egy névtelen. cikkért (ez volt az alap), melynek ntisztzeleted hite szerint én voltam szerzője, belevitt egy 11 óra hosszútartó investigációba, egészen ártatlanul, mint később kiderült?! És hogy e buzgóságnak rám nézve szomorubb következése nem lett, azt, ártatlanságom mellett, püspöki személyes mélt. Szentiványi Kálmán úr tapintatos vezetésének és erélyének köszönhetem.

Ha nagytitzeleted, mint — nekem, a képzelt „öreg pap“-nak — önvalomásaiában bevallja, hogy „az érzelem embere“ szabadjon magamról is bevallani: hogy én, a hideg szemlélődés embere vagyok; sokat látok, hallok, szemlélődöm, de keveset, vagy éppen semmit se beszélek, irok az olyan dolgokról, melyeket alaposan nem ismerek. Már pedig én, — legyen bár szégyen! — a marosi özv. árvai intézet alapszabályait, folyó ügyeit még nem ismerem: tehát, előttem ösmeretlen valamiért önre „a guny nyilvesszőit“ sem lövöldöztem.

A mi „az esperesi restauráció idejét illeti, mikor a zsarnoktól menekülni lehet, vagy még addig sincs miért várni, csak a bizalmatlanságot szavazzuk meg, röktön lemond és helyet enged, akár nekem is!“ Tréfálni méltóztatik? vagy ha komolyan akart szólni, akkor is, csak olyan: „sirva vi-

gad“-féle! Tessék csak elolvasni Kossutnak a czeglédi küldöttséghez intézett beszéde ama passusát, melyben a honfájdalmat oly szépen ecseteli; refrenje ide megy ki: „fáj szívem, lelkem, minden tagom!“ avagy méltóztat megfigyelni a tapasztalás és közvélemény szavát, mely azt mondja, hogy nincs szerencsétlenebb halandó a tronvesztett uralkodónál. Olyan valamit érezhet a bukott esperes is „hogy fáj szíve lelke, minden tagja“; meg olyant mint a detronisáltak, kik a világi vagyoni bővségében is nyomorultaknak érzik magokat, ha nem uralkodhatnak. Aztán, meg rosszul is van alkalmazva ama nyilatkozat, midőn az esperesi szék lehető üresedésével, reám hivatkozik, engem kínál vele. Jól tudja azt nagytitzeleted, hogy én semmiféle egyházmegyei hivatalra nem vágyom; álmaim és nyugalman a hivatal nem zavarja! Az egyh. kerületi képviselőiséget pedig, hogy annak idejében meg ne kaphassam: remélem, lesz gondja nagytitzeletednek.

Hát a Szász Domokos zsebe? Ez mig közelében éltem, fájdalommal valloam meg, kicsiny és rendszeren lapos volt, mig az én szerény igényei kielégítéerse is! Most, hova nőtte ki magát? nem tudom épen 3 éve nem beszéltem vele. Már, ha ntisztzeleted! okvaten zsebébe akar bujtatni: nyujtsion módot és alkalmat, hogy legalább is a Rotschild vagy Bismák zsebébe jussak. Ha zseb, hát legyen zseb!

Bölcs tanácsát pedig feledni nem fogom, mert ugy is tudom, hogy az általam igen tisztelt gondnok urak és tisztviselők az özvegy árva intézet minden ügyeiben ártatlanok, épen mint én, a — „keleti kérdés“-ben. Hm! ez, valóban szépen van mondva, koloszális viccz! Sajnálom, miszerint nem az én fejemből pattant ki! pedig kipattanhatott volna, mert a „hires“ epitetont rám vonatkozólag ugyancsak használja cikkében nagytitzeleted!

Végül: nem egyszer négy szemközti beszélgetésünk alkalmával volt szerencsém tudtára adni nagytitzeletednek, miszerint nekem nincs *compániám*. Szász D. volt tanuló-társam, csaknem gyermekkori barátom és még eddig jó akaróm de, ennek daczára is, ha más kompániáról szollott ön, sem az ő kompániájában, sem a másikban, nem vagyok sem közharcos sem altiszt. Én a Szász D. kedvéért (ha csakugyan kedve lenne hozzá) nem ütön az enyediket kihez részvét és hálát csatól; ezek pedig sokkal jozanabb gondolkozásuak, mintsem megvárnák tőlem is — a középszerű tehetségű — hogy *kalákába* haragudjam! Nem, nt. esperes úr! méltóztat elhinni: kívül állok minden kompánián! Van nekem magamnak olég bajom! nemcsak egy kompánia, hanem egy egész regiment! bár ezzel harcolhassak meg sikeresen.

Midőn, azon reménnyel kecsegtetem magam, hogy e nyílt helyre igazítás naegytitzeleted erántam való jó indulatából, semmit le vonni nem fog: méjj tisztelettel marulok aláztos szolgája:

Szentkirályi Sándor.

Nyílt kérdés t. Révay Lajos urhoz,
mint a Sepsi Szentgyörgyi Mtkó-tanoda elöljárósági jegyzőjéhez.

A „Nagyenyedi Szemle“ f. évi 13-ik számából egy értesítést olvastam, mely a Sepsi Szentgyörgyi „Mikó-tanoda“ felszentelése tárgyában közli a *tanodai elöljáróságnak* azon határozatát, miszerint a felszentelési ünnepél f. évi Szeptember elején tartassék meg s az actus végzésére főt. Nagy Péter püspök úr kéresek fel.

Miután azonban köztudomás szerént a „Mikó-tanoda“ építését a *Communitás* határozta el; s miután nemcsak a tanoda építését, az építkezés körül felerült kölcsönök felvételét, szerződések stb. megkötését a *communitás* telyesítette hanem minden a tanodát illető bel és külügyek vezetését máig is a *communitás* telyesíti: kénytelen vagyok a t. jegyző urat felkérni sziveskedjék nekem az alábbi önk előtt csekély jelentőségű kérdésekre hivatalos tudomása szerint válaszolni:

1-ör. Ha tények a fennebbiek: minő indok vezette az elöljáróságot a felszentelési ünnepélyt illető határozatában, melyet előlegesen hozott — Filius ante patrem gyanánt — a nélkül, hogy a *Communitásnak* ez iránti intézkedését bevárta volna.

2-or ha áll az, hogy a *Communitás* mint testület végzte bé a tanoda építését, s az a körül fenn forgott minden ügykezelést: *ildomos eljárásnak* hiszi e a tanodai elöljáróság a *Communitástól* függő kérdések felett határozati-lag *előlegesen* dönteni, s ha igen: minő alapon?

Felvilágosítást kérek!

Réty, 1877. Április 1-én.

Cassius.

K Ü L F Ö L D.

Amerika.

(Adatok az egyházi hírlapok statistikájához. A mértékletességi egyletekről.)

Az Egyesült-Államokban a legelső egyházi lap 1816-ban Bostonban keletkezett s a jelen évvel 61-ik évfolyamába lépett. Azóta az egyházi lapok száma rendkívüli gyorsasággal emelkedett. 1876-ban összesen 420 jelent meg; az előfizetők száma meghaladja a 9 milliót s p. o. a new-yorki „Observer“-t 60,000 példányban nyomják. Az egyházi élet kérdései iránti érdekeltség jele az is, hogy a politikai hírlapok is tömegesen foglalkoznak vallásos kérdésekkel. A többek közt a new-yorki „Herald“, mely az Egyesült-Államok egyik legelterjedtebb s tekintélyesebb lapja, minden hétfői számában a new-yorki nagyobb templomokban az előző vasárnapon tartott beszédek kivonatát közli, sőt a Romában, Párisban, Londonban mondott nevezetesebb beszédek kivonatát is táviratoztatja magának. És hogy állunk e tekintetben mi, Magyarországon? A két legrégebbi egyházi lap közül a Religio, mely most 36-ik év folyamát éli, mint a gazdag kath. egyháznagyok közlönye, még csak meg él valahogy, mert van a ki fizesse deficitjét, ha erre kerül a sor. De hát a protestansoknál? Csaknem két millió vagyunk s van összesen 3 egyházi hetilap s azok se tudnak se élni, se

halni. Az egyházi folyóiratoknak sincs jobb sorsuk. A ki efféle munkára adja magát, készen lehet arra, hogy nemcsak idejét, erejét áldozza s fejére gyűjti az eleven szemet, hanem ráadásul még csekély papi vagy tanári fizetéséből is pótolnia kell. Bizony elég szegényletes állapot, mely a magyar protestans egyházi életre nagyon szomorú világot vet!

Az Egyesült-Államokban a mértékletességi egyletek élénk tevékenységet fejtenek ki s szembe tűnő eredményeket mutatnak föl. Például Brooklyn városában egy évtizeddel ezelőtt szeszes italok elárúsításával 1800 egyén foglalkozott s e szám jelenleg 400-fra szállott le, a mi a szeszes italok fogyasztásának jelentékeny apadását tanúsítja. Régebben a mértékletességi egyletek gúny tárgyát képezték, míg ma nagy tiszteletben állanak s a tagok száma gyorsan nő. A legjobb példát e tekintetben Massachusetts állam adja.

Ázsia.

(A palaestina museum Jeruzsalemében. Az assyrok szombatja.)

Tán az egész föld kerektségén sincs egyetlen egy ország, mely a tudósok érdekeltségének oly kiváló tárgyat képezne, mint Palaestina, eme bölcsője ama két vallásnak, mely még ma is oly nagy befolyást gyakorol. Theologusok, orientalisták, archeologok, történészek, ethnografok kutatásaik kimeríthetetlen forrassai találnak ott. Tudjuk, hogy Anglia egy egész tudós társaságot tart ott fön, melynek nyomozásai főleg a Jordánon inneni részekre terjednek ki s nagy érdekű fölfedezéseket tett. Németország se akarván hátramaradni, a jeruzsalmi német gyarmat közelebről egy muzeumot alapított a német konsul vezetése alatt. E muzeumban már is egész halmaza gyűlt össze a legérdekesebb emlékeknek, s történelmi becsű tárgyaknak a régi héber idők-ből, az első keresztyén századokból, az arab korszakból s a keresztes háborúk idejéből; vannak még moáb régiségek is, antik inscriptiók részint eredetiben, részint fac-similékben. A természetiek tára a keleti állat és ásvány világ gazdag gyűjteményét foglalja magában.

A német tudósok nyomozásai kiderítették, hogy a zsidó szombat kald eredetű intézmény; a zaidóktól átvették az arabok, a kaldóktól átment a görögök romaiakhoz is, ezek utján a régi germanokhoz. Legközelebről egy assyr naptárból constatálták, hogy ez a nép is ünnepelte a szombatot, mint olyan napot, melyen „nem kell dolgozni.“ A holdjárása szerint számították, úgy hogy az assyr hét a miénk-nél egy kissé hosszabb volt. Annyi tény, hogy a szombat megünneplése nem mózesi találmány; ez intézmény gyökér szálai az őskorra visszavezethető, csaknem az emberiség bölcsőjéig.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. apr. 4.

— *A negyed-éves előfizetők tisztelettel fölkérem, sziveskedjenek előfizetéseiket ideje korán megújítani, nehogy a lap küldésében fönnakadás történjék, mert azon tete-*

mes áldozatok miatt, melyeket e lap anyagi s szellemi kiállítására fordítok, nem vagyok azon helyzetben, hogy fölösleges példányokat nyomassak. A kiadó-hivatal.

— Személyi hírek. Révész Bálint, ref. superintendens királyi tanácsosi rangot nyert. A koloskalotai ref. egyházmegyében Sófalvi Miklós nagy-petrii lelkész egeresi, Gyulai Miklós damosi pappá választották.

— Az enyedi „Szemle“ három névtelene közül az egyik folytatja a Bogdán Lajos cautioja ügyének históriáját Kegyeskedik elhinni Szász Bélának, hogy a B. L. csúcsi jószágán fekvő teher részben csakugyan törlesztett már. Elhiszi most mást azt is, hogy a cautio be van táblázva, csak azt állítja, hogy nincs átkebelezve. Nő lám, kezdettől fogva az igazat kellett volna hirdetni s akkor nem kell vala a névtelen urnak utólagosan, midőn a hivatalos numerosok is fojére olvastattak, ilyen engedményeket tennie. Ha különben, az átkebelezés csakugyan nem történt meg, ez mulasztás s ezt a mulasztást az enyedi főtanodai előljárásságnak, s ha ő nem tenné, az ig. tanácsnak, minden esetre helyre kell hozatnia. Egyébiránt most is áll, hogy legjobb az igazmondás!

— Deák Gerő, szászvárosi ref. tanárunk, az enyedi Szemle közelebbi számában ama figyelemre méltó javaslattal lép föl, melyszerint a hunyadmegyei eloláhosodott s többnyire protestans magyarság érdekében az egyházkerületnek szervezni kellene egy pár vándor lelkészi állomást oly egyének számára, kik képesek az ígét, prot. szellemben, de oláh nyelven hirdetni ott s ez által is oda hatni, hogy a prot. vallásossággal egyszersmind a magyar nemzetiség iránti szeretet érzete is ápoltsék az eddig egészen elhanyagolt s épen azért szétzüllött magyarság kebelében.

— A romániai ref. magyar missio nem valami nagyon jó hírek örvend a romániai magyarság körében. A „Bukuresti Hiradó“ közelebbi számában ugyanis a következőket olvassuk: Soha nem volt miért nagy súlyt fektetni, Romániát missió alá venni, mert itt nem laknak vad emberek, aztán meg az orthodox vallásnak bár mi szépen beszéljen is a missio-uárius, át nem térnek, ma pedig már egyáltalában nem csak hogy felesleges, hanem még inkább káros a missio és főképp akkor, midőn a missio ügye nem a legtappintatosabb ember kezében van letéve. Ide olyan emberek kellene, kik nem azért vannak itt, hogy a román bíróságnak és a román közönségnek folytonos mulatságot szerezzenek, a magyarok között az egyenetlenség veszélyes magvát hintsék el. Ide olyan egyének kellene, kik tökéletesen felfogják, mi egy magyar lelkész kötelessége itt a külföldön. Fájdalom a románia missionáriusban hiányzik a tapintat, ő nem közénk való. Ennek következtében a romániai magyarság nevében kérjük az erdélyi püspök urat, mind pedig a consistoriumot, hogy vegye figyelmébe a mi ugyanis eléggé kényes helyzetünket itt Romániában, és szüntesse meg mihamarább a missiot.

— A prot egyházi és isFolai lap legutóbbi száma közli a nazarenusok hitvallását, melyet a vall. és közokt. miniszterhez terjesztettek be, ily czim alatt: „A Krisztusban hívó gyülekezetek Vallás és Egyház szertartási szabályai.“ Alá van írva 10 nazarenus által, kik

az összes hitközségek megbizottjai. Legjellemzőbb a confessio azon pontja mely a hadkötelezettségről szól s így hangzik: „Készséggel hódolunk Felsőleges királyunknak és országos szentesített törvényeinek teljesítésére, mind adó mind hadkötelezettség és egyéb nemű teendőkre, kivéve egy, ami az ember-öldöklést illeti, ezt nekünk tenni nem lehet, mert az előttünk írott új szövetségben áll, hogy szeressétek ellenségeiteket, és jót tegyetek azokkal, kik titeket háborgatnak. Azért a fegyvert elfogadjuk tisztításra, de gyakorlatra nem, mert mikor annak használata fordulna elő, fejedelmünk csalatkozna meg bennünk. Különben mint beteg ápolók hiv. szolgálatot tehetnénk.“ A házassági szövetségről így nyilatkozik: „Azon férfi, melynek szándéka házassági életre lépni, akaratát jelenti a Gyülekezet előljárási közül egyiknek s kéri az ő szívében már irányul vett nő megszólítását, hogy az valyon lenne-e ő hozzá hajlandó, s ha ehhez még a szülők beleegyezése is megvan, a Gyülekezetben kihirdettetik, hogy az vizsgálatot tegyen, alkalmasak-e azon felek házassági élet fentartására s békeséges folytatására, és ha semmi gátolás nem mutatkozik, a rendelt hatósághoz mennek házasságokat bejelenteni. Azután a gyülekezet előtt valamely egyházi szolga által kérdeztetvén, fogadást tesznek, és kötelezik magukat minden eskü nélkül az egymáshoz hajlandó hűséges szeretetre, élet fogytiglan. Azután a Gyülekezet összes imája és Istentől kért áldáskivánataival a házassági szertartás véget ér.“ E confessio benyújtására az szolgált indokul, hogy a kormány törvényhozáson akarja a nazarenusok ügyét szabályozni s a törvényjavaslat már e tárgyban el is készült.

— A „Lányok Lapja“ című hézagpótló vállalatot ajánljuk a közönség figyelmébe, Ez nem gyermek lap, hanem a serdülnő korú ifjú hölgyek számára szerkesztett komoly irányú folyóirat, melyben a gondosan megválogatott szépirodalmi részen kívül bő tér jut a gazdaszanykodási és háztartási hasznos tudnivalóknak is. Ezen gondosan szerkesztett s már is nagy népszerűségnek örvendő lapnak egy művelt hölgy asztaláról sem volna szabad hiányozni s a divatlapok, regényfolyóiratok mellett mindenestre igényelhet egy szerény helyet a Lányok Lapja is, melynek előfizetési ára a nélkül is fölötte csekély: negyedévre 1 frt. félévre 2 frt. Számos kiadó közreműködése mellett szerkeszti Dolinay Gyula s az előfizetési pénzek az ő czime alatt Budapest ősz utca 15. sz. alá intézendők.

A szerkesztő postája.

Cassiusnak. Kivánságodra közre adtam a nyílt levelet, ámbar nézetem szerint az efféle felszólalások csak akkor valók a nyilvánosság elibe, ha az illetékes testület — mely a fenforgó esetben a kommunitás — jogait tiszteletben tartatni nem tudná, a mi nem föltehető.

Szentkirályi Sándornak, Mező-Madaras. Igen zokon veszed az egész dolgot, mely figyelemre is alig méltó, de az mindenestre jellemző, hogy az esperes valóságos inquisitiót tart a végett, hogy az incriminált cikk írója „kijudodjék.“ Ugy látszik előtte megfoghatatlan, hogy még egy nagy tekintetű esperes úr is nyilvános bírálat tárgya lehessen.

Hirdetések.

Dr. Kerényi Ede felgymn. tanár

A világtörténelem időrendi átnézete különös tekintettel Magyarországra.

Nyolczadrét 130 lap. Ára 1 frt.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETÉNEK IDŐRENDI ÁTNÉZETE.

Ára 36 krajczár.

Ezen épen most megjelent segéd-tankönyvek feladata azon nagy szükségén, melyet a történelem tanárai leginkább éreztek, hatályosan segíteni. Kerényi általános világtörténelmi repetitoriuma a magyar nevelési szakirodalomban bizonyára nézagot pótol, és mint nélkülözhetlen segédkönyv helyet fog találni úgy a reál, mint az al- és főgymnasiumokban. Kerényi időrendi átnézete Németországban és Ausztriában szélesen elterjedt hasonnemű tankönyvek alapján, és különösen Dr. Richter H. M. bécsi keresk. akadémiai tanár ugyanily műve után készült, de főtekintettel Magyarországra, melyre nézve Horváth Mihály történelmi művei szolgáltatják a vezérfonalat. — A számtalan e nemű német dolgozatok, úgy szakkörökben, mint a nagy közönség részéről is mindig elismeréssel fogadtattak és maiglan is meleg pártolásnak örvendenek; hasonnemű föltevésre jogosíthatják e könyv szerzőjét a magyar közönségről is. Kitünő szolgálót tehet az, mint vezérfonal a tanároknak előadásaik folytán; a tanulóknak a vizsgákra készülés alkalmával, a mennyiben ebből rövid idő alatt képesek ismételve átnézni az egész történelmet, a helyett, hogy az előírt nagy terjedelmű könyveket kellene újra át tanulmányozniok. — Különben gyakorlati beosztásánál és az eseményeket egyszerre föltáró alakjánál fogva sikkerrel használhatják azt mindazok, kik valamely történelmi tény, művészeti vagy irodalmi eseményt emlékezőtökből kiejtettek, a mennyiben e mű, mely egész 1872-ig terjed, rögtöni tájékozást nyújt bármely történelmi dologra nézve.

Hasonnemű figyelmet érdemel szerző „Magyarország történetének időrendi átnézete“ (ára 36 kr.). — Ez teljesen önálló dolgozat, s mint ilyen Magyarország történetére nézve az első segéd-tankönyv. Mindkét könyvet ajánljuk a tanterviak és tanulók figyelmébe.

„Pester Lloyd“ tanügyi lapja 1876. márczius 20.

Megrendelési pénzek legkényelmesebben postautalványuyal küldhetők be

Klein Alfréd kiadó-könyvkereskedése S.-A.-Ujhelyben.

3-*

TANITÓK RÉSZÉRE

a tornatanításnál nélkülözhetetlen kézikönyv!

A szaklapok által kedvező bírálattal kitüntetett és az egyetemes tanító-gyűlés szervező bizottsága által tanitók számára ajánlott

„MÓDSZERES TORNATANÍTÁS“,

mely a ministeri tantervben a népiskolák számára előírt tornaanyagot a pedagógiai elveknek megfelelőleg feldolgozva 40 gyakorlati leczkében öleli fel. Ára 50 kr. Megrendelhető

Horváth Illés és Juhász György

(1—2)

tornatanítóknál Makón.

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztősi szállás:
b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
kedése, hová az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
tautalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt., 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Teendők II. Valler József. — Egy kis talló-
zás. Szász Béla — Az ig. tanács nagy gyűléséből. r. t. — Tárca:
A templom, a „Századok legendájából.“ Szász Károly. — Az elveszett
fiú (folytatás) a „Prot. Blatt nyomán P. B. — Vidéki élet: A
„Székely-Mikó“ tanodáról. r. t. — Külföld. Egyházi és isko-
lai hírek. — A szerkesztő postája.

Teendők.

II.

Márc 6, 1877. ápril hava.

Tehát a legelső teendő a papságot, a papi hi-
vatal végén várakozó nyomor ellen biztosítani egy
általános papi nyugdíj alap előállítása által.

Azonban nemcsak özvegyeink és árváink vagy
rokkantjaink sorsáról kell gondolkoznunk. Azon szol-
gálattevő paptársaink sorsáról is, a kik papi fizeté-
sükből nem élhetnek meg. Mert sok olyan papi ál-
lás van, a melynek jövedelméből a pap meg nem
élhet.

Hogy a papi kötelességek lelkiismeretes teljesi-
tése megkívánja, hogy a pap legalább az anyagi
megélhetés kérdésén felül álljon, értelmes ember,
ha csak rossz akarat nincs benne, nem vonja kétség-
be. A szegénység oly ügy, a mely nemcsak folyto-
nos lelki munkára; de egyáltalában értelmes cselek-
vésre is, legtöbbször képtelenné teszi az embert.

Szükség azért ettől a nyűgtől is megszabadítani
a papságot: meg kell határozni a papi fize-
tés minimumát. Törvényhozás útján intézkedni
kell arról, hogy az oly egyházak, a melyek a meg-
határozott legkisebb papi fizetést sem tudják kimu-
tatni, mindaddig, míg ezt nem teszik, új papot ne
választhassanak.

Azt vetheti valaki egy ilyen törvényhozási in-
tézkedés ellen: van-e joga a törvényhozásnak arra,
hogy valamely egyház választó jogát csak ennyiben

is csorbitsa? De az ellenvetés csak felületes tekin-
tetre bir némi erővel: ha jól megfontoljuk épen nem.

Egy társaság egyetemének az egyes alkotó ta-
gok iránt való viszonyából önkényt foly, hogy az
egyetem az egyes tagokat a köz cél elérésére kö-
telezheti még akaradjuk ellenére is, mindaddig, míg
a társaság tagjainak ismerik magukat. Annyival
inkább, ha az egyes tagok, mint ilyenek, a társaság-
ból ki nem léphetnek.

Nyilvánvaló, hogy az egész egyház, és az egyes
egyházak soha sem tűzhetnek ki, nem egymással el-
lenkező, de egymástól még csak eltérő célokat sem.
És nyilvánvaló, hogy az egyes egyházaknak nincs jo-
guk azt mondani — én nem tartozom az egyház-egye-
temhez.

Ha tehát az egész szükségesnek itél valamit, a
mi jobban célra visz, az ellen, ha szintén nem akar-
ná is, nem tehet az egyes.

Nem lesz jogfosztás, sem jog-korlátozás, hanem
a cél biztosabb elérésére kényszerítés.

Sokkal fontosabb ellenvetés az: mit teszünk
azokkal az egyházakkal, a melyek a legkisebb papi
fizetést sem tudják elé teremteni?

Először szabjuk meg, mi legyen a legkisebb?

Ha csak terményből áll, vagy egyházi birtok
jövedelméből, legyen 400 frt o. é.

Ha terményekből és legalább $\frac{1}{4}$ részben pénz-
ből — 450 frt o. é.

Ha csupán pénzből — 500 frt o. é.

Azon egyházakat, a melyek a fennebb kiirt fize-
téseket elé nem teremthetik, két sorban kell szám-
ba venni. Némely egyházak oly messze fekszenek
másoktól, hogy szükség ott helytt papnak lenni. Né-
melyek pedig csak annyira, hogy minden nehézség
nélkül idegen pap is szolgálhat.

E második rendbeli egyházakat illetőleg, néme-
lyek véleménye az, hogy papi és kántor-tanítói fize-

téseket egyesítvén, lévitaságot kell állítani. Nem javaslom. Papi és tanítói teendő, mind a kettő elég egymagában is, ha bárki is becsülettel meg akar felelni neki. Szinte oly dolog az, mintha azt mondanám: se pap, se tanító. Akárhányszor láttam már, hogy a kinek felette sok teendője volt, egyik dolgát mindég a másik rovására igazította el. Akarom mondani: semmit sem igazított jól. Ne töröljünk el egy papi állomást se, inkább még többeket állítsunk fel. Szüksége van a papra az egyháznak is, az egyházak egyetemének is.

A hová egy szomszédbeli pap minden nehézség nélkül beszolgálhat, szolgáljon a papi fizetés egy meghatározandó részeért, a másik rész pedig mindaddig kamatos-kamatra tőkésítették, a míg a kívánt fizetést megbirja. Egy pár év csak egyes emberekre nézve sok; de egyházakra nézve épen nem. A papi állomás biztosításáért, kevés időre, beszolgáló pappal is megérhetik.

A mi azon egyházakat illeti, a melyekbe szomszéd pap nem szolgálhat, minden feltétel nélkül fenn kell tartani a papi állomást; de a központban életbe léptetendő, ily czélú tőke-pénz kamataiból pótolni kell a papi fizetést legalább is a legkissebb papi fizetés erejéig.

Egy ilyen czélú tőkét elő lehet állítani a következő úton:

Van erd. ev. ref. egyházkerületünkben 563 lelkesi állomás. Tehát ugyanannyi templom és papi parochia, nem számítva a leányegyházakat. Ezeket csak annyiban veszem számításba, a mennyiben az 563 számra eső pénz-összegeket biztosabbá teszik.

Kötelező törvénynyé kell tenni, ha ilyen még nem létezik, hogy minden egyház, a maga épületeit tűz ellen biztosítsa. Még pedig nem ott és úgy, a mint és a hol önmaga kívánja, hanem becsük szerint meghatározandó összegig és meghatározandó fizetéssel egyházmegyei úton, azaz az egyházmegyei vizsgáltnak beszámolva. Az egyházmegyei vizsgáló szék, illető cserese útján, egy bizonyos hatánapra beszámolja a központban erre hivatott közbe, és nem valamely biztosító társaságba. Az illető, erre hivatott közeg, a pénzt más pénzektől külön kezelve, csak is a biztosítás czéljára fordítja. Az évi nyeresémet tőkésíti s bizonyos tőkén felül gyűlő összegek kamatait az ily, papot minden esetre igénylő, de tartani illőleg nem tudó egyházak segélyezése végett rendelkezésre bocsátja.

A biztosítási díjaknak egyházi közczélokra való fordítását már régebb megpendítette Menyhárt András. Akkor, ugyancsak az egyházi közczélok érdekében, mindnyájon agyon halgattuk. De nem késett Kővári felvilágosítani az érdekeltet, hogy kár nélkül ezt tenni, lehetetlen.

Igaz. Egyesek, sőt néhány is, nem tehetik; de egy egész egyházkerület, 563 egyházzal igen. A mit egyes ember meg nem tehet, több együtt haszonnal teheti. Így ezt is. A hol egyenként temérdek kár lenne — együtt összeséggel nagy haszon fog lenni.

Már maga az a tény, hogy az egyházak épületei nem oly tűzveszélyesek, mint magánosoké, mert amazokat senki sem gyújtja fel, — előnyösen támogatja véleményemet. Az egyházak épületei inkább általános pusztulás alkalmával égnek el. De ekkor is sokszor megmenekülnek azért, mert azok körül nincs oly tömött sűrűség. Nem akarom állítani, hogy mégis nem esik szerencsétlenség. Épen a lehetőség kényszeríti az egyházakat is, hogy biztosítsák magukat.

Itt a hol én lakom, Mákóba, elég tűzveszélyes minden, mert kevés híján 7 év alatt, a mióta én itt szolgállok, volt 7 tüzeset. Elhamvadott 7 telek. Van a faluban 180 telek. Általában egy év alatt $1\frac{2}{7}$ telek, ha ez az arány így meg tovább — az összes 180 telek 1 és $\frac{2}{7}$ tűzveszélyes. Az összes égésekből csak egy eset volt, a miről bizton lehet tudni, hogy nem volt gyújtás. Ezt az esetet számítva, lenne a tűzveszélyesség — 7×180 osztva 1-gyel, azaz 1260 telekből égne el egy, gyújtogatás esetén kívül.

Na már a parochiákat egyáltalában nem gyújtogatják; 563-ból tehát két éven át kéne elégni egynek. De tegyük fel, hogy egy évben elég egy parochia. A ki az összes erdélyi ref. egyházakat áttekintheti, ne sajnáljon annyi fáradságot: vegye számba, vajjon egyre másra véve több esik-e egy égésnél parochiáinkra.

Minden egyházra veszek fizetést e czimen 10 frtot. Ez az összeg, a leány egyházakkal összevéve, a 363 szám után tesz az évenként 6630 forintot.

Minden évben elég egy parochia; veszem 4000 frtra. Lehetetlen ennél több kárt vallani, mert 10 frt biztosítási díjért nem lehet ily összegben felyül biztosítani.

Azért vettem káresetet is többet a valónál — a kár értékét azon fejtül, a mint csak emberi módon

számítani lehet, hogy ne mondja valaki azt rá, hogy ámitás; se azt ne mondja, hogy lehetetlen hasznot húzni belőle.

Hisz', ha ez lehetetlen volna, senki sem közkáztatná vagyonát biztosító társaság alapításával. Ha lehetetlen volna, biztosító társaság nem állhatna fenn, egyáltalában nem nyerhetne. Holott biztosító társaságok sem ily állandó bevételt nem húznak s nem is húzhatnak; sem nem ily kevésbé veszélyes tárgyakat biztosítanak. És azonfelül még a díjából nem ritkán drága administratíót kell tartaniok.

Egy szó mint száz: nyereségnek kell lenni. A fennebbi számítás alapján évi nyereség lesz 1630 forint.

Az első év végén mutatkozó nyereséget tőkésítvén s így tovább 10 évig (és itt megjegyzem, hogy lehetne ugyanazt a kedvezményt nyújtani, a mit a a biztosító társaságok, t. i. hogy a 7-ik vagy 6-ik évben díj nélkül biztosítana az alap) lenne a minimum tőke akkor 20.000 forint, de lehet s lesz is 50—60 ezer.

20,000 forintnak 6% kamatja 1200 forint, ebből már lehetne egy néhány ily papi állomást segíyezni. Idők mulva azon egyházak összes papjait lehetne belőle a meghatározandó legkisebb papi fizetésig dotálni.

Ne mondja azt senki: eddig enynyiből meg enynyiből papot tarthattunk, miért ne tarthatnánk ezután is? sem azt: eddig enynyiből megélhetett egy pap, miért nem élhet ezután is? A mi volt, mult. Mások az idők; mások a körülmények; mások az emberek. Ma nem lehet megtenni azt, a mit régen meg lehetett. Mi nem lehetünk azok, a mik voltak a régiek. Tőlünk többet is követelnek. Ha a követeléssel párhuzamba kívánok emelni a papi fizetést — a minimumot nem lehetne 800 frton alól hagyni.

De legyen csak 400—450 eshetőleg 500. Ez csakugyan nincs a mértéken felül. Nem is csak papi érdek ez, a mint gondolhatná némely ember. Tulajdonképen, ha a papság sorsát javítjuk, az egyházi köz- és általános czél elérésére nyújtunk segédkezet. Ha oly helyeken is lehetővé tesszük, hogy állandóan pap legyen, a hol az egyház erre elégtelen, azzal nem a pappal teszünk jól, hanem az egyházat segítjük céljában.

Tehát a hivatal folytatása alatt a meg nem élhetéssel határos szegénység nyögét el kell vennünk

a papság nyakáról. Ezt ha tesszük biztosítjuk egyházainkat a concurrentiáról, azért ez is a legelső teendő.

Valler József.

Egy kis tallózás.

Az enyedi „Szemle“ sok névtelene közül ismét egy olyan kegyes volt, s ama lap három számán keresztül adott nekem, a Toussaint-Langenscheidt methódusa szerint, ingyen levélbeli oktatást az egyház-kormányzattanból. Valóban, már-már kezdem érezni, hogy az önhittség ördöge máholnap megejt, mert a mennyi leczkét én mostanában, különböző névtelenektől, a „Szemlében“ kaptam, egyszerre kettessévol-hármassával is, lehetetlen. hogy valami rám ne ragadt volna a sok bölcsességből s így még okos ember is lehet belőlem.

Igy, például megtanultam ettől a legutolsó (the last, but not the least!) urtól, a ki az — a. és s. betűkről ért, hogy egy olyan „magas állásu“ egyéniségnek, mint jó magam, nem illik „dűhtől tajtékzó“ cikkekkel irkálni s tőlem az sem valami tisztességes dolog, hogy a midőn az ig. tanácsról azt állítják, hogy „megbomlott“, s hogy élhetetlen egy testület, mely az egyház kormányzatára „képtelen“: én, mint igazgató tanácsos merészelem a megtámadott testületet védelmezni.

Mindezeket eszembe véve, megfogadom — a. — s. tanácsát s cikkének azon tételeire, melyekben az ig. tanácsot vádolja ügyetlenkedéséről, az egyház ügyeiben való tájékozatlanságáról sat. nem kívánok ez uttal reflectálni, bizom azt másra, például, azt hiszem, Dózsa Dénes barátom ejt mellettünk, — a. — s. urral szemben, egy pár jó szót s e cikksorozatnak csak is arra a részére akarok pár megjegyzést tenni, a mely az egyház-szervezet, illetőleg központi kormányzat újra alakítására vonatkozik. A főkérdés úgy is e tárgy körül forgott az „Egy kálvinista“ közt és köztem s midőn — a. — s. ez emlitéit urnak adott feleletemre válaszolt, maga is főbbként erről kollene, hogy szóljon — ha ugyan nem az oláh pap példáját követi a tanácsadásban.

Tehát a kérdés ez: hogyan alakítsuk át az ig. tanácsot, mert a mostani szervezet — az mondatik — hasznavehetetlen.

Ez a kérdés; de a feleletre nézve egy kis bökkenő van a dologban, mert ime az „Egy kálvinista“ az egész központi kormányzatot egy főgondnokra és a hivatalnokokra akarja bízni, ez a másik cikkhez pedig csak épen le akarja szállítani az ig. tanácsosok számát 3-ra 4-re, s ezek és az 5 rende: hivatalnok kormányoznának „ex collegio.“

Hát, a mi az ig. tanácsosok számát illeti, talán tudja is — a. — s. ur, hogy az eredei 6-os szám 12-re emelését épen Szabó Sámuel ur indítványozá s a mi engemet illet, a 7-es bizottságban, melynek ez indítványreferálára kiadatott, én ellene is voltam a szám emelésének, a többség azonban ajánlotta s a közgyűlés elfogadta. Én a ha-

tos számot most is elégnék tartom s ha a kérdés előkerül, rá is szavazok. De azt hiszem, hogy akár 6, akár 3 vagy 12 legyen az igazgató tanácsosok száma, minden attól fog függeni, hogy kik lesznek azok? Mert, ha olyan forma emberek lesznek, mint a mostaniak tulnyomó nagy többsége: önök csak úgy fogják kárpálni a hármát, mint mos a 12-öt; ellenben, hogyha quo quo fato afféle „másféle“ uraságok lesznek megválasztva, önök dicsérni fogják őket halálra, ha mindjárt huszannégyen lennének is (a menyinyi, különben nem tudom honnan telne ki.) S ha szabad egy kissé évdni: én azt hiszem, hogy a szám emelése iránti indítvány akkor ugyanabból az indokból származott, mint az apasztás iránti indítvány most. Nem tetszett a 6 egyén mineműsége: próbáljuk meg, hát ha 12-vel másfajta embereket kapunk. Nem tetszik a 12 egyén mineműsége: próbáljuk meg, hát ha a 3-mal, 4-gyel másfajta embereket kapunk. Erre nincs semmi megjegyzésem, sőt természetesnek tartom. Csak kérem, legyünk méltányosak egy más iránt s a mit magunk teszünk, ugyan azt engedjük másoknak is. Én tehát a 6-os számot ismétlem, elfogadom, de a 3-ast, 4-est nem, mert ha a hiatalnokok lennének a testületben többségben, ez nem volna egyéb, mint a választási és képviselői rendszer kigúnyolása, s némileg halványabb kiadása annak a buroaucratiának, a melyet az „Egy kálvinista“ tervében perhorrescáltam. Elfogadom továbbá, hogy „mentől nagyobb tárgyösmeret jusson be az ig. tanácsba;“ elfogadom s természetesnek tartom, a felelősséget, el a tisztelet beliséget — s csak arra figyelmeztetem — a. — s. urat, hogy a midőn az „Egy kálvinista“-éval szemben a maga tervét ajánlja, közelebb áll hozzám, mint amazhoz.

És még egy más nevezetes differentia van az „Egy kálvinista“ és — a. — s. ur álláspontja között. Amaz, ugyanis. felettébb költségesnek tartja mostani kormányzatunkat is, emez pedig az 5 rendes hivatalnoknak (püspök, tanügyi-, vagyoniügyi tanácsos, titkár, pénztárnok) „oly fizetést adna, hogy — magokat minden másféle foglalkozástól visszahagyva, egész életüket, összes munkaerejüket, a rájuk bízott egyházi ügyek tanulmányozására és vezetésére fordítsák.“ Kertülne tehát, az — a. — s. ur terve szerint a központi kormányzat (a püspököt nem számítva) hét, nyolcz ezer forintba s azon felül az irodai, nyomdai és rendkívüli költségekre mintegy 2—3 ezer, összesen tizenegyezer frtba, a mostani hat ezer pár száz forinttal szemben. Talán jobb volna mégis ezeket az ezereket inkább iskoláinkra, desolált egyházainkra költeni. Különben ezt a differenciát igazítsák el az „Egy kálvinista“ és — a. — s. ur egymás között.

S ezzel végzem is — mert a miről — a. — s. ur elmélkedik: a vagyonok központosításáról t. i., sok mindent lehetne összeírni, azonban minden gyakorlati eredmény nélkül, mert az sem napi renden nincs, sem nem olyan kérdés, a melyet máról holnapra meg lehetne megoldani. Azt tudom, hogy egyházainknál, iskoláinknál e tekintetben igen sok a baj. Például, a tegnapi tartott ig. tanácsos gyűlésben is előfordult egy eset, hogy egy egyház elköltötte tőkáját

a vizitáció és esperes tudtával s ezt azt hiszem, még — a. — s. ur sem helyesli... talán. Az ig. tanácsos meg is rendelte a tőke restituálását, az illetéktelenül engedélyt adó hatóság felelősségének terhe alatt, — de hányadik ilyen eset jut tudomásra, midőn az illető egyházmegyéből még a püspök sem tudja, mint e gyűlésben mondá, a vizitatio-nalis protocollumot fölkapni!

Talán jobb volna tehát, ha a helyett, hogy mindent az ig. tanácstól várnak s el is páholgatják istenesen, azon kezdenék a dolgot, hogy egy kissé jobb munkát végezzenek maguk a testületek, egyházmegyék, tanodák. Különben a páholáshoz joguk van. Hiszen ugyis teméntelen nyereséget rakunk az igazgató tanácsosság után zsebünkre, hát még ezt a kis ráadást is elviselhetjük.

Én tehát egész tisztelettel megköszönvén — a. — s. urnak a reámmért portiot, magamat további jóakaratóba ajánlom s vagyok, a ki voltam —

Szász Béla.

Az áll. igazgató-tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvártt, 1877. április 8-án.

Elnök főt. Nagy Péter, püspök, jelenv. Br. Bánffy Albert főgondnok, Gyarmathy Miklós, Incze Mihály, Dr. Kolozsvári Sándor, Dr. Kovács Ödön, Szász Béla, igazgató tanácsosok. Déák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő és Bodor Antal titkár.

1. A gyűlés elején a tagok, a nagy gyűlésre még kelendő számmal nem lévén, jelen addig a míg azok törvényes számban megjelentek volna, kis ülésben jelentés tétel, az ülésen kívül elnöki ellátott tárgyakról, a melyek jóváhagyó tudásul vétettek. Ellátott több, általános érdekekkel nem bíró tárgy.

2. Báró Kemény Gábor mint a szabályok értelmében a kerületi közgyűlés összehívására hivatott idősebb főgondnok felhívja az igazgató tanácsot hogy a közeledő közgyűlésnek fontosabb tárgyait vele közölje a végett, hogy azokat a meghívó levelekben felemlithesse. Főbb tárgyakul, kijelöltettek: 1. Az egyházi törvénykezési eljárás tervezete, 2. A segédlelkészség felállításának ügye, 3. A képviselői mandatumok lejárásiának meghatározásairól szolló törvényjavaslat. 4. Az egyház részére semmivel sem adózó tagok papválasztási jogosultságának meghatározása, 5. A n.-enyedi Bethlen-főtanoda vagyoni viszonyainak rendezése.

3. A n.-enyedi Bethlen-főtanoda gondnoksága f. 6. ápril. 5-ről jelenti, hogy tudomására jött annak, hogy a magyar keleti vasut a főtanodának kisajátítási kárpótlás czímen az 1872-ik év őszén két ízben (szept. hóban és okt. 5-én) öt-öt ezer összesen 10,000, mond tizezer forintot kifizetett, de ezen összeg a pénztárnoki naplóban, a pénztárnoki számadásokban, sem azon évről sem a következőről bevezetve nincs. Akkori pénztárnok (id. Kis Károly) a gondnokság által hozzá intézett kérdésre azt felelte, hogy ezen összegről semmit sem tud. Kasza Dániel volt inspector azon időbeli utalvány könyvében nem található ezen összegről semmi jegyzés. E szerint nem tudható, hogy

a tízezer forint, mely a főtanoda részére valóban kifizetett: hová lett? A gondnokság kéri az egybázkereleti vizsgáló bizottságot ezen ügy megvizsgálására felhívni, a melynek megvizsgálására a vizsgáló bizottság kiküldve volt.

A kérelem értelmében a vizsgáló bizottság az ügy meg vizgálására felhivatott s elintéztetett, hogy az igazgató tanács ezzel egyidejűleg hivatalosan megkeresse a m. keleti vasut igazgatóságát, hogy minden a tanodát érdeklő kisorsítási összegekről szolló nyugtáknak hiteles másolatát küldje meg.

4. Ugyanaz jelenti, hogy az igazgató tanács f. é. 249. sz. a. leiratára a vissza küldött 1872. 1873. és 1874 évi pénztárnoki számadásokra tett gazdagondnoki észrevételeket a pénztárnokkal közölni fogja. Tudatja, hogy a beküldött vagyoni kimutatások az 1876. évi decz. 31-iki állapotot tüntetik fel. Az 1875 évi számadást azért nem terjeszthette föl, mert az többszöri sürgetés után csak f. é. január 31-én lett beadva s így a felterjesztés idejére nem készülhetett el. Az 1876. számadás, szabályszerint, csak mart. hava végén volt beadandó. Sajnálattal jelenti, hogy az 1875. és 1876-iki évekről összeállított számadási kimutatásokat, míg ezen évek számadásai átvizsgálva nem lesznek, felküldeni nem képesek s azokból teljes kivonatokat nem készíthetnek. Kiemeli a gondnokság, hogy 14 napi zárhatáridő alatt — a mint az elnökileg küldött rendeletben van — oly nagy gondot igénylő munkát végezni nem lehet, kivált miután a gondnokság havonként (ha valami rendkívüli eset nem fordul elő) csak egyszer tarthat ülést. Végül azon kérést intézi a gondnokság az igazgató tanácshoz, hogy olyan bizottságba, mely a n.-enyedi tanodai gondnokság számadásainak megvizsgálására s a beküldött kimutatások felett véleményezésére van hivatva n.-enyedi tanárt, még ha az tagja is az igazgató tanácshoz — amint az dr. Kovács Ödön ki nevezésénél történt — ne nevezzen bele; többiek mellett dr. Kovács Ödön azon kijelentése után, hogy ő a bizottsági tagságról lemondani kész. Határozatott: az igazgató tanács felhívja a gondnokságot, hogy a kért kimutatásokat e hó végéig terjessze fel, miután a n.-enyedi tanoda vagyoni viszonyainak rendezése. mint közgyűlési tárgy már kitűzve

van s különben is úgy a gondnokságnak, mint az igazgató tanácshoz közös érdekét képezi, hogy azon vagyoni viszonyok végre már rendeztessenek. Miután a bizottság tisztán csak véleményező dr. Kovács lemondása a multkori határozat ellenére el nem volt fogadható.

5. Olvassatik a n.-enyedi előljárásnak felterjesztése, melyben kéri, hogy a Vajna Antal halála által megürült rendes tanszéknak még a f. évi közgyűlés által betöltetése céljából a szükséges kijelölést rendelje el. E felterjesztéssel kapcsolatban olvassatik: Hegedüs János, dr. Kovács Ödön, Makkai Domokos, Lőthe Lajos és Székely Ferencz tanárok e tárgyban beterjesztett különvéleménye, melyben kéri, hogy mielőtt e rendes tanszék betöltetnék, gondoskodás történjék oly tantárgyak tanításáról, legalább 1. tanár által, melyek teljességgel tanítva nincsenek. Olvassatik továbbá, e különvélemény egyes pontjaira azoknak ellenmondásait s a tényállásnak meg nem felelő tétéleit megczáfoló „észrevételei” az előljárásági többségnek: Zeyk József, gr. Bethlen Géza, Bogdán Lajos, Mihályi Károly, Herepei Károly, Garda József, Décei Károly, Elekes Károly, kikhez járult Zeyk Károly elnöklő főgondnok is, egy utólagos záradékban kijelentve, hogy az ügy tárgyalása alkalmával a többségi véleménynek csak négyen voltak ellene s így nem forgott fönn annak szüksége, hogy ő is szavazzon, mert a nélkül is nagy többség alakult; miután azonban az ellenvéleményt utólag ötön irták alá (Lőthe Lajos is átcsapván a kisebbséghez), a maga részéről is kijelenti, hogy a többség nézeteit pártolja s kéri a mélt. ig. tanácsot, annak értelmében intézkedni. Miután dr. Kovács Ödön kijelentette, hogy a tárgyalásban részt venni nem kíván, az ig. tanács, egyhangulag, a többségi, teljesen indokolt felterjesztés értelmében, a kérdéses tanszék betöltésére a kijelölést elrendelte.

6. Olvassatik a Baldácsiféle bizottság átirata, melyben jelenti, hogy a nemes báró eddigi adományát, Déva-Ványán, 1042 hold terümentes fekvőséggel megtoldotta. Tudatja a bizottság egyszersmind azt is, hogy az adományokból 8000 holdnál több teljesen terümentes. Az egész ügy a közgyűlés elébe terjesztetik, addig is szolgál örvendetes tudomásul.

r. t.

TÁRCZA.

A templom.

(Hugo Viktor „Századok Legendájá”-ból.)

Öröm, üdv a földnek, minden népnek béke!
Rakjatok templomot e hegy tetejébe;
Éjjel építsétek, senki se tudhassa,
Hogy ki építette azt itt e magasba;
Ugymond a próféta: úgy építsétek föl,
Talptól tetejéig irdatlan kövekből,
Mész, ragaszték nélkül, csak egymásra rakva.
S e templom úgy áll majd ott, mint egy darabba',
Egyszer oly magas még, mint a sziklaormok
És csak az erdőt, hol örök zúgás mormog,

A tengert, mely ugrál, mint a szarvas-vémhek,
Soha el nem fárad, soha nem pihen meg,
S a fehér hegyeket, mik mint a büntelen
Szívek oly tiszták, látandja szüntelen,
Mást nem, a sok nép — e templom küszöbétől —
Az egész világból, mely itt együvé gyűl.
Mert a templom körül ünnepi lesz minden.
Hisz' azért raktátok e magános csendben,
Hogy nyugalom lakja falait s illjék e
Fenséges lakáshoz az egész környéke.
S nép, pásztor, apostol, mind ki ide jó, im,
Látva e templomot, fölmegyén lépcsőin,

S meghajtja a magas kapu alatt fejét;
Ottbenn pedig imezt látja, mikor belép:

A gránit bolt alatt, oly magassan, mintha
Felhők sűrűjébe volna már boritva,
Négy nagy komor fal közt, melyek mély árnyókat
Mintha titkos, látó szemek szegzenék át,
Egy sötét üregben, és sűrű fátyolba
Egy szobor álland ott, mélyen heburkolva,
Mert leple fejétől sarkáig aláfoly.
Nem fedi Izist, sem Indrát sűrűbb fátyol,
Sem Sinait, sem a Kalváriát több köd.
Mint e komor rémet, melyet örök árny főd.
Ismeretlen lélek, mely e kolosszt lakja,
S nem látszik belőle más — csak nagy alakja.
Magassága száz sing, roppant tömör testtel,
S nincs káldeus, hindu, kőfaragó mester,
A legrejtelmesebb szobrász az égypti:
Ilyen megdöbbenőt az sem tud építeni.
Kő-fályolredőit nincs ki fölemelje;
Ki tudja, mögötte, titkos szem ha rejli'-e?,
Mely pillant, néz, könnyez. — e halott-lepedő,
Mely emberi szemnek föl nem lebbenthető,
Nem rejt-e élő lényt? Mindenki, megrettent
Lélekkel szemléli a nagy Ismeretlent.
De mindenki érzi mi ott burkoltan áll,
Nem gyűlölet, nem fagy, nem a sir s a halál;
Rómnak látszik, mivel súlyos fátyol fődte,
De talán csillagok fénylenek mögötte.
A ki ránéz, érzi: hogy e fátyol megett
Van az örök Élő, az örök Szeretet.
Nagy s kicsi, hős s gyöngé, óriás és parány,
Érzi: a mindenség e fátyolos talány;
Bizó félelemmel eltelik, oly fokig,
Hogy remeg s egyszersmind nekibátorodik.
Aggastyán és gyermek, a bölcs s a tudatlan
Reszket s méregeti, hogy e lepel alatt van
A legfőbb Valóság és, hogy itt e ponton
Jehova, Jupiter, Bráhma nem sokat nyom,
Hogy itt elhalványul szentirat és hitczikk,
S semmi sem gonosz, bár rémitőnek tetszik!

Ugy van! Rémitőnek, de azért jó s szelid.
S e templomhoz, bizva, nyugodtan közelít
Pogány és keresztény, párszi, hindu, zsidó;
S pap, rabbi, fakír, boncz: a válasz szoritó
Érezkeze megnyilván s őket eleresztvén.

Itt az ég: a kőbe domborodó eszmény
Valami gyöngéd, lágy e kemény kő magja,
E titok küszöbén áll az éj alakja,
Némán és szigorun, — a szive azonban
A nagy természettel még is összedobban,
S a lélek, mely mindent teremt, áthat mindent:
Im' e templomban, e mély árnyban itt bent,
Ez a mit mindenki titkon sejtve érez.

A többi templomok fölépítéséhez
Vakhit és babona, csalás, mese, tévely,
Hiuság, örültség járula kövével;
Meg-megszóltatják a megérthetlent;
Oltáraik, miket az ész összedöntend,
Falaik, miként az emberiség lába
Letipor, az eszmény felé haladtába',
Szét fognak mállani; ez az egy, a melybe'
Nincs thóra, sem korán, frigyláda s ereklye,
Sem pap, sem áldozár — ez kiemelkedik
Maga a mélységből, fel a nagy egékig;
A földön egyedül ez áll meg szilárdan,
Az ember-öltőkkel úgy néz szembe bátran,
Mint a csillag nem fél madarak röptétől.

Nem hogy a szívnek a szenvedélyt fedné föl,
Elmének a rejtélyt, a sirt az életnek.
De fuvalatára hőbb vágyak születnek:
Nőni, omlakodni. Meddig? Végtelemben!
A zenith, a melyen Thálesz elmerenge,
Az ég myriád bolygó csillagzata,
Miket Pythagoras vizsgált, számítgata,
E rejtélyes pályák, mik egymást szegdelék,
A tudás mely mindég kutat s mond: Nem olég!
Mind nem érintendik e templom alapját;
A mélység, az árnyak el nem borítandják;
Tiszteletbe' tartják: küzdelmeiket mivel
Nem sulyosbitotta a hit kételyeivel,

A zordon bolt alatt, magas kő-állványon
Ül a fátyolozott szobor mozdulatlan.
Álmodozni látszik, vagy figyelni halkán
Az erdőt, a tengert, a csillagos eget,
A fű sarjadását, a futó felleget.
A boltozaton nincs egyetlen párkány itt,
Sem pillér a falon; csupasz, tömör gránit,
Melyen egy vonal se mozdúl, nem lebben meg,
S az emberek annál jobban megdöbbennek.
A gonoszok félve tántorodnak vissza,
S az igazak, a jók, kiknek szive tiszta,
A bölcsök, a hűk, úgy érzik, ide jövén:
Mintha szívök, lelkek mennyei verőfény,
Egy nagy szem sugára hatná, töltené be.

A szobor mögött egy örök lámpa, égve
Mint a jósbárlangban a tűz, árnyban hagyja
Tűzhelyét, világát a szobornak adja;
Mintha ezen égi hajnal ömlenek el,
Éreztetni tán a meghatott hű néppel:
Hogy bizony istenség itt e komor rejtélyen,
És nemcsak homály az, de egyszersmind szent fény,
S a kolossz setéten áll e dicsfény mellett,
És' se vihar, sem szél, sem egy halk lehellet
E mozdulatlan fényt rajt' meg se lebbenti.
Bölcsök izzadságuk érezik serkedni,
És szent borzalom fut gerinczükön végig
Ez éjből lövellő fény előtt; s megértik:

Hogy az ismeretlen, nem kétséges még se';
Fénylik: hisz' az örök hajnalnak kelés,
S homályos is marad: mert hiába szárnyal
A gondolat, nem ér e lebbenő árnyal;
Vég- és feneketlen; álma, nyugta nincsen;
De azért, hogy Rejtély: Napfény is az Isten.

Szász Károly.

A mester példabeszédeiből.

IV.

Az elveszett fiú.

(Folytatás.)

Élete az élvezetek végtelen láncolata vala; de egy-szersmind ezen élvezetek voltak azok, melyek rossz társaságba keverték s a bűnök örvényébe sodorták. Nem sokára Babylon legkicsapongóbb emberének tartatott s ez sokat jelent, mivel Babylon egész kelet legbujább városa volt.

De ez életmódot drágán fizette meg, mert semmi oly drágába nem kerül, mint a könnyelmű, kicsapangó bünteljes élet. Körülbelül csak egy-két éve múlt, hogy Babylonban tartózkodott s már is minden pénzkészletből kifogyott. Még egy ideig folytatta kicsapongásait, de mind mélyebbre merült adósságaiban, míg elvégre hitelét egészen elvesztette. Lakása megürült, javait a hitelezők elkapták, lovai elárvereztettek. Elkeltett rejtőznie azok elől, kiknek nem fizethetett; vig cimborái odahagyták s többé mitse akartak tudni róla. Egyik utcából a másikba bujkált s a legaljasabb kocsmákban tartózkodott, még ezekből is kihányták; hol koldult, hol bujdosott s örvendett, ha mint hordár vagy favágó pár apró pénzt kereshetett.

Addig hurcolta mag elviselt drága ruháit, melyek foszlányosok, lyukasok voltak, míg könyökei kilátszottak, s gyakran napokig nem volt kenyere. Utoljára annyira elesett lett, hogy disznópásztornak állott, ő a derék zsidó ifjú ki úgy nőtt fel, hogy a disznót mindig valami különös gyanus állatnak nézte, olyanyira eliszonyodott még csak a gondolatától is annak, hogy egy falat disznóhúst megegyék, mint ha kigyót vagy pókot kellett volna ennie. Ő, a ki a világ minden kincséért egy disznóhoz nem ért volna, melynek még csak látásától is felgerjedt szívében az utálat, most disznókat őrzött s ugyan azon helyen a disznók közé vegyült.

Éhség támadott az országban. Az élelmi szerek megdrágultak; csak a gazdagoknak volt: mit enniök. A csekély élelmi készlet csak legnagyobb takarékoság mellett tarthatott ki; a szegények s a hozzátartozók közel álltak az éhhaláshoz, mert nekik senki sem adott semmit; és ő most mohón nyelte a fa és borsó haját, mit a disznók elé hánytak táplálék gyanánt.

Midőn ily nyomorban volt, elgondolá, hogy mi volt ő egykoron; megemlékezett a napról, mikor még gazdag és boldog volt; vissza gondolt atyjára, házára, kamrájára, ágyára, asztali helyére, jóságára, ártatlanságára, Hirt óhajtott hazulról vajjon az övéi nem feledeék-e el őt; vajjon beszélnek e még róla s örömet beszélgetnek e; maga előtt

látta: mint hordják fel az ételeket az inasok s mint ülnek asztalhoz. E képzetre a kívánságtól nyála meggyült szájában; hisz odahaza a munkások naponta annyi kenyeret s húst ettek hogy ő egy hétig élhetett volna abból s az óiban a baromnak jobban volt dolga, mint neki, a kedvelt fiúnak.

Midőn ezeket mind így elgondolta, oly honvágy lepte meg, hogy azt hitte belehal. Órákig ült magában sirdogálva szíve meg akart repedni. Haza akart monui, ha lehetett volna; az egész utat, azt a száz mérföldet hegyeken, pusztákon át mezitláb akarta megtenni, de félt. Minő arczczal lépnék atyja elé? Hazulról elment, egy idegen városba, minden pénzét dobozódásra s bujaságra pazarolta, családjára szegényt hozott: s ez atyja szívét megrepeszté. Ő tekergő, kalandor, iszákos, kártyás volt, szépsége eltűnt, csak koldus gyanánt állhat haza, kire ujjal mutatnak, kinek hírét szájról szájra adják s kit talán egy szolgálóval dobatnak ki az ajtón. S ő megérje ezt? Nem jobb volna-e mindjárt meghalni, mintsem e szegényen érje?

(Folytatás következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A Sepsii egyházmegyéből.

A székely Mikó-tanoda.

S.-Szt.-György, 1877. ápril. 9.

A mai napon tartatott rikán belőli ref. egyház közönséggyűlésről (communitás gyűlés) akarom az érdeklődő olvasókat nagyon röviden értesíteni.

A gyűlés kevés — alig egy-két világi és két tekintélyes tanodai gondnok kivételével — eszoposok, jegyzők, és papokból állott, mintha csak a régi comunitás támadott volna fel halottaiból: ellenkezőleg a közelebbi időkben tartott gyűlésektől, a melyeken a tanoda-alapító, világi tagok is szép számban tündökölték. Ez a gyűlés külső fotografiája.

A gyűlésnek a „Nemeró“-ben közreadott meghívójában a s.-szent-györgyi székely Mikó-tanoda építési szükséglete még hátralévő részének fedezéséről teendő intézkedés volt csak kitűzve.

A gyűlés elnöki megnyitása, s jegyzőkönyv hitelesítés után azon írásban beadott interpellatio hogy: tud-e az elnök valamit, s kívánja-e értesíteni a gyűlést arról, hogy a tanoda jövő évre minő és hány tanerővel (tanárok és segédtanárok) fog elláttatni, miután köztudomásilag jelenleg ez intézetünknek *egyetlen rendes tanára sincsen*.

Az elnöklő esperes ur azzal felelt, hogy ő erre nézve felvilágosítással nem szolgálhat, mert ő erről tudomással nem bír, hanem gondolja, hogy a jelenlévő t. cz. gondnok urak e tárgyban felvilágosítást fognak nyújtani. A mi nyomban meg is történt. Egyik mélyen tisztelt tanodai gondnok ur részint élő szóval, részint a tanodai jegyzőkönyv idevágó pontjainak felolvasásával tudomására hozza a gyűlésnek az e tárgyban tett intézkedéseket; a melyek szerint a tanodai előjáróság abban állapodott meg, hogy a legközelebbi tanévre választassék *egy* igazgató rendes tanár (tehát ismét csak „Director!“) és *négy* segédtanár. Az első 1200 frt, az utóbbiak 600—600 frttal. Ezen előterjesztés után nagyon

Élénk s beható tárgyalás folytán a gyűlés *csaknem egyhangulag* abban állapodott meg, hogy: hivatkozva a volt mlgs fő consistorium már 8 évvel ezelőtt tett rendelkezésére, mely szerint az igazgató mellé még egy rendes tanár állíttassék be, hivatkozva a közvélemény hangos kívánalmára — szerveztessék két rendes tanári szék, egy a classica literatúrára, egy a természet és mennyiség-tani szakra; két segéd-tanár, s még kellő számú osztálytanító. A két rendes tanár 1000—1000 frt, a segédtanárok 500—500 frttal, az osztálytanítók 400—400 frttal díjazva, indokolva ezt meggyőző érvekkel, s azok között azzal, hogy ez által — mint minden nagyobb intézetnél — az igazgatói, és tanvezetői fontos teendők külön-külön egyének által helyesebben leendnek teljesíthetők. Ez értelemben kérte is a közgyűlés a t. cz. gondnoki kart, hogy megállapodását ide módosítani sziveskedjék. Miután azonban a gondnoki kar — nem lévén teljes számmal jelen — ezt nem tehetette: jelen lévő tisztelt gondnók urak beleegyezése hozzájárulásával abban történt megállapodás, hogy egy tiszteletteljes fölriratban kéressék meg a méltóságos állandó igazgató tanács, miszerint méltóztassék a legközelebbi tanévre két rendes tanár és 2 segédtanár választásáról intézkedni. Az anyagi ügyek felett czélszerű határozatok hoztak.

E gyűlésen fölmerült egyéb indítványok, és határozatokról megemlékezni ez alkalommal nem érzem magam hivatottnak. Ha szükség és a közérdek, s anyaszentegyházunk java kívánja, erről is említést tehetünk.

Nagy Sándor,

egyh. m. és ez alkalommal egyház közönségi director.

K Ü L F Ö L D.

Németország.

A német egyházi lapok, nem kevésbé, mint a politikaiak, élénken foglalkoznak Bismark visszalépésével s pártállásuk szerint különbözőképp magyarázzák. A legnagyobb rész combinatióba hozza ez „eseményt“ Lasker képviselőnek a nemzeti szabadelpárt vezérének, a parlamentben közelebről tartott azon beszédével, melyben hajlandónak nyilatkozott a hirhető májusi törvények revisiójához hozzájárulni, ha az ultramontánok részéről elfogadható propositiók nyújthatnak. Köztudomásu dolog lévén, hogy e törvények hozásában Bismarknak épen ő volt főtámasza, valószínű azon föltevés, hogy a visszavonulási nyilatkozatot is Bismark sugalmazására tette, a ki — úgy látszik — maga is belefáradt a meddő harcba, mely csekély eredményre vezetett. Különbösen alig hihető, hogy az ő visszalépése dacára is, a porosz kormány Rómával szemben letegye fegyvereit. Legújabb hírek szerint azonban állásán továbbra is megmarad.

A németországi egyházi középpárt, a legfelsőbb egyházi tanács által támogatva, élén az ifju Goltz praelatussal, ki közelebről brandenburgi superintendensé lesz előléptetve, „Deutsche evangelische Blätter“ czimű új lapot indított, melynek programja az, hogy az állammal szemben a prot. egy-

ház teljesen abdicáljon s alakuljon át állam-egyházzá, mert az államot illeti meg a feltétlen uralkodás joga, mint Istentől nyert jog, mely mellett a felekezeti autonomia csak fictio.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. apr. 11.

— 10,000 frt eltűnt! E megdöbbentő hírrel lepte meg legközelebről, mint fennebb is olvasható, a nagy-enyedi gondnokság az ig. tanácsot, sőt bátran mondhatjuk, nemcsak egyházkerületünket, hanem azon kívül is országszerte mindazokat, kik érdeklődő figyelemmel szorongó szízzel szemlélik évek óta azon tragoediát, melynek színhelye a hajdan fenséges hirű Bethlen főtanoda. E szomorú jelentés részleteiről a fátyol még föllebbentve nincs; a megejtendő vizsgálat fogja azokat kideríteni. A gondnokság ez ideig csak annyit constatált, hogy 1872-ben oct. 5-én, tehát nem a mostani, hanem az előző regime idejében, s annak is azon pillanataiban, midőn néhai Kasza Dániel, halálos betegségekben, már mint ágyhoz szegzett szenvedő, sinlett, — a keleti vasut által, kisajátításokért, fizetett fentlebbi öszszeknek a tanodai számadásokban semmi nyomát. Az egyházkerületi vizsgáló bizottságtól, melynek elnöke m. Gyárfás Domokos, főgondnok s mely már egy ízben szomorú jelentését az egyházkerületi közgyűléshez betérjesztette vala, — elvárjuk, hogy a közelmúlt történetének e véletlenül fölfedezett legsötétebb lapjára is világosságot derít s legközelebről végrehajtandó nyomozását az ügy fontosságához mért erélyvel s oly gyorsan ejti meg, hogy az egyházkerületi közgyűlés — melynek tárgysorozatába az enyedi vagyontgy rendezése különben is föl van már véve — megtehesse a kellő lépéseket, melyek végre valahára azon tanodának országos botránnyá fajult kérdését tisztázzák.

— A Kisfaludy-társaság, Mailath György elnöklete alatt, könyvkiadó bizottságot szervezett, mely felhívását közelebről kibocsátotta. A vállalat, évenként 80—90 ivnyi terjedelemben, 4 díszesen kiállított kötetet nyújt, melyet a pártolók, kiknek kötelezettsége csak egy évre terjedő, kötetlenül 6, diszkötésben 8 firtért szerezhetnek meg. Az első évfolyam a következő négy munkából fog állani: Komény Zsigmondtól: Férj és nő; Gyulai Páltól: dramaturgiai tanulmányok; Szász Károlytól: Salamon, koszoruzott eposz; Macdonaldtól: Elginbord Dávid, gr. Leiningen által fordított angol regény. A vallás és költészet édes testvérek; egyik a jónak, másik a szépnek apótheosisa s mindkettő egy czélra tör: emelni a lelket s nemesíteni a szívet. A költészet a szépet kereső lélek vallása. a vallás a jót kereső szízz költészet. Hogyan ne támogatnók hát e költői társulat nemes törekvését? Fillérekért drága kincseket gyűjthetünk!

A szerkesztő postája.

Téglás Gábor, tanár urnak, Déva. Czikkét köszönettel vettem s a lap tárgyába intézkedtem.

Déák Gerő, tanárnak, Szászváros. Nagyon helyesen tette, ön hogy e közérdekű kérdést fölleveniti, de megfogja engedni, hogy némely kifejezésein szeliditsek.

Mátyás Zsigmondnak, M.-Lapos. Köszönettel vettem s közelebről közlöm.

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztési szállás:
b.-farkasutca 16. sz hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDELYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dedése, hová az előfizetési-
pénzek legelőszörűbben pos-
taltalványnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt, félszre 3
frt, évnegyedre 1frt, 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A Kún-tanoda ügyében. Deák Gerő — A nagy-
enyedi tanárválasztásról. — Az áll. ig. tanács kis üléséből. — Tárca:
Az elveszett fia (folyt.) a Prot Blatt nyomán P. E. Vidéki élet:
A sepsi egyházmegyéből, az egyházmegyei kzzgyűlésről I. és II. —
Időves ztegetés. Szász Béla. Külföld. — Egyházi s isko-
lai hírek. — A szerkesztő postája. — A kiadó hirde-
tésel.

A Kún-tanoda ügyében.

Szász város, 1877. april 9-én.

Olvasóim bizonynyal emlékezni fognak még, e
becses lapok hasábjain is megjelent ismertetésből,
azon kérelemre, melyet a szászvárosi ref. középtano-
dának előljárósága ezelőtt egy évvel a végett nyuj-
tott vala bé a szászvárosi ev. ref. egyházkebli ta-
nácshoz, hogy ez a nagy papi állomást változtassa
át két pap-tanári állomássá s arra válasszon az egy-
házközség két olyan papot, a kik tanári képesség-
gel birva, a rendes papi szolgálat mellett kötelez-
tessenek hetenként 18—20 órát tanítani a középta-
nodában.

Azok előtt, kik a fentjelzett cikkre emlékez-
nek, amaz iuditványozott álváltoztatás fontos indokai
sem lehetnek ismeretlenek.

Ma már talán alig vonhatja valaki kétségbe,
hogy a Kún-tanodának a Királyhágón inneni felsőbb
tanintézetek között igen magas missioja van, mert
ez az általános cultura mellett még két nagy esz-
mét is képvisel, t. i. a *protestantizmust* és a *magyar
nemzetiséget*. Feladta Hunyadmegye területén mint-
egy 230 ezernyi idegen ajku, a magyar nemzetiség
és protestantizmus iránt ellenséges indulattal visel-
tető lakosságot, a gyöngye magyar elem segítségével,
a magyar miveltségnek és a prot. világosság szelle-
mének megnyerni.

Ugyde e fontos missioját csak az által remél-
heti elérni, ha jelen alárendelt helyzetéből kiemelked-
ve, teljes gymnasiummá lesz, mi végett természet-
esen a legelső és legfőbb kellék a mostani tanerők
számarának gyarapítása. Minthogy azonban erre jelen
pénzügyi viszonyai miatt képtelen: azért látta czél-
szerűnek a már ismeretes folyamodványnyal járulni
a vele testvéries viszonyban álló ref. egyházközség-
hez; följejtve, hogy a kérelmezett átváltoztatás leg-
kevésbbé sem terhelné az egyházat, mivel nem a
nagypapi állomás végképeni megszüntetése kéretik az
egyházról s nem is az, hogy az alap ajándékozta-
sék oda az iskolának, hanem csak az, hogy a nagy
papi állomás, melynek jövedelméből két ember is meg-
élhet tisztességesen, változtassék át két oly papi ál-
lomássá, melynek betöltői az evangélium hirdetésén
kívül köteleztessenek a tudományos miveltség terjesz-
tésére is. Ezenkívül meg volt érintve az is, misze-
rint ez átváltoztatás által az istentisztelet sem lenne
csökkentve, sőt hathatósan emelve, minthogy az ed-
digi két pap helyett ezután három hirdetné a vallás
és erkölcsiség magasztos eszméit, és a két pap-
tanárra a rendes papság előmenetel lévén, nemes ver-
senyre nyilnék alkalom az elsőség kivívásában és a
közszereket megnyerésében. S végül rá lett mutatva
az egyházközség tagjainak azon előnyére, mely gyer-
mekes emberekre abból származik, ha oly városban
lagnak, hol felsőbb tanintézet létezik, nemcsak azért,
mert ekkor a neveltetés hasonlithatlanul kevesebbe
kerül, mint idegen helyen, hanem főleg azért is, mi-
vel gyermekeik közelében lehetvén, azoknak testi és
szellemi fejlődését folyvást éber figyelemmel kísér-
hetik.

Ennyi s még számos ily fontos indokok daczá-
ra ezen eredményeiben messze kiható üdvös tauügyi
mozgalomra nézve elszomorító tényt kell constatal-

nunk, mely azon meggyőződésünket látszik igazolni, hogy a szászvárosi ref. egyházközség korunk általános törekvéseinek egykedvű szemlélője akar maradni. Mert ugyanis míg nemzetünk genússa — megértve a kor intő szövegét — saját földén magyar nemzeti művelődést siet teremtani, nehogy az idegen cultura által fölemésztesse; míg nemzetünk nagy többsége szilárd léptekkel halad egy Széchenyi, Eötvös, Deák és a többi nagy és nemes elődök által kimutatott nyomdokon: addig a tisztelt ecclesia nem óhajt munkássá válni a szászvárosi általános nemzeti culturai törekvéseknek és az őt fenyegető idegen nemzetiségek közepette nem siet lételet biztosítani s megtenni mindazt, a mivel jövőjének tartozik.

Hihetetlen, de mégis úgy van! A fennjelzett nemes irányú culturalis mozgalmat egyházunk olyan jellemző közönnel fogadta, hogy az iskolai előjáróság indítványát, illetőleg kérelmét, több mint egy év leforgása alatt még csak feleletre sem merttatta!

Vajjon miért? fogod kérzeni t. olvasóm! Feleletért fordulj, kérlek, az egyházkeleti tanács tagjaihoz. Az én meggyőződésem szerint ennek más oka nem lehet, mint az, hogy a nemes presbiterium látva és érezve, miszerint oly fontos kérelem indokai ellen nem képes — mert nem is lehet — ésszerű érvekkel harcolni, nem is bocsátkozott azok csáfolatába, hanem hallgatással mellőzi.

Azt mondtam, hogy ésszerű okokkal nem is lehet megdönteni az iskolai kérelem indokait. Megvallom, hogy a mióta ez indítvány felszínre került, sok emberrel beszélgettem róla, de a legtöbb dicsőret és és elismerésnél egyebet nem tudott mondani annak életrevalósága felől. Csak kevesek részéről hallottam azt az ellenvetést, hogy most is kevés egyházunk van olyan, a mely kitűnőbb és érdemekben megőszült lelkeszeinknek hajlott korokban jutalmazó menhelyül szolgálna, nem kell tehát azoknak csekély számát apasztani. Erre azonban azt feleltem, hogy az ilyen exponált helyeken, minő Szászváros is, a papi állomás betöltésénél sokkal magasabb rendű érdekekre kell tekintettel lenni, mintsem egyesek kényelmére és nyugalmára.

A kérelem benyújtása után időközben két körülmény merült fel. Egyik az, hogy a nagy papi állomás, melynek átváltoztatásáért folyamodott volt az iskola, betöltetett, s egyszersmind az illető helyre kérés intéztetett az egyház részéről az iránt, hogy a második papi állomást egy év múlva tölthesse be;

talán e tények által akarva mintegy tagadó választ adni az előjáróság kérelmére.

A másik felette örvendetes körülmény mindnyájunk előtt ismeretes, az t. i. hogy a középtanodának érdemekben megőszült főgondnoka, gr. Kún Kocsárd úr, hazafias áldozatkészséggel egy egyszerű alapítvány birtokába juttatta az iskolát. Azt is tudjuk mindnyáján, hogy a nemes gróf ama valóban fejlődési alapítványát minő feltételekhez kötötte, melyek szerint a szászvárosi ev. ref. középtanoda minden külsősegély nélkül mintegy harmincz év múlva képes lesz főgymnasiummá fejlődni.

Igaz, hogy a nemzetek életében harmincz esztendő nem hosszú idő, — de véleményem szerint — egy iskola életében pár esztendő is sok: ilyen természetű ügyben soha nem lehet eléggé sietni, minden késedelem nagyon megboszulhatja magát, különösen itt, hol a lét és nemlét kérdése felett foly a harc.

Az a kérdés tehát: mi a tennünk, hogy ne később?

Igénytelen nézetem szerint, magának az egyházkerületi közgyűlésnek kell az ügyet kezébe ragadnia, hogy e végeredményében felette üdvös indítvány minél hamarabb megvalósulhasson s azáltal a szászvárosi Kún-tanoda már a legközelebbi jövőben képes legyen nemes missióját, magas feladatát sokkal fokozottabb mérvben betölteni.

A kerületi közgyűlés közbelépését pedig lehetőségessé fogja tenni, az ig. tanácshoz beadott indítványnak, remélhetőleg törvénynyé leendő emelése, mely szerint azon egyház, minő pl. a szászvárosi és tordosi, hol a papi fizetés nem kepeváltás, hanem másnemű alapítványok folytán rendszeresítve van s ahhoz az egyházközség semmivel sem járól, ezután ne birjon közvetlenül papválasztási joggal; a mely indítványnak sürgős elfogadását hathatósan ajánlja pl. a tordosi egyház szomorú sorsának megfigyelése, melybe az egyházi törvényeink azon elkényeztető bánásmódja juttatás, mely szerint a legkisebb kötelezettség nélkül egyszerű egyházi jogok élvezetét engedte meg és az a corruptio, melybe azt az ilyen kérésű papi állomások betöltésénél folytatólag szokott visszaélések sodoródnak.

Ha tehát az egyházkerületi közgyűlés a fennebbi indítványt a papválasztási törvények közé becsikelyezi, mondja ki azt is, hogy a szászvárosi — sok

tekintetben fölösleges — nagy papi állomást átváltoztatja két pap-tanári állomássá; e két pap-tanárnak első és legfőbb kötelességök az iskolai tanítás lesz, tehát tanári qualificatióval kell bírniok; hogy azonban a fizetés czimének is elég legyen tőve, másfelől hogy a nemes verseny és változatosság által a valóságos élet is nyerjen: feladatuk lesz, hogy minden negyedik vasárnap templomi szolgálatot is tegyenek; a nagy papi szállás, az egész cánonica portio és stola a rendes pap fizetéséhez járulván. Minthogy azonban a nagy papi állomás ez idő szerint be van töltve: a nagy papi fizetés ketté vágását és két pap tanári állomássá leendő átalakítását most csak elvben mondja ki, mit csak akkor óhajt alkalmazni, midőn a jelenleg fungens tiszteletes úr megszűnt szászvárosi pap lenni, addig pedig a kispapi fizetés fordítottassék két pap-tanár fizetésére, a hiányt a ref. tanoda pénztára fedezvén.

Erős meggyőződésem szerint ez intézkedés megtételére az egyházkerületi közgyűlésnek nemcsak joga van, de ez kötelessége is. Egy felsőbb forum mindig kötelezve van arra, hogy ha alantas közegei nem képesek felfogni saját vitális érdekeiket, nem képesek átlátni azt, hogy mi reájuk nézve czélszerűbb és üdvösebb, ne engedje ama fontosabb érdekek mellőzését, hanem jóakaró felvilágosítás után hozza létre a jobbat és üdvösebbet anélkül, hogy bárminemű tekintetben jogtalanságot követne el. Az egyházkerületi közgyűlés pedig — nézetem szerint — ez intézkedés keresztülvitele által távol állana bármi sérelem és jogtalanság elkövetésétől. Mert ugyanis, midőn az egyházkerületi közgyűlés, a szászvárosi egyházközségnek jól felfogott érdekéből, az indítványozott átváltoztatást életbe léptetné, nem vonná el az egyháztól azt az alapot, mely a nagy papi fizetést adja, hanem meghagyná azt továbbra is az egyházközség tulajdonában, csupán csak a czélt, melyre az hagyományozva volt, szélesbitenő oda, hogy általa a vallás és a prot. világosság terjesztésén kívül, a magyar nemzeti tudományos miveltség is gyarapíttassék.

Ez átváltoztatás által tehát még inkább megvalósítanák az alapítvány czélját s meggyőződésem szerint, ha az a kegyes alapító halotti álmaiból feltámadna és látná az egyházkerületi közgyűlés magas érdekű intézkedését, nemcsak hogy nem protestálna ellene, hanem a legnagyobb készséggel adná meg ahhoz szentesítő beléegyezését. Sőt erős hitem szerint,

el fog jöni az idő — talán nem is későre — a midőn a szászvárosi egyházközség is áldani fogja azt a kerületi közgyűlést, a melynek bölcs belátása, hazafiassága és egyháziassága azon palladium birtokába juttatá, mely az idegen és ellenséges elemek áramlatában fenmaradását biztosítani s nemzeties irányu mivelődését lehetővé tenni képes.

Megvagyunk győződve, hogy az a nemes irányu culturmozgalom is, mely hunyadmegyei szerencsétlen sorsra jutott magyar testvéreink megmentése érdekében széles e hazában megindult s maig is buzgó érdekeltség között foly, csak lelkesítőleg fog hatni az egyházkerületi közgyűlés minden tagjára s ezek nem fognak késni, hogy Szászvároson minél előbb egy erős református magyar főgymnasiumot hozzanak létre!

Deák Gerő.

A nagy-enyedi tanárválasztásról.

Kolozsvár, apr. 16.

Közelebbi számunk ig. tanácsi rovatából láthatólag, a néhai Vajna-féle tanszék betöltése tárgyában az előjáróság kisebbsége különvéleményt terjesztett föl, melyre a többség nyomós észrevételeket tett. Mintán az enyed-kolozsvári „Szemle” közelebbi számában jelezte, hogy a különvéleményt közölni fogja, indokoltnak tartjuk, t. olvasóink keilő tájékozása végett, közreadni a többségnek arra tett észrevételeit. Így hangzanak:

„Előjáróságunk többsége a néhai Vajna Antal múlt évi május 7-én történt halála által megüresült *növelés- és oktatás-tani* s egyszersmind — a múlt évi július 9-én tartott előjárósági ülés határozata folytán — az *ó-klasszikai nyelveknek* a középtanodában arányos számú órákon való *tanítási kötelezettséggel* egybekapcsolt *rendes tanszéknek még e folyó évi egyházkerületi közgyűlésen leendő betöltését főtanodánk tanügye emelésének érdekében elodázhatatlannul szükségesnek ismervén: előjáróságunk folyó évi február 28-án tartott üléséből a többségi — elnökileg enuncióált — határozat értelmében 19. sz. a. fölíratot intéz a méltóságos Állandó Igazgató Tanácshoz ezen *rendes tanszék betöltésének elrendelése iránt.* Minthogy azonban előjáróságunk néhány tagja a többségi enuncióált határozat és fölírattal szemben „különvélemény”-t nyújtott be, mely előjáróságunk fölíratával együtt terjesztetik a méltóságos Állandó Igazgató Tanács elébe: alólírottak, miut az érin; tett február 28-diki előjárósági ülés többsége, nem tehetjük, hogy a kisebbségnek ama „különvélemény”-ére *észrevételeinket, főtanodánk „mult és jelen tanügyi állása- és szükségleteinek beható, teljesen tárgyilagos vizsgálat”* alá vonása után, meg ne tegyük és a fölírattal s „külön-*

vélemény"-nyel együttesen a méltóságos Állandó Igazgató Tanács foruma elé ne terjesszük.

Mindenekelőtt kijelentjük, hogy minket, e tanszéket illető minden eddigi intézkedéseknél eleitől fogva *főtanodánk tanügyi sürgős érdeke és java vezérelt*; ez vezérelt akkor, midőn a mult tanév végével július 9-én tartott előjárósági ülésben csatlakoztunk azon iditványhoz, hogy *jövőre nézve a tanvezetőség ne köttessék állandóan egy tanszékhez*, midőn ugyanazon előjárósági ülésen a paedagogikai és didaktikai tantárgyak tanításának ügye szőnyegen forgott és előjáróságunknak *egyhangu, ellenzés nélküli határozata folytán, a méltóságos Állandó Igazgató Tanács helybenhagyásával sikerült a paedagogikai és didaktikai tantárgyak tanítása és megfelelő számú ó-klasszszika literaturai órák adására oly rendes tanári egyéniséget megnyernünk „helyettes tanár“ czimén, a kit, tekintettel főtanodánk egytetemes tanúgyjére* (mind a theologiai és képezdei tanfolyamokon a nővelés- és oktatástani tárgyak — 7 órán — mind a középtanoda 2 felső osztályában — V. és VI. — az ó-klasszszikai nyelvek tanítására — 10 órán) *a legsikeresebben és közmegelegedésre alkalmazhattunk*, mi által tanúgyünk, őszintén és általánosan vallhatjuk, sokat nyert; *főtanodánk tanügyi sürgős érdeke és java vezérelt minket* akkor is, midőn e fontos tanszéket illető ideiglenes intézkedés alkalmával egyenként mindnyájan csatlakoztunk azon szintén *egyhangu* előjárósági vélemény- és határozathoz, melynél fogva ezen (egy évre ideiglenesen helyettesített) tanszéknek *a következő közgyűlésen leendő szabályszerű, rendes betöltése kilátásba lön helyezve*, és végül akkor is, midőn a folyó évi február 28-án tartott előjárósági ülésben *ezen tanszék betöltésének* azon főindokból, hogy általa főtanodánk tanügyi szükségletein, mint ezt főntebb részleteztük, három irányban (u. m. theologia, képezde, gymnasium) leendő segítve — *elodázhatatlan szükségessége mellett nyilatkoztunk.*

A „különvélemény“ aláírói — daczára annak, hogy az 1876. július 9-iki előjárósági ülésben *a paedagogikai és ó-klasszszika literaturai rendes tanszéket* illető emez ideiglenes intézkedéseket ellenzés nélkül *magukévé tették*, sőt elismerték ezen rendes tanszék egy év mulva leendő szabályszerű betöltésének szükségességét is, *legkisebb ellenvetés sem tétetvén* a betöltés kilátásba helyezésével szemben — most, midőn előjáróságunk főnnjelzett fölratáival és kérelmével főtanodánk tanügyi helyzetén kíván hathatósan segíteni, ellene nyilatkoznak.

Ellene nyilatkoznak pedig és a betöltés elhalasztását kívánják a következő főbb okok alapján:

először azért, mert főtanodánál e tanszéken kívül még 3 segédtanári és 2 rendes tanszék van részint betöltetlenül, részint kívánatosnak előismerve, a melyek szerintek szintoly sürgősen betöltendők volnának, mint a többség által betöltetni kívánt tanszék.

Készséggel elősmerjük, hogy a „különvélemény“-ben felsorolt tanszékek egytől egyig eléggé fontosak, nemcsak, hanem *épen annyira ohajtjuk és kívánatosnak valljuk mi*

is, hogy főtanodánk minél előbb kellő számú rendes és segéd tanszékekkel láttassék el. Mindamellett ki kell jelentenünk, hogy a „különvélemény“-ben jelzett többi tanszékek — mint alább pontról-pontra ki fogjuk mutatni — részint olyanok, hogy azokon már jelenleg is segítve van és *épen nem oly sürgősen nélkülözhetőnek, mint a többség által betöltetni kért rendes tanszék*; részint olyanok, a melyeknek betöltésével és díjazásával kizárólag az enyedi főtanodát terhelni akarni, tulságos követelésnek látszik előttünk;

másodszor azért, mert a főtanoda pénzügyi helyzete nem engedi meg.

A főtanoda pénzügyi helyzetére való hivatkozást épen nem ismerhetjük el elégséges oknak az elhalasztásra főleg akkor, midőn — mint ez esetben is — előjáróságunk a legközelebb multban megüresült ezen tanszéket, mely még a mult tanév folyamán is rendesen volt díjazva, melynek betöltésével tehát *semmi újabb megterhelhetetés sem nehezül főtanodánkra*, sőt a mely, rendszerünkkel fogva, *a rendes tanári fizetés* minimumával jön (a néhai Vajna által élvezett maximum után) kapcsolatban, — szándékszik betölteni;

harmadszor azért, mert mint a különvélemény mondja: „helyettes és segéd-tanárok által is tanúgyünk érdekén és szükségén épp oly jól van segítve, mintha rend: tanárok által töltettek volna be a tanszékek.“

Az elhalasztás ezen harmadik indokával szemben egyszerűen föl kell hívunk a méltóságos Állandó Igazgató Tanács figyelmét ugyancsak a „különvélemény“-nek következő soraira: „lehetetlen nem hangsúlyoznunk azon igazságot, hogy helyettes és segéd-tanárok alkalmazása által tanúgyünkön biztosan és állandóan segíteni nem lehet, miután kitűnően képzett és qualificált egyének nem lesznek hajlandók nagyon hosszasan vagy épen állandólag helyettesi vagy segédi minőségben szolgálai, főleg a rendes tanári működéssel minden tekintetben egyforma képzettséget kívánó és egyforma teherrel járó felsőbb gymnasiumi vagy épen akadémiái kursuson.“ A „különvélemény“ e szavai kézzel fogható „argumentum ad hominem.“

„A különvélemény“ főbb indokaira tett ezen általános bevezető megjegyzéseink után áttérünk annak lényegére, vagyis az általunk első sorban idézett indok pontonként való tárgyalására.

a.) Az 1 pont alatt említett mennyiségtani segédtanári tanszék úgy van föltüntetve, „mint egy perczig sem nélkülözhető,“ s a melynek be nem töltéséből származó „sikertelenséget előre is sejtteni lehetett.“ A „sejtett,“ vagy épen „fájdalmasan tapasztalt sikertelenségre“ tárgyilagosság szempontjából nem kívánok reflectálni egyenesen a tényekre szorítkozunk. Az igazság érdekében ki kell jelentenünk, hogy *a mennyiségtant a III. középosztályon kezdve föl végig régebben is és 1873-tól fogva is mindig segéd- és rendes tanárok tanították s jelenleg — a mi figyelmen kívül teljességgel nem hagyható — épen rendes tanárok tanítják.* Csakis a két alsó középosztályban alkalmaztattak időről-időre és hetenként összesen csakis 6 órára

(e tanévben ugyan kivételesen e két osztály, túlnépességénél fogva, 2—2 csoportra lévén osztva — 12 órára) képzetebb osztálytanítók a mennyiségtan tanítására. Nem áll tehát oly feketén a dolog. Így e folyó tanév elején is általános megnyugvással bizatott e két osztályban ezen tantárgy egy kitűnően képzett egyéniségre; de midőn ez october végén besoroztatott — miután tanév közben tanodánkon kívül helyére alkalmas egyén nem találtatott — előjáráságunknak a körülményektől kitelhető módon kelle gondoskodnia e folyó tanévben való helyettesítéséről. Egyébként — miután ezen segéd tanszék betöltése nem tartozik az egyházkerületi közgyűlés elébe: az előjáráság által kezelt intézkedés útján bármikor is eszközölhető, csak szakképzett egyén találtassék — előjáráságunk többsége ép anynyira szem előtt tartja, mint „különvéleményező“ tagjai, a mennyiségtanának a két alsó középosztályban szakképzett egyén által való tanítását.

(Vége következik.)

Az áll. igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, 1877. április 15-én.

Elnök: Főt. Nagy Péter püspök. Jelenvoltak: Gyarmathy Miklós, Incze Mihály, dr. Kolozsvári Sándor és Szász Béla igazgató tanácsosok; Deák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő és Bodor Antal titkár.

1. Titkár jelentést tett az időközben gyűlésen kívül elnökiileg ellátott folyó ügyekről. Jóváhagyó tudásul vétettek.

2. A marosvásárhelyi Teleki könyvtár ügyében a közgyűlés által kiküldött bizottság jelentését még be nem adván, elnök indítványára, br. Kemény György, mint a bizottság elnöke felkérte, hogy e tárgyban a gr. Teleki Sámuel ural folytatott egyezkedés állásáról tegyen jelentést, hogy az a jövő egyházkerületi közgyűlés elébe terjesztethessék.

3. A kolozs-kalotai esperes jelentést tesz a b. hunyadi egyházközség leányiskolája megszüntetésére s a leánytanító, és kántortanító javadalom egyesítésével a kántortanító új díjrel kiállítás tárgyában. Utasított esperes, hogy tárgyalassa az ügyet előbb egyházmegyei tanácsban s annak reflexióit is terjessze fel. Az államtól az iskolai helyiségekért, bér fejében bevett 500 frtnak — a mely nevelési célokra van destinálva — az adósságok törlesztésére történt fordítását az igazgató tanács helyben nem hagyja és megrendeli annak, az egyházmegyei előjáráság e felelősség melletti restitálását. Jövőre az e czímen befolyó összeget takarékpénztárban tőkésítsék s az egész alapnak évenkénti állásáról okmányilag igazolt kimutatást terjesszenek fel. Adjon felvilágosítást arról is, hogy a vallás tanításért a kán-

tor tanítónak évenként fizetett 100 frton kívül még kinek és mennyit fizetnek a vallástanításért? miután az 1874-iki közgyűlés határozata szerint a vallástanítás a pap kötelessége.

4. A szászvárosi egyház újból felterjesztést teszen az első papi intercalans jövedelem tárgyában. A jövő egyházkerületi közgyűlés elibe terjesztetik.

5. A marosvásárhelyi főtanoda előjárásága felterjesztést teszen pénztárnoka 1/2%-os fizetésének fix fizetésre változtatása tárgyában. Érdemleges határozat előtt felhivatott az előjáráság, hogy a pénztárnoki 1/2%-os fizetés közelebbi tizévi átlagáról terjesszen fel kimutatást. Mutassa ki azt is, hogy évenként mi a tanodának a bevárandoja és tényleg abból mi folyt be. Halgassa ki e változtatásra nézve a pénztárnokot is.

6. Bartha Lajos V.-Hunyad-zarándi esperes felterjeszti Nagy Lipót szászvárosi közjegyzőnek azon kérvényét, melyben annak megengedését kéri, hogy 5 frt évi fizetés mellett tekintessék a tordosi egyház szavazó tagjának. A kérvény az egyházmegyei előjáráság véleményének helyesléssel elutasított.

7. Báthori D. felterjeszti a m.-kajáni egyház építendő templomának valamint papilak és mollék épületeinek tervét és költségvetését, megerősítés végett. A terv, főként a papi lakra nézve, igen költségesnek tűvén fel, mielőtt érdemleges határozat hozatnék, intézkedés tétellett a terv egyszerűsítése iránt.

8. A sepsi-szt.-györgyi Mikó-tanoda előjárásága a hozzája intézett felhívásra bejelenti, hogy a jövő közgyűlésen a classica literaturai tanszékot akarja egy rendes tanárral betölteni s kéri a candidatiót ez értelemben kiirni. A kijelölés a tanodákhoz kijaratott, s egyuttal ajánlotta az igazgató tanács, hogy már a jövő közgyűlésen még egy rendes tanár választása iránt tegyenek lépést, ezt kívánván úgy a tanoda érdeke, valamint a halhatatlan alapító emléke; különben sem lehet tudni, hogy mit értenek a tanodai közszükség alatt, a melyre 2000 frtot akarnának fenntartani.

9. Basa Mihály esperes bejelenti, hogy Szentpáli Ignác egyhk. képviselő mandátumáról lemondott. Tudásul vétetvén, az új képviselő választás a következő egyh. gyűlésre elrendeltetett.

10. A kiküldve volt bizottság jelentést teszen, hogy gr. Kuhr Kocsárd urnak az igazgató tanács köszönet iratát, az 50 ezer forintos alapítványért, kézbesítette. Tudásul vétetett.

Ellátatott még egy pár kisebb jelentőségű tárgy.

r. t.

TÁRCZA.

A mester példabeszédeiből.

IV.

Az elveszett fiú.

(Folytatás.)

Végre mégis elhatározta, hogy elmegy. Ugy akart menni a mint van, piszokban, rongyban; mint koldus akart

menni; nem mentegetni magát, hanem igaztalanságát s bűnösségét megismertetni. Nem kívánta, hogy mint fiut újra vissza fogadják, nem úgy kívánt feltűnni, mint a kinek javakhoz van igénye; csak azt akarta kérni, hogy mint munkást fogadják fel s azt a díjt adják munkájáért, mit mint ilyen érdemel; ennyi volt az egész. S a valóban szerény s egyenes elhatározással fogta meg vándorbotját s lépett

az apai ház felé vezető útra. Hosszadalmas, leverő ut vala ez olyanra nézve, ki mint ő, egyedül ballagott azon. Oh mennyi folyót kellett át úsznia, vagy át hajóznia; mennyi mocsárt kellett átgázolnia, eltávolítván az undok kigyókat, melyek a mélyből felfelbukkannak; mennyi hegyet meg kellett mászni, forró homok sivatagot vérző lábaival átgyalogolni. Mily borzalmas éjszakákat kellett a vadonban töltenie vánkoslul egy kő szolgálván s gyakran még az sem, hanem hosszasan kellett viaskodnia a farkasokkal, melyek körül fogták s elcsigázott testét marcangolták. Mily rettenetes napokat kellett a pusztákon töltenie, hol semmi ételmet nem kapott, csak a mi e pusztán teughetett egy-egy bogácsot vagy csipkegyökeret, vagy egy kevés mézet, mit a vad méhek raktak sziklahasadókba, s néhány hétig ily napok és éjek várakoztak reá, melyek teljesen vánszorgó vézna alakot csináltak belőle.

Atyja házában e közben sokat gondolkoztak róla. Elutazása után hosszú időn át mind csak róla beszéltek. Bátyja ki nem épen szeretetteljes, de kötelességszerető ember volt, naponként ki ment a piacra, ha keletről hosszú csapatban tevéikkel karavánok érkeztek, hogy megkérdezze: valamelyik közülök fitestvérét nem látta-e? Atyja otthon maradt, aggodva, bánkodva, arczái beestek, homloka redőkbe borult, a magas alak a bú alatt meggörnyedett, midőn hét hét után telt el anélkül, hogy valamit fiáról hallott volna.

Csaknem felhagytak már a tudakozódással, midőn egy napon egy kereskedő érkezett ki az ifjut Babylonban látta, de csak annyit tudott róla mondani, hogy ez a nagy városban a nap hőse. Beszölt továbbá henye életéről, erkölcselen tetteiről s romlott haszontalan üzemeiről.

Tehát ő él, mi a halálnál rosszabb; megtaláltatott, de az elveszettnél szomorítóbb állapotban; szerencsés volt, de alább esett, mintsem atyja egykor gondolni is merete volna. Az öreg róla most aggodva és részvétellel beszélt;

Szegény fiam! kiáltott fel s könyek pergették arczáin alá „miért valék oly gyöngye, hogy oly sok pénzt adjak kezédbe; miért nem gondolkoztam jobban nálad; miért nem láttam be, hogy hazád igen egyszerű volt neked; miért nem álltam jobban utánna, hogy azt reád nézve széppé és kellemessé tegyem? Miért nem szerettelek anyira, hogy eugem el ne tudj hagyni? Minden csak az én hibám. Töllem örökölted a kedélyt, a lélek nagyratörő vágyait, a kalandokra s utazásra szomjazó kedvet, a társaság iránti fogékonyságot s az élet merész élvei után sovárgást. És én e derék fiamat kora ifjuságában itthon e foghelyen vesztegeltettem, hol hullámozó lelke tért nem találta. Töllem örökölte az élv vágyat, én adtam neki az életet a maga teljében, de megvonám igényei kielégítését; én adtam neki a hirtelen fellángoló érzelmes természetet, minek kísértéseket kellett maga után vonnia és nem adtam semmi eszközt kezébe, hogy ha küzd és megejtetik: az erény és miveltség, védő szárnyai alá menekülhessen. Ezért ment el innen; ezért kereste fel ama fényes várost, látta annak szépségeit, s bukott el, — és én többé soha őt látni nem fogom, nem mondhatom bár csak egyszer: mily szomoru vagyok

miatta s menyire szeretem őt! Óh én szegény gyermekem! szegény szerencsétlen gyermekem!”

„Valóban szegény fiú” szölt az idősebb testvér, midőn az öreg így beszélt, igazán szegény fiú: iszákos, kártyás, lóköető, aljas társaságnak vendége, vesztegető, kikapó. Valóban szerencsétlen fiú ő! a szegény szédelő, a becstelen, a kalandor. Mi mást is lehetett volna várni egy ily tunya, renyhe, haszontalan semmirekellőtől, milyen ő volt? Mindég tele volt esztelenséggel és sona sem vette el érdemlett jutalmát. Meg lehet hogy ezelőtt birtokunk jóval előbb tönkre ment volna anélkül, hogy csak egy napig is törte volna fejét elpusztulásán. Én részemről többé rá se gondolok s szeretném, ha te is úgy tennél. Miért ne menne ő a maga útján s miért ne venné eszelenségek jutalmát? Ha konkolyt vetett, konkolyt kell aratnia, s ha azzal nem tud táplálkozni akkor vesszen el! Még éhelhalálra nem jutott, a mint látszik elég hosszú időn át volt vidám, sokkal vidámabb, mint te, vagy én néha-néha. Nekem mikor róla beszélsz, ugytetszik, mintha annál jobban szeretném, mennél rosszabb lett s annál nagyobb részvétellel viseltetnél iránta, mennél mélyebben merült a bünbe. Ez éppen hizelgő lehet ránk derék fiukra nézve, kik soha sem vétkezünk!

Az öreg ritkán válaszolt az idősebb testvér ily keserű szavaira. Egy-két izben megkísértette, hogy őt meggyőzze s a fogalmakkal tisztába hozza, felvilágosítsa, de ez még makacsabbá tette; feszült viszony támadt közöttök, mi később haraggá változott. Fia az ifjabb testvére dolgát egyáltalán meg nem értette s így jobb is volt erről mit sem beszélni vele.

Idővel hire jött, hogy az ifju teljesen elesett; pénzét elfecsérelte; jó hírnevét elvesztette, szobái üresen állanak, lovai elárvereztettek, drágaságaira vendégek tettek kezet. Eltűnt senki se tudja: hova; valószínűleg hitelezői elől az ország más vidékére bujdosott, vagy a nagy város valamely rejtett zugába vontta meg magát. A szappanbuborék szétpattant a levegőbe s többé senki sem fog róla semmit hallani.

„Nos” — szölt az idősebb testvér — „tehát azt fogjuk hinni, hogy meghalt, hogy többé róla hallani tudni nem fogunk s hogy már tul van a kísértések birodalmán. Ha él, csak azért él, hogy szenvedjen és vétkezzék még gonoszabbul: lopjon, gyilkoljon s a hűn és szégyen bélyegét hozza fejünkre. Csak a halál képes őt megszabadítani a koldulástól, nyomortól, a szegények házában vagy tömlöczöknek szégyenétől. Azt fogjuk hinni, hogy meghalt s így szívünk miatta minden gondtól ment leend.”

„Óh nem” — kiáltott fel az atya — nem fogjuk hinni, hogy meghalt; azt hisszük, hogy él s hozzánk visszatérend. Csak tudnám: merre van, elmennék hozzá, magam, hogy felkeressem; így csak imádkozom, hogy gondolkozzék meg s keressen fel minket. Nincs szükségem a te beszédre, hogy ő gyöngye s esztelen volt s büntetését megérdemli. Ezt én tudom jól; de gondold meg csak: mit hozott fejére? Szegénységet, éhséget, szomjuságot, meztelensé-

get, haragot, szégyent s minden nemét a nyomornak. Őh ezek rettenetes dolgok fiam, iszonyu büntetések még főben járó bűnökért is; ő gyenge, ingatag hirtelen, szenvedélyes de nem egészen romlott; neki mindég jószágos és nagylelkű szive volt s emelkedett szelleme, mi nem engedi, hogy a legalacsonyabb aljasságig süllyedjen. Még van reményem, hogy ha ő feltaláltatik s egyenes utra tér, tehetős, derék és boldog ember lesz belőle. Ő még nagyon ifju; e keserű tapasztalás gondolkodásba ejti őt, megszilárdul emléke benne s jövőben a veszélyektől megóvja. De mindenesetre, hogy az erényre vissza vezethető avagy nem: erről csak ő felelhet s ezért kívánnunk kell életben maradását. És ha a jószág eszköz arra nézve, hogy egy embert bűnbánásra vezéreljen: kérnünk kell isten segédelmét, hogy jók lehessünk. Bizonyára eddigelé csak fájdalmat annyi szenvedett, hogy megkimélt minket attól, miszerint nekünk kelljen őt ilyenben részesítenünk. Tőlünk függ, hogy segítsük s áldottá tegyük, ha tehetjük. Bárcsak adná Isten, hogy hazatérne s alkalmunk lenne megbizonyítani, hogy mennyire szeretjük őt; bárcsak képesekké tenne minket Isten arra, hogy szeretetünkkel őt a kísértéstől és elenyészéstől megmentsük. (Vége következik.)

VIDÉKI ÉLELET.

A sepsii ref. egyházmegyéből.*

Oltme"éke, apr. 10.

Az egyházm. közgyűlésről.

I.

Sepsii ref. egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűlése 1877. április 12-én Ilyefalván tartatott meg t. t. Csizsér Gábor esperes aa. elnök'ete 'att, t. Ujvárosi József és t. Sylvester Dávid algondnokok, számos tagok s érdeklődő közönség jelenlétében.

A gyűlés gazdag volt tárgyakra, az idő pedig nagyon kevés azoknak letárgyalására, a miről képzete lehet a nyájas olvasónak, ha elgondolja, hogy a mi gyűléseink csak egy napig szoktak tartani, s a rendes tárgyak mellett gondoskodva szokott lenni bizonyos külföldi importált csemegéről is, melyel el lehessen terécseni az időt az anyaszentegyház épületére. De kezdjük elől!

A tagok 9—10 órára összevgyűlve, a gyűlés kevés gomolygás után megalakult. Félóráig tartott a tanácskozás, illetőleg az esperes és főjegyző aainak az ideai egyházlátogatás alkalmával tett észleleteik elő terjesztése. Ezután következett a templomi isten-tisztelet, bodoki ifju lelkész t. Vass Lajos aa. tartván értelmes és szabatos előadással alaposan kidolgozott egyh. szónoklatot Máté XI: 2—5 alapján.

Déli 12 órákor már újból együtt voltunk a gyűlés-teremben, hogy leöröljük a tárgyakat mi két óra lefolyása után meglehetősen sikerült is. A felsőbb rendeletek, s helyi érdektű ügyeken keresztül elhatoltunk egész a káplánrendszer tárgyalásáig. Ezt azonban félbeszakítottuk, s engedve ama

*) A sepsii egyházmegye közgyűléséről két módosítás is küldetvén be, miután egymást, némely pontokban kiegészítik, helyet adunk mindkettőnek, csekély kihagyásokkal. Szerk.

bizonyos belső vocationak, elmentünk, hogy résztvegyünk v. Révai Lajos barátunk kedves és szép neje által készített izletes, és természetesen a toásztok által fűszerezett kedélyes ebéden. Délután 4 órákor újból a gyűlés tovább folytattatott, két-három szónok alapos felszólalása, után elfogadtatott az ig. tanácstól leküldött munkálat, azon módosítással, hogy esperesek mellé szükségelendő káplánt is fizesse az esperes, érdekes eszmecserére adott alkalmat az: „oly egyházakban leendő papválasztás joga, amelyben jelenleg a hallgatók se az egyházi személyek, se az egyház fentartására (mint Tordos, Árapatak. stb.) semmivel se folynak be.“ Megállapodtunk azon véleményben, hogy: mondassék ki oly esetekre, melyszerint a XIX, és XXII-ik canon alapján ugyan a papválasztási jog a gyülekezeté, de a hallgatók köteleztesse-nek e szép jog gyakorolhatóságának díjában minimum képen 2—1 frt, v. 50 kr, évenként rendszeresen fizetni, mit ha nem teljesítenénk, elesnek választási joguktól, s számukra, szokott kijelölés mellett, rendes egyházak számára az egyházmegyei közgyűlés; püspöki egyházak számára, a püspök ajánlatára az egyh. ker. közgyűlés választ lelkészt.

Most következett a tárgysorozatba felvett „mandatum-kérdés“, erdélyi ref. anyaszentegyházunk ez időszertinti óriás csörgő kigyója, a mely hasonlólag ama kigyóhoz, melynek útját nem tudhatni (Penda. 30: 19) bejutott Székelyföldre s egy „határozati javaslat“ lakjába bujva (mert a kigyó keresza és magát kedveltető állat I. Móz. 3 1—5) felemelkedett a zöldasztalról egy ujkori Mózes „érczkigyójaként, a szegény egyh. ker. képviselők rettentésére. És — méltóan ősehez — így szólott a gyűléshez „mit nektek“ E'sz' ti „szabadok vagytok!“ „avagy megakarjátok e magatokat. köztöztetni újból a szolgaság kötelékeivel?“ „Jobb Istennek, mint embereknek engedelmessédni.“ Im az ig. tanács határozata is csak emberi rendelet, aztán az csak a „többség“ határozata, s azzal szembe egy tekintélyes „kezebség“ szavazott, s adott be külön véleményét; s avagy nem jobb-e ez, E'sz: „saepe plus est, in uno, quam in turba, boni.“! stb. stb. Miután hadtak vakmerők, mind a t. gondnokok és képviselők, mind a lelkészek közül, a kik az ércz kigyóval (karom mondaní határozati javaslattal) szembe merészelték nézni a rettentő tüzet lehellő kigyó, syréné változott s gyöngéd szavakra lágylt, melyeknek kollemes dallamára lecsöndesültek a bösz hullámok, még a hol leginkább tomboltak — az elnöki szék körül is, annyira, hogy a dallamnak még szövegét se kívánta senki tudni, meglévén győződve, hogy a minek dallama szép, szövege se lehet rút. Ugy is var, nyájas olvasó! E sorok irójának szerencséje volt, „kézelt“ a félelmes határozati javaslattal szembe beadott „módosítványt“ olvashatni, s miután erre nem nyomatott rá, „gyűlésileg“ a hallgatás pecsétje, hadd mondok el: „egyházmegyei közgyűlésünk az állandó igazgató tanács márczius 4-ik határozatát (a mandatum kérdésében) törvényen alapulónak nem tekintvén, azzal szembe a kissé bőséges véleményes nézetét magáévé teszi, és elvárja képviselőitől, hogy egyházmegyénk ebbéli nézetét a közeleb-

bi e.-ker. gyűlésén érvényesíteni fogják.“ (Kijelentem, hogy csak hű kivonatot közlök).

Nó hiszen! — fog is hallani a n. t. esperes ur né-mely colégáitól ezen módosítvány elfogadásaért, (miután ezen módosítványban az igazg. tanácsi többség nincs keresztre feszítve) a kik e tekintetben más példát adtak és reproducáltak saját egyházmegyéjökben, és a communitáson. Hanem én, ki mint gyakorlati méhész sok évek alatt megtanulhat-tam, hogy rend nélkül még ama kis társaság is fenn nem állhat — mint minden jóban, e tekintetben is esperesemmel tartok, hogy valamint az egyh. megyei director által az es-perest, és közgyűlést „rendrehozni“ nem tartom helyes-nek: úgy az áll. ig. tanácsot, sem az esperes és egyházi közgyűlés által, ha mindjárt törvényellenesen járna is el, mivel az ilyféle sérelmek orvoslatának van helye, s módja. Mert ha szabad volna a fennálló törvényekkel, s az apostoli emez intéssel szembe: „mindenek ékesen és szép renddel legyenek ti köztetek“, mindent összevissza rosszalni, perhorrescálni és törvénytelennek de-clarálni; szóval: renitenskedni, szabadoskodni — az alsóbb testületek és közegeknek a felsőbbek ellen; akkor csakugyan gaza lenne directorunknak, hogy ez: a forradalomra, dissolutiora vezető út lenne.“

És én ezt nem azért jegyzem meg, mintha említett di-rectornak kívánnék hizelegni. Távol legyen tőlem! Hanem azért mert én — mint egyszerű gregarius pap is így gondol-kozem, s nem tartok a mostani „modernekkel“ (kérem ne-hogy valakinek némely theologusok jussanak eszébe), hanem tartozom azon divatból kiküszöbölt orthodoxokhoz, a kik in-kább elsétálnak meztelán és bilincsben Pozsonytól-Nápolyig, minthogy eltérjenek jelszavuktól, mely szerint „amicus Pla-to; amicus Aristoteles, sed magis amica veritas!“

Végül nem tehetem, hogy örömemet ne fejezzem ki a felett, miszerint az élénk gyűlés után a küzdő feleket oly keresztyéni szeretet s barátságos kézszerítések között láttam egymástól megválni. Ez szép volt! Hála istennek, hogy az ide bedobott „páris-almá“-ért hiúság, vagy egyéb mellékes érdekből nem kockáztattuk sepsi ref. egyházmegyénk res-taurált jó és szép hírnevének, békéje és egyetértésének pal-ladiumát!!!

Oltmelléki.

Árapatak, apr. 15.

Az egyházm. közgyűlésről.

II.

Sietek becses lapod számára, rövidre szabott tudósi-tásomat a sepsii tractus april 12-én tartott gyűléséről meg-küldeni.

A gyűlés helye Ilyefalva, népes egyházunk, volt. A ta-gok igen szép számmal vettek részt. Mintán az esperes ur szokott módon a gyűlést megnyitotta, az egyházi vizsgálatról ez évi körútjában tett észleleteit terjesztette bé. Miből örö-mel értesülünk, hogy általában sokkal nagyobb az előhala-dás, mint a hanyatlás; a szülöttek száma két százzal haladta meg a meghaltakét, az iskolában járók száma jó-

val több, mint a mult évben, anyagi tekintetben a magtá-rak mindenfelől szaporodnak, szóval haladunk előre.

Ez után testületileg a templomba vonultunk, hol igen diszes közönség várakozott reánk; itt Vas Lajos bodoki ifju lelkész szónokolt Máté: XI. 2.—5 alapján. A közönség figyelmét mind végig lekötve tartotta.

Templom után a felsőbb rendeletek és a kerületi gyű-lés jegyző-könyvének ide tartozó pontjai tárgyalattak.

Ezek közül megemlítem a következőket:

a.) Az egyházak csoportosítását illetőleg. Nálunk két ily eset fordult elő a vizsgálat alkalmával (Eresztvény, Besenyő, Kilyén, Szotyor, Kökök.) Ezek lennének inkább csoportosítandók, de ezek közül is mindenik úgy nyilatko-zott, hogy ő szeretne az anya egyház lenni, a hol az egy-házi személyek lakjanak, a másik legyen filia. Ezekre sem-mi vég megállapodás nem történt. Általánosságban pedig kimondotta a gyűlés, hogy jó lenne, ha egy minimumot pl. 400 firt határoznának, s a hol ezen összeg nem ki-mutatható, oda nem kell megengedni, hogy papot válasz-szanak.

b.) Azon egyházközségekben, hol a hivek semmi segé-delmezéssel nem járulnak az egyház fenntartására, kit illet a pap pálásztás joga? Egyházvidékünkön csak egy van ilyen: Árapatak, de itt is a hivek az egyház-vizsgálat alkalmá-val oda nyilatkoztak, hogy ezután járulni fognak, s ezen nyilatkozatukat jegyzőkönyvre is adták és alá is irták. Ha-tározatott, hogy a hol ez az eset felmerülne, ott a tractus válasszon azon egyháznak papot; a püspöki vizsgálat alati meggyékben pedig a kerületi gyűlés.

c.) A káplán rendszerre nézve, abban történt megál-lapodás, hogy az állandó igazgató tanács által kiküldött ja-vaslat elfogadtatott azon módosítással, hogy az esperesi se-gédet maga az illető esperes fizesse.

d.) És most venio ad fortissimum mandatum. Erre vonatkozólag az első felszólalás az esperes úré volt — ki úgy mond, a meghívóban ugyan benne volt ez a tárgy; de azután az állandó igazgató tanács döntött felette, kérde-ték felkivánja-e venni a gyűlés e tárgyat vagy sem? Mire a director így nyilatkozott: óhajtaná tudni, minő alakban véli a gyűlés e tárgyat felvehetőnek? Mint felsőbb leiratot, mint sérelmet, vagy mint önálló külön véleményt? Minek következtében, egy határozati javaslat adatott bé, melyben kimondatni kérik többen, hogy az ig. tanácsnak mart. 4-én nagy többséggel hozott azon határozatát, hogy a mandatum ez évben is érvényes, törvénytelennek nyilvánítják s tegyenek bizalmatlansági nyilatkozatot. Egyik mandata-rius úgy nyilatkozott, ő kész a gyűlést elhagyni, minthogy érdekelve látja magát ez ügy által, hogy a gyűlés annál bátrabban nyilatkozhassék — mire egy hang, többek által helyeslőleg, épen az ellenkezőre hívta föl a képviselő urakat, hogy hallassák a gyűléssel saját nézetüket, lejárnak tekin-tik-e ők magok is mandatumokat vagy sem? Mire többen úgy nyilatkoztak, hogy ők magok is lejárnak tekintik, de úgy vélekednek, hogy (ad hoc) ezen gyűlésen megtartják mandatumokat, hogy választóik képviselőtlenül ne maradjá-

nak. Itt megemlítek egy tiszteletre méltó szónokot K. F.-et, ki nagyon kötötte a gyűlés szívére az engedelmességet, a felsőbbek iránti tiszteletet; míg végre a director ur, a ki egyszersmind képviselő is, fel áll, s így kezdi beszédét: Ne hogy szavaim félre értésre szolgáljanak alapul, lejegyeztem hirtelen a mit mondani akarok. A minthogy le is jegyezte és a jegyző urnak később át is adta. „Kettős minőségben szollalok fel, ugymond, mint e gyűlésnek direktora és mint képviselő. Nem tehetem, hogy mint director, a gyűlés figyelmébe ne ajánljam, hogy azok a kemény kifejezések rosszalom, helytelen ítem, a gyűlés méltóságával össze nem férnek, s a ki arra a térre lép, az mint forradalmár tekintendő, ettől óvja magát a gyűlés. Mint képviselő kijelentem, hogy engem az ilyen boreas gelidusok meg nem dermesztenek, meg nem fagyálnak, s míg választóim éltető szelid szellemű zefír fuvalma táplál, addig állásomról le nem mondok“. Ez után egyik tagtársunk szerencsés volt, egy más szelidebb javaslatot hozni ajánlatba, a mi el is fogadtatott.)*

De a mig ez megírodott volna, egy kis intermezzo történt, mit szó nélkül nem hagyhatok. A nagyf. esperes ur ugyanis a következőleg kezdi meg szónoklatát „A gyűlésnek minden tagja rendesen azon szerencsés helyzetben van, hogy nézetét bátran ki mondhatja, szabadon nyilatkozhatik, csak az elnök az, a ki korlátozva van, a ki a többség nézetét köteles enuntiálni, hogy tehát a szabad nyilatkozat terére léphessen, kénytelen einöki székét elhagyni. (Mit meg is tett.) Uraim én vádolva vagyok, vádolva egy oly ténnyel, mit halgatással nem mellőzhetek. Vádol ugyan is a director ur azzal, hogy forradalmár vagyok, hogy a gyűlést forradalmi térre vezettem. Felkérem azért a gyűlést, határozzanak, ítéljenek felettem, ha valyon e vád méltán illet-e engemet“ stb. Ezzel a gyűlés termet elhagyta. Erre aztán a director ur kért szót személyes ügyben, s védelmezte magát, hogy ő nem támadott, s mindaddig mig felette is a gyűlés nem határoz, székét üressen hagyja. Aztán hát mind a kettőt a gyűlés rehabilitálta, s a zselye székét vissza adta.

Megtörténhetett, hogy tán némely kifejezésekben tévedtem, de czélzatosan sérteni nem akartam s a tévedések helyreigazítására mindig késznek nyilatkozik — a közlő

Csulak Zsigmond.

Idő-vesztegetés.

Kolozsvárt, 1877. ápril. 18.

Én eddig az akarat szabadságának — bizonyos korlátozott értelemben véve e szót — hívője valék, de bizony látom már-már módosítanom kell idevágó fölfogásomat. Lám, azt hívém, hogy a mandatumok — minden gyakorlati eredmény nélkül) szűkölködő — kérdése az ig. tanács illetékes határozata után egész addig pihenni fog, míg az igaz tanács minden eljárásának megítélésére hivatott közgyűlés dönteni fog. S ime, egy uraság, ki az á-bé abot az enyed-kolozsvári Szemlében most tanulmányozza, fülönél fogva is előhúrcsolja a kérdést s triumphussal süti a többek közt

*) L. a másik tudósítást.

Szerk.

rám is a köpenyforgatás szépséges bélyegét, a menyiben én is tagja valék 1871-ben annak a bizottságnak, a melyet az akkori ideigl. ig. tanács (főconsistorium) a vögett küldött ki, hogy a szerv. törv. életbeléptetése iránti teendőkre nézve javaslatot készítsen.

A mandátum kérdésének vitatására nézve azonban, mindazon által most is megtartom, akaratom szabadságához képest, föltételemet s nem szállok perbe senkivel s így avall az egy néhány tiszteletes urral sem, a ki, mint egyházm. gyűlés, a maga dolga végzése helyett, avall akar magának érdemeket szerezni, hogy a hivatalos tudomás minden substratum nélkül, hírlapi hírek nyomán határozatokat mond ki oly dolgokra nézve, a melyek megítélésére nem illetékes s csak is *ab* urral szemben mondok el — akarva, nem akarva — némelyeket, a mi u. n. köpenyforgatásunkat illetőleg.

Nős, ez az *ab* úr, notice-könyvéből, ezuttal két okmányt ránt elő tételének bizonyítása végett. Az elsővel nem bajlódom, mert a képviselők mandatumának érvénye fölötte, ha szükségét látandom, majd csak az illetékes helyen: a közgyűlésen mondom el a nézeteimet. De mit is bajlódjam egy olyan „okmány“-nyal, a melynek közli ugyan *ab* datumát, numerusát, aláírását, de nem közli tartalmát, hanem ezt kivonatolva saját kénye-kedve szerint s a tulajdonképeni felvilágosító részét egy egyszerű stb.-vel helyettesíti, — bölcse elhallgatván, hogy az 1871—712. számú körirat azért rendeli a képviselők megválasztását 1872. jan. és febr. hónapjaira: „minthogy Egyházfőtanácsunk nem tartja czélszerűnek, hogy a megválasztandó egyházkerületi képviselők választása azon mozgalmas időkben ejtessenek meg, midőn az országos törvényhozói testület választások által fog ujjá alakíttatni.“ Azt is elhallgatja *ab* ur nagy bölcse, hogy választásaink a különböző választó-kerületeinkben tényleg február, április, junius, julius, augusztus, hónapokban ejtettek meg, sőt némelyik oly későn, hogy az ig. tanács már nem is igazolhatta a választottakat, hanem ezt a közgyűlés végezte.

De mindevel itt s most semmi dolgom, bár ez „okmányból“ is utolagos köpenyforgatásunkat akarja *ab* kimutatni. Második, szintén kivonatolt „okmánya“ egy bizottsági munkalat, melyet 1871. okt. 11-én Incze Mihály, Dr. Kolozsvári S., Szász Béla, Dr. Horváth M. irtak alá, s melyben a nevezettek azt ajánlották az id. ig.-tanácsnak (egyházfőtanácsnak) hogy 1872. febr. 20-ika tájára rendkívüli közgyűlés hívassék össze, hogy az új szervezeti törv. mielőbb életbe lépjen, mert a) egyházi főhatóságaink mielőbb constituálandók, ez pedig csak az egyh. kerületi közgyűlés által eszközölhető; b) az áll ig.-tanács szervezendő, mert most, midőn nem választott tagok is döntő szavazattal bírnak (az ig. tanácsban), a felelősség lényege meg nem valósítható — stb.

A rendkívüli közgyűlés tartása iránti indítványunk nem fogadtatott el. — de, mint *ab* ur mondja „kitünik belőle, hogy ugyanazon ig. tanácsosok egy része (Incze M. Dr. Kolozsvári, Szász B.) kik most a képviselők mandatumot az 1-ső k. gyűlés kezdetétől 1872. 3-ik aug. vasárnapjától

számítják: lehetnek vélték akkor, hogy képviselőink oly időben gyűljenek közgyűlésre, mikor ugyanazon urak mostani fölfogása és törvény-magyarázata szerint, a megválasztottak még nem voltak képviselők s tehát közgyűlésen megjelenésre illetékesek — s utánna veti *ab* ur: „okos ember köpenyegét idő szerint forgatja.“

O sancta simplicitas! Ó az „idők és módok“ nagy hírű férfja — köszönöm néked, hogy jegyzeteid közül elővonzolád ez — általam valóban már végkép feledett — pompás argumentumot, mostani fölfogásunk mellett.

Im' most, emlékezetem fölfrissítettén e kivonatozott „okmány“ által, tisztán látom s azt hiszem bárki beláthatja, hogy már 1871. okt. 11-dikén így okoskodhatánk törvényünk aug. 3-ik vasárnapjára rendeli az első rendes közgyűlést s így, miután a választott képviselők csak közgyűlésen igazolhatók (vagy azt megelőzőleg 10 nappal az ig. tanács által); a törvény teljes életbeléptetése pedig csak a közgyűlés által és utján történhetik: új szervezetünk valódi életbeléptetésére kénytelenek vagyunk 1872. aug. 3-dik vasárnapjáig várni; ám, hogy új törvényünk, szervezetünk mielőbb életbe lépjen: ohajtandó, az *ab* által is idézett okonnál fogva, ergo: az életbe léptetés első és alapföltételét siettessük s miután a törvény, az ig. tanácsnak jogot ad rendkívüli közgyűlés összehívására, ne várjunk a szervezkedés megindításával augusztusig, hanem foganatosítsuk azt már 1872. februárjában, hogy így a természetesen akkor üdvösnek vélt új szervezet hamarabb életbe léphessék.

Ha az id. ig. tanács (főconsistorium), e javaslatunkat akkor elfogadja, ebből a természetes consequentia az lett volna, hogy a képviselők már 1872. januárjában megválasztottak volna s a választó-kerületek nem késlekedtek volna, szity-szoty egész augusztusig; a megválasztott képviselők igazolása megtörtént volna február havában s így, mint már igazolt képviselők, természetesen, illetékesek lettek volna a febr. havi rk. közgyűlésen való részvételre, a végzendőket végezték volna s akkor, bár 6 közgyűlésen vettek volna részt, most minden józan ember azt mondta volna, hogy mandatumunk 5 éve 1872. február (tegyük) 20-dikán kezdődvén, végződik 1877, febr. 20-dikán. Ám az id. ig. tanács (főconsistorium) — melyben, mint mindnyájan tudjuk, egy nagyon is és méltán hatalmas egyén az egész új szervezési historiának nem valami nagy barátja volt... — nem tartá oly sürgősnek az új szervezetnek, rk. közgyűlés segélyével való, korábban leendő életbeléptetését s indítványunkat elejtvén (ma úgy mondanák bizalmatlanságot szavazván nekünk) evel egyszersmind kimondá, hogy a főhatóságok constituálása, felelősségre vonható állandó ig. tanács tanács, végleges szervezkedés, képviselők igazolása (tehát mandatumunk érvénybe lépte) várhat aug. 3-dik vasárnapjáig — s így, a mi idevonatkozólag nyilvánvaló consequentia: a mandatumok letelése így várhat 1877. aug. 3-dik vasárnapjáig.

De ez utóbbi tételt most nem fejtegetem, csak constatálom, hogy épen az *ab* által kivonatozott „okmány“ nyilván tanusítja, hogy tulajdonképen mi akartuk 1871-ben

úgy megindítani a dolgot, hogy ma már új képviselőink lehessenek, de miután ezen szándékunk akkor (jogos formák között, mert többségi határozat alapján) meghiusított s miután azt a tényt maga az 1872. évi közgyűlés is hallgatolag sanctionálta, most *jogerőre emelkedett illetékes határozatok ellen cselekedtünk volna*, ha az ig. tanács idei márcz. 4-diki nagy-gyűlésén más álláspontot foglaltunk volna el, mint elfoglalánk, s mint elfoglalánk akkor, a mikor módot akartunk szerezni arra, hogy az igazoltatás által már 1872. februárjában érvénybe léphessenek a czízlzatunk megbuktával csak 1872. aug. 18-dikán érvénybe lépett képviselői mandatumok.

Igy tehát *ab* urnak az az egyetlen eset marad fön, hogy a köpenyforgatás vádját ránk süsse, ha t. i. fölteszi, hogy mi most akkor is vitatnók a mandatumok érvényben létét. ha az id. ig. tanács 1871-diki javaslatunkat elfogadta volna s a megválasztott s igazolt képviselők már 1872. februárjában részt vettek volna a közgyűlésen. — Mondom, ha az 1872. februárjában igazolandott képviselőkről is azt mondanók most, hogy mandatumok nem 1877. februárjában, hanem augusztusában veszti érvényét — ekkor vádolhatna bennünket *ab* ur köpenyforgatással. És én az igazat megvallva — el is hiszem *ab* urról, hogy ő ezt rólunk föl tudja tenni; sőt azt is hiszem, hogy e föltevése számára még egy pár „hivet“ is tudna fogni s nem is vitatkozom vele e fölött. Csak épen azt kívánom megjegyezni, hogy öt évnyi tartamot — akár februáron, akár augusztuson kezdve — a Jankó fiam is ki tud számítani. Már pedig annyi arithmetikát talán csak én is tudok, mint a Jankó fiam, ha annyit nem is, mint algebrás *ab* ur.

Különben — Philippinél találkozunk.

Szász Béla.

K Ü L F Ö L D.

Franciaország.

(A strasburgi s montaubani prot. theol. fakultások áthelyezése Párisba; adományok a párisi kath. egyetemre.)

A köztársaság elnöke, a közoktatásügyi minister előterjesztésére, közelebből megrendelte, hogy a strasburgi prot. theol. fakultás Párisba helyezzessék át. Ugyanazon minister javaslatot terjesztett elő az iránt is, hogy a montaubani theol. fakultás is tétessék át az ország fővárosába, de miután azon fakultás székhelyül Montauban van bezikkezelve, e tárgyban törvényhozási intézkedés szüksége forogván fön, az ügy közelebből a törvényhozó testület elé fog terjesztetni. Lám a katholikus francia kormány, a protestans tudományosság emelése érdekében áthelyezéseket eszközöl s centralisál, míg közöttünk, protestansok között, merényletnek bélyegeztetik azon törekvés, melynek czéja ugyanaz.

A Párisban föllállítandó katholikus egyetemre eddig elé 1,545,538 fk önkénytes adomány gyűlt be.

Anglia.

(A tolvajok banquetje.)

Egyik angol lap érdekes leírását adja egy banketnek, melynek színhelye közelebről Londonnak egyik börtöne volt. A belmissiónak néhány barátja 150 fegyencz számára ebédet rendezett, melyet istentisztelet követett. A kitűzött időben a fegyenczek két nagy teremben összegyűltek; a börtönőrök künn helyezkedtek el. Joshua Poole (eredeti nevén Fidler Joss) kit Angliában jól ösmernek mint téritőt, az asztalfőn foglalt helyet. Az ebéd végével, adott jelre, valamennyi fölkel s az egész társaság a börtön kápolnájába ment. Az ének megzendült, még pedig nőikar ajkairól s belevegült egy-egy hang a gonosztevők padjairól is. Joshua így kezdé beszédét: „Kedves testvéreim s barátim! Tudom, hogy közületek többeknek becsületes szülői voltak s emlékezni fognak arra is, hogy vasárnapi iskolába jártak. Az ilyenek emeljék föl kezüket! (A jelen voltak jó része fel-emelte.) És most legyünk őszinték. Hányan közületek, mint hajdan én is, hagyták gyakran pénzöket a korcsomában s eszöket a pohár fenekén? (Kezét valamennyi fölemelte.) Ekkor a szónok ékesen szóló hávvel fejtegette, hogy a bűnök legnagyobb részének forrása az ital szeretete. Igazolta ezt saját élettörténetével is, elbeszélve, hogy ezelőtt 19 évvel őt is ez a szenvedély vitte bűnbe s majd börtönbe. A többek közt így szollott: „Midőn a börtönből kiszabadultam, el voltam határozva, hogy dolgozni fogok. Eleinte havonként csak 10 frankot tudtam szerezni, de elhatározásomhoz hí maradtam s keresményem mind gyarapodott. Kövessétek példámat; olvassátok a szent irásokat s bizzatok Istenben, nem fog elhagyni. A minap egy csavargó így szóla hozzám: „Nincsenek barátaim!“ Hogy ne volnának, — mondék neki; nézz a kezedre, számláld meg ujjaidat, tiz barátod van, csak használd fel azokat.“ Majd a jelen voltak közül — felszólítására többen elbeszélték setét élettörténetöket s fogadást tettek, hogy jó útra térnek. A megható jelenet végén, az imádság után, az ének újra fölzengett s a gyülekezet szét oszlott... Joshua jelenleg Angliában körutra indult s közelebről Greenwich ben rendez összejöveleteket, hatósági engedéllyel, a színházban, iszákosok, csavargók stb. számára Beszédeinek hatásáról a lapok egész elragadtatással irnak.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. apr. 19.

— Lapunk mai vezércikke nagy fontossága kérdést szellőztet, melyhez első sorban a Kún-tanódának, de közvetve egész egyházkerületünknek s az által a magyar protestantsmus főlvirágzásának magas rendű érdekei fűződnek. Azt a tervet, mely szerint egy előre a másod-papi, annak idejében pedig az első papi állomás két pap-tanári állomássá alakíttassék át, részünkről is, mind az egyház, mind a tanoda jól felfogott érdekében, óhajtandónak s szerencsés gondolatnak tartjuk. Gróf Kún is, a nagy alapító, hangsúlyozza ez eszmét alapító levelében s az egyházkerület figyelmébe ajánlja. Azt azonban, hogy e terv a közgyűlés által

rendeleti uton valósíttassék, megfontolandónak tartjuk, az adott szomorú viszonyok között. Tudjuk, hogy szerencsétlen pártalakulásunk olyan, hogy a legüdvösebb törekvés ellen is sikra száll az izgatás s csak a közelmúltban is, bizonyos részről, röpiratok bocsáttattak ki s nagy zajjal lőn kétségbe vonva a törvényhozó testület azon joga, hogy efélékben, még ha a legmagassabb rendű édekek parancsolják is, rendelkezessék, nem lévén egyéb, mint a győnyös ügyelő és ellenőr. Részünkről, mint akkor, úgy most is azon elvet valljuk, mely szerint az állam-törvények, a hagyományozók czélja s kijelentett akarata korlátain belől, a törvényhozó testület, vagyoni ügyekben is, rendelkezési hatalommal bír. Ezt azonban csak az utolsó esetben tanácsos érvényesíteni s mindenesetre óhajtandó, hogy az érdeklét fél beleegyezése is meg legyen nyerve. A főnforgó esetben az egyik érdeklét fél az egyházközség s részünkről fél se akarjuk arról tenni, hogy a nagy horderejű czélzatnak utját állja s elvárjuk Incze János lelkészársunktól s azon egyházközségünk mivelte tagjaitól, hogy hathatós befolyásukat a közóhaj értelmében fogják érvényesíteni, mert meglehetőnek győződve, hogy ha erre munkálnak s a tanoda és egyház közös érdekét szem előtt tartva, e törekvést sikerre vezetik, a jelen és utókor elismerését s háláját érdemlik ki.

— **Biró Miklós**, vingárdi földbirtokos ur, a maga és (reform.) neje nevében, mint olvasóink emlékezni fognak, az ottani papválasztásra nézve nyerendő bizonyos nem jelentéktelen mérvű befolyás ellenében — tökében megváltva m. e 11000 frtra menő örök alapítványt ígért, a „nemzetiség és népnevelés iránti önzetlen érdekltség által buzdíttatva.“ Az ig. tanács, márcz. havi nagy gyűlésében, mint annak idején irtuk volt, a nagylelkű alapítványt köszönettel fogadta, folkérvén a nemes alapítókat ajánlattételük te-lekkönyvi biztosításra, hogy aztán a papválasztásra gyakorlandó befolyás ügyét előkészítve terjeszthesse az idei közgyűlés elé — utasítván egyszersmind az esperest is, hogy az évek óta — ép ez okon — függőben tartott papválasztást, a betáblázás be nem következte esetén, f. hó 15-kén ejtesse meg. A papválasztás a nevezett napra ki is tüzetett, miután **Biró Miklós** úr, mint a főt. püspök úr az ig. tanács közlelbi ülésén jelenté, ajánlatát visszavonta. Pedig, valójában, mind a „nemzetiség“, mind a „népnevelés“ javára szép alapítvány lett — — volna.

— **Lóthe Lajos** ur a következő sorok közlésére kért föl: „Becses lapja folyó évi 15-ik számának az igazgató tanács ápril. 8-iki gyűléséről hozott tudósításában az mondatik, hogy én a Vajna-féle tanszék ügyében az előljárási gyűlés folytán a többséggel szavaztam, de utólag „átcsaptam“ a kisebbséghez. Ez előadás, akár honnan merítette a tudósító, nem egyezik meg a valósággal. Én ugyanis nem szavaztam a többséggel s ha a főgondnok ur mégis a többséghez számított, a mint a tudósító előadásából következnék, az csak tévedésből történhetett meg, a mit lőn — a jegyzőkönyv irással levén elfoglalva — észre nem vettem. Az én nyilatkozatom értelme az volt, hogy szükségesnek tartom ugyan a Vajna-féle tanszék betöltését, de szükségesebbnek s így első sorban betöltendőnek a mennyiségteni

ri — 4 év óta üressedésben levő — tanszéket. Külön véleményhez csatlakozni fogok, a gyűlésen írtam ki, mert erre szükség nem volt. Jelzett em a külön véleménnyel teljes összhangban van. di tényállás. Tiszteletem nyilvánításammal kérem, jék e soroknak becses lapja legközelebbi számában ni. Nagy-Enyed ápril. 15, 1877.— Közre adjuk e atot, azon megjegyzéssel, hogy tudósítónk teljes rásból merített, t. i. azon záradékhól, melyet m. főgondnok úr az előjáróság felterjesztéséhez csatoly így hangzik: „Miután az előjáróság minden eményét a fennirt tárgyban nyilvánította és én elől-elnök. névszerint kijelentettem, hogy a felterjeszt-olták Zeyk József, gr. Bethlen Gejza és Lajos gondnokok; Herepei Károly, Mihály, Garda József, Décsei Károly, Eleoly és Lőthe Lajos tanárok, ellene voltak Heános, Kovács Ödön, Makkai Domokos és Ferencz tanárok, s miután az illetők közül az emely részre soroztam nevét, *senki* se szólalt fel, vázatam hozzá járulása nélkül is nagy többség ala-állott elé annak szüksége, hogy én is nyilatkoz-ot azonban, miután őt tag részéről ellenvélemény ett bé, kötelességemnek ösmerem kijelenteni, hogy oség nézetét osztom, s felkérem a méltóságos álzgató tanácsot, méltoztat a többség felterjesztése itézkedni. Zeyk Károly, főgondnok.

A főtiszt. püspök ur a következő könyveket bocsátotta ki:
372—1877.

Sz-szolnoki e.-megyénkben a kr.-cz lévitai állomás. Fizetése: 22 véka elegybúza, 15 frt. 18 köből férőjű hely: $\frac{3}{4}$ szántó, $\frac{1}{4}$ kaszáló, melyr ját az egyház fizeti; 124 frt. 49 $\frac{1}{2}$ kr. tized ká tandij minden gyermektől 1 v. elegy búza és 10 kr lakház a szükséges melléképületekkel és kerttel. Páti határnap ápril vége. Folyamodványok esze Szabó Pál a.-ához Diószadra (u. p. Zilah) küldendők.
425—1877.

Udvarhelyi egyh. megyénkben a sárj lévitai állomás. Fizetése: 180 frt, tisztességes laká gyümölcsössel és veteményes kerttel. Pályazati nap ápril vége. Folyamodványok esperes t. t. István a.-ához Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldé Kolozsvár, ápr. 11-én 1877.

A szerkesztő postája.

Oltmellékinek, Háromszéken. Tudósításáért ön szíves köszönetemet. Köremüködését továbbra is kérem Sándor Gergely kollégának, Bözdön. Lnyugodt. A lapot kapni fogja az előfizetés erejéig. A kere téves a följegyzés. A cameiatikum ügyét elhagdúlta a példély. A kedvező pillanat fölhasználásának utját állotta s kezünkől a kiállításba helyezett siker. Viseljük érte a felelőket.

KLEIN ALFRÉD

kiadó-könyvkereskedése **S.-A.-UJHELYT.**

Előfizetési felhívás

Lukács Ödön nyiregyházi ref. lelkész

„EGYHÁZI MUNKÁIRA.”

Hat évi hivataloskodásom alatt körülbelül 3—4 kötetre terjedő eredeti egyházi dolgozatom van készén kéziratban; mivel e munkákat én a szószeiken kedvező sikerrel használtam: elhatároztam azok közül egy kötetet, mutatvány gyanánt, világ elé bocsátani; a figyelem és érdeklődés, melylyel t. tisztársaim, ismerőseim e kötet iránt viselkedni fognak, határozand a felett, hogy a többieket mostanában sajtó alá rendezzem-e vagy sem?! Beszédeimre, tájékozául, előlegesen is megjegyzem, hogy az olvasó közönség azokban hitet, melegséget s a meggyőződés hangját fogja feltalálni; tartalmukat igyekeztem érdekessé s az alakot a tartalomnak megfelelővé tenni; talán itt-ott szokatlan modorral s eszmékkel fog a t. közönség találkozni e beszédekben; de megvallom, hogy itt nem kerestem nyomokat, melyekbe hájgjak, s lehető félszégeimet, hiányaimat a szokatlan út akadályai fedezték el. Leendő kötetben néhány ünnepi, alkalmi, közönséges és halotti, összesen 30—35 beszéd, 16 nyomtatott íven.

Előfizetési ára 1 frt 80 kr., mely összeg, a szokásos postai utalvány mellett, Klein Alfréd sátoralja-ujhelyi könyvkiadóhoz küldendő. A könyv a t. előfizetőknek **bérmentve** fog megküldetni. Munkámat t. tisztársaim becses figyelmébe ajánlva, maradtam Nyiregyházán, január 1-én, 1877.

Lukács Ödön, ref. lelkész s egyh. megyei tanácsbíró.

Kiadásunkban továbbá megjelent:

FEJES ISTVÁN s.-a.-ujhelyi ref. lelkész

Egyházi beszédei, két kötet ára 4 frt.

5—*

Temetési beszédei, ára 1 frt.

Egy szép asszoy (a Kisfaludy-társ. által 50 arannyal jut. költői beszély.) Ára 60 kr.

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztőségi szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dedése, hová az előfizetési-
pénzek legczélszerűbben pos-
tautalványnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt, félévre 3
frt., évnegyedre 1frt, 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Meghívó az 1877-iki egyházker. közgyűlésre. B. Kemény Gábor, egyházker. gondnok. — Fekete pontok a „Mikó-tanoda“ láthatárán. Cato. — A nagy-enyedi tanárválasztásról. — Vidéki élet: A szilágy-szolnoki egyházmegyei közgyűlésről. Nagy László. — A décsi egyházmegyéből a káplánság kérdéséről. I. Mátyás Zsigmond. — Legjobb az igazmondás. Szerk. — Irodalmi szemle. — Egyházi és iskolai hírek. — Tárca: Az elveszett fiu, befejező közlemény a Prot. Blatt nyomán P. E. — Körösvények. — A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetései.

MEGHIVÓ

az 1876. maj. 27-én megnyitandó egyházker.
közgyűlésre.

A mult 1876-ik évben Nagy-Enyeden tartott közgyűlésünk jegyzőkönyvének 25. és 26-ik számban foglalt határozat szerint közelebbi egyházkerületi közgyűlésünk Kolozsvár sz. kir. városban és pedig, régebbi határozat értelmében, pünköst utáni első vasárnapra, tehát május 27-ikére tüzetvén ki, a szervezeti törvény III.-a értelmében az abban való részvételre (czimedet) tisztelettel meghívom.

Előleges tájékozás végett megjegyzem, hogy kerületünk igazgató tanácsánál, a közelebbi egyházkerületi közgyűléshez terjesztés végett, a következő fontosabb ügyek vannak előkészítés alatt:

1. Az egyházi törvénykezési eljárás módosítását tárgyzó javaslat.
2. A segédlelkészség felállítására vonatkozó javaslat.
3. Az egyházkerületi képviselők megbiztatási időtartama meghatározását tárgyzó javaslat.
4. A nagy-enyedi főtanoda vagyoni viszonyait tárgyzó előterjesztés és
5. a nem kepező egyháztagoknak, az egyházi hivatalnokok választási jogosultsága meghatározását tárgyzó javaslat.

Kelt Budapesten 1877 évi ápril hó 17-én.

B. Kemény Gábor,
egyh. ker. gondnok.

Fekete pontok a „Mikó-tanoda“ láthatárán.*)

Sepsi-Szt.-György, 1877. apr. 22.

I.

Van a mi hazánknak keleti részén, a paradicsomszépségű Háromszék közepén egy székely város: Sepsi-Szt.-György. Ennek a városnak lakói mind megannyi típusai a székely hangya-szorgalomnak, az előre törekvő, józan szellemnek; kik az ős nemzeti hagyományból még fenntartották a nemes czélok iránti lelkesültségöket; kik nem lankadtak a különféle nemzetiségek sulyos pressioi alatt, sőt még a minden nemzetiséget elnyeléssel fenyegető Bach-korszak uralma alatt is arra fordították erejüket, hogy megőrizhessék a magyar szellemet, maguk és egész Háromszék számára, iskoláik által. Mennyi áldozattal, mennyi küzdelemmel állott meg és haladt kitűzött czélja felé; mennyit kellett szenvednie a lezajlott politikai nyomoruságos idők alatt ennek a városnak, vidékével együtt: arról tanuskodnak a mult idők szomorú emlékei. S a szebb napokban visszaemlékezni a lefolyt és átélt szerencsétlenségekre, mindig boldogság. Ilyen kollemes érzés hatja át nekem is lelkemet most, mikor Háromszék prot. egyházi és iskolai multját mai helyzetével összehasonlítom. Mintha egy szép álom megvalósulását, vagy egy szép hajnal hasadását látnám azon szellemi mozgalmakban, melyek Háromszéken a prot. oktatásügy terén életre keltek. Egy rég sovárgott pillanat elérkezését, az idők teljességének betelését ünnepli lelke most, midőn a hazai protestans nevelés gyönyörű védbástyáját, a sepsi-szt.-györgyi „Mikó-tanodát“ látom magam előtt büszkén emelkedni az ég felé, mintha rá volna írva ama hagyományos jelige: „Székely támad!“ S a székely nép csakugyan feltámadt, új élet-

*) Közre adjuk e cikksorozatot, a nélkül azonban, hogy tartalmáért, mely sulyos vádakat involvál, felelősséget vállalnánk. Írója kijelenté, hogy ennek terhét hordozni fogja ő s egyszersmind fölhatalmazott, hogy akár szóval, akár írásban hozzánk intézendő föl-szólításra, nevét bárkinek tudtára adhassuk, mert nem szűdéma az anonimitás leple alá rejtőzni. Részünkről is kijelentjük, hogy az érdekletteknek a netaláni védekezésre tért uytunk, nem lévén egyéb szándékunk, mint az igazság kiderítése. Ha e vádak tényeken alapulók, akkor a tanoda magos rendü érdeke követeli, hogy a baj orvosoltassék; ha pedig alapot nélkülözők, akkor a támadás következményeit szenvedje az író. Szerk

re kelt; csarnokot épített a tudomány számára s mintegy betetőzte a nemzeti prot. szellemű nevelés érdekében hozott áldozatait, igazolásául a multnak, élő és lelkesítő jelül a jövő számára.

Igen, mert a székelység belátta, hogy egy tanodának önkebelében magas missioja van; tudja, hogy a civilizatio, melynek árja megindult, vagy magával visz, vagy elsodor, de annak ellentállni nem lehet; s igen jól látja azt is, hogy a különféle nemzetiségek közé ékelt székelységnek egyedüli fenntartója, nyelvének, cultur-életének, hazájának egyetlen oltalma, támasza, védoszlopa egy czélszerűen, a tanügyi szempontoknak megfelelően szervezett tanoda. Ezért telik el az én lelken gyönyörűséggel, valahányszor a sepsi-szt.-györgyi „Mikó-tanoda“ kolossalis falaira tekintek. Ezért látom én fejünk felett a piros hajnal hasadását, mert látom nemzetem fiainak azon mentő oszlopát, melyet a közérdek, a honfui buzgóság s a szebb jövő reményébe vetett lelkesedés emelt magának. Ezért vagyok én büszke a sepsi-szt.-györgyi „Mikó-tanodára.“

S miután ez a tanoda nemcsak nekem, hanem az egész székelységnek közös temploma, ne csudálkozzék a t. olvasó, ha kegyelettel tekintünk rá s főleg ne csudálkozzék, ha annak tisztaságát lelkünk egész hevével oltalmazni kívánjuk.

Egy közösen ápolt gyermek az, melynek élete felett örködni mindnyájunknak szent kötelessége. Ezért a közös kincsért bocsássá meg nekem a t. olvasó, ha kissé talán nem leszek mindenütt elnéző a „Mikó-tanoda“ ügyeivel szemben s ne vegyék rossz neven az előjárók, ha itt, a nyilvánosság terén szólok fel „a d d i g, m i g n a p p a l v a g y o n“, nehogy eljőjön az éjszaka,

mikor legjobb akaratumk mellett sem tehetnénk semmit többé.

Előre bocsátom, hogy a „Mikó-tanoda“ vezetését illetőleg egészen objectiv szempontokból indulok ki s előterjesztésem tényeken alapul.

A ki a sepsi-szt.-györgyi ref. tanoda multját ismeri, az előtt nem mondok ujat, ha azt állitom, hogy e tanoda, felállítása óta egész a mai napig, olyan bel- és külgazgatás alatt élt, mely semmiesetre sem áll arányban a háromszéki lakosságnak e téren hozott áldozatával. Valamint nem volt kielégítő annak igazgatása a multban, épen oly kevéssé felel meg a magasabb várakozásnak jelenleg. Nézetem szerint a tanodát illető minden bajokért és lehető zavarokért első és utolsó sorban annak előjárósága felelős. A fölmerülő hiányokat, az előjáróságnak kell orvosolni s a folyton fokozódó kívánalmakat megfigyelni s a lehetőségig kielégíteni. Az oeconomia ellenőrzésére hivatalból kötelezve van; általában pedig egy előjáróság magasabb feladatának csak akkor felelhet meg, ha a vezetése alá bízott tanodának mind kül- mind belviszonyait nemcsak megismerni igyekszik, hanem azokat minden erejéből a tanoda czéljainak megfelelő irányban vezetni is képes. Mindenütt, de különösen nálunk, az előjáróságtól, mint organicus egésztől, függ a tanoda prosperalása. Engedelmet kérek: ki kell mondanom, hogy e tekintetben tanodánk életében fekete pontokat látok. Még csak pontok azok, de ha nagyobbodnak, homályba boríthatják könnyen azon féylő csillagot, melynek ragyogására oly büszkén tekintünk fel.

Csak a legközelebbi communitás határozatát kell szemügyre vennünk és előttünk áll a tanodai előjáróságnak egy olyan intézkedése, mely ugyan alapját a

TÁRCZA.

A mester példabeszédeiből.

IV.

Az elveszett fiú.

(Vége.)

Igy sovárgott az agg folytonosan elveszett fia után táplálta magában a reményt, hogy a jó, fia szivében, felébred s visszahozza őt, ki bűneit megbánva, a nyomor, gyötrelm és szegyen által megtérítve, szilárdan tesz fogadást jövő megjavulása iránt. Minden éjjel ájtatosan imádkozott érte; minden reggelen felnyitá ablakait s kelet felé nézett azon reményben hogy a távolban az országuton egy jól ismert alakot veend észre; minden napon midőn idősebb fia a mezőre ment, az ablakhoz ülve fia veszélyére s változatos sorsára gondolt, és néha megállt szivének verése, néha oly hatalmasan dobogott, hogy székéről felugrott s az ajtóhoz sietett.

Egy délután sejtelve oly nagyra nőtt, hogy a küszöbre lépett, szemeit kezével beárnyékolá s kémlelődve nézett végig a rónaságon. A levegő csendes, az ég derült volt, a vén olajfák nagy árnyékot vetettek a földre; a nyugodtan lemenőben álló nap heve enyhülni kezdett. A távolban mozgott valami, mi férfi alakhoz hasonlítva közeledett tántorgó léptekkel; néha meg-meg állt s megpihent az olajfák árnyékában. Vajjon fáradt avagy beteg volt-e e férfi?

Kilépett a ház árnyékából; nem, mégse megy fel a házra, csak a szin alá. Lehet az talán tolvaj vagy utca-tekergő, ki éji szállást keres a szénában. Elég nyomorultul néz ki s úgy látszik közelebb is fog jőnni. Egészen rongyos, szemeivel vadul tekintett körös körül. Szakálla hosszú s össze-vissza van kuszálva. Ki lehet ő? Most leereszkedik egy köre s a ház felé néz. Az öreg perczről perczre növekedő részvéttel szemlélte, valami bensejében sejtető: ki lehet ez.

Egyszerre az idegen egy mozdulatot tett, mi ki-léte iránt semmi kétséget nem hagyott fenn. Ő az. S az atya hirtelen, anélkül, hogy egy szót szólna, hozzá siet, karjaiba veszi s szivére öleli, megcsókolja homlokát s könyzápor hull szemeiből.

mult időkben leli, de sokkal fontosabb és eredményében sokkal károsabbá vált, minthogy a leplet kissé félre huzni multhatatlanul szükséges ne lenne. Az előljáróság ugyanis elismeri, a legközelebbi évre egy rendes tanári cathedra beállításának szükségét de —ugymond— nem tehetjük ez alkalommal, miután a tanodai pénztárnak 9000 frt kamat-hátrálék követelése van, oly egyéneknek lévén ugyanis az összeg, kik teljesen fizetés képtelenekké váltak s a kiktől nemcsak a tőkét, de a kamatokat sem lehet felhajtani. A mi kevés összeg bejött, azt az illető ügyvéd, kire a kamatok felhajtása bizva volt, magának honorarium fejében visszatartotta. Ennélfogva azt határozza az előljáróság, hogy 30 napi határidő alatt minden adós szólíttassék fel a künn lévő kamataik tőkésítésére s az így fennálló összeg kamatjából állíttassék fel jövőre a szükségelt tanári állomás.

A határozat ellen ilyen alakban sem volna kifogásunk, ha maga az ügykezelés oly végtelenül fatalis nem volna.

Az előljáróság most fizetés képteleneknek mondja ki a hátrálékosokat és mégis azoknak jövőben leendő fizetési képességére fel mer állíttatni egy tanári állomást. Ha most nem tud a hátrálékos fizetni, mi történik azzal jövőben? Az ügyvédnek pedig igazsága van; mert ha neki fizetés képteleneket adnak behajtás végett, kénytelen azon csekély összeget, melyet behajthatott, saját fáradságai dotálására fordítani. És itt látom én e baj valódi okát. Mindnyájunk előtt tudva van, hogy a hátrálékosok között az előljáróság személyválogatást tett már csak a collegatus szempontjából is; mert hiszen azon esetben, ha kivétel nélkül mindenkit fizetésre szólíttanánk fel: nem tehetnők azt a nélkül,

A fiu előtte térdre akar esni, de az atya felemeli; eltorzult arcját elakarja rejtteni, de az atya feléje fordul s kimondhatatlan szeretet jóságával tekint szemeibe; könyörületet akar esdekelní, de csókok zárják be ajkait.

„Oh ne szeress engem így“, sohajtá végre az ifju, „ne csókolj engemet: sem szeretetre, sem csókodra nem vagyok érdemes; többé nem vagyok fiad. Eressz csak az istállóba, eressz a konyhába be; adj könyörületből egy falat kenyert: onnyi az egész mint tölled kérek. Csak egy szegény megtört használhatatlan ember vagyok, ki soha bocsánatodat kérni nem merészem.

„Csak csendesen.“ mond az atya, te az én fiam vagy, mert visszatértél hozzám. Jer be, jer házamba, oly régen várlak már tégedet. Cselédek! készítsetek fürdőt, hozzátok a lefinomabb fehérneműt s legjobb ruháimat ide. Ti, mások menjetek s hívjátok ide a szomszédokat; ti meg öljétek le a legszebb borjut s gondoskodjatok a vacsoráról.

Néhány pillanat alatt az egész ház mozgásban és munkában volt, a szolgák fel s alá futottak, az asztalt a nagyterembe megterítették. Mindenki érzi hogy nagy ünnepély van készülöben. Nemsokára megérkeztek a vendégek s nagyon elcsodálkoztak azon: hogy az örömmel minő napja

hogy az előljáróság néhány tagját is hasonló kötelezettségre fel ne hívnók.

Mikor tehát a vagyoni kezelés sikere ilyen személyválogatástól van feltételezve: nincs és nem is lehet eredményről szólni. E tekintetben az előljáróság in re mulasztást követett el, kezdettől fogva s ezt akarja fedezni még ma is.

A pénzek elocalására is oly kevés gondot fordít az előljáróság, hogy azok biztossága több helyen veszélyeztetve van. Én nem akarok kicsinyes részletekbe bocsátkozni; elégnek tartom, ha egy nagyobb ecclatans példára hivatkozhatom. Egy jólelkű — már 80 évhez közel járá — tanügybarát, Szotyori Nagy Ferencz 500 cs. aranyat ajándékozott három évvel ezelőtt a tanodának, oly feltétel mellett, hogy annak kamatait míg él, ő élvezhesse. Az 500 cs. arany el is lett helyezve a nélkül, hogy a tanoda ügyvéde, a pénztárnok stb. ezen elhelyezésről a legkisebb tudomással is birna. És pedig kezénél tartja egyik gondnok testvére mint adós, úgy hogy az összegről szóló adóslevél maig sincs a pénztárnok kezei között s még kilátásunk is nagyon korlátozott arra nézve, hogy a tanoda valaha birtokába juthat-e az adósságnak.

A tanoda volt igazgatója kir. tanfelügyelővé lett kineveztetése után még három hónapi vette rendszeren igazgató fizetését az előljáróság tudomása nélkül. S mind e mai napig kérdésessé sem tették jogczim nélkül kivett fizetés visszatérítését.

Az ügykezelést illető efféle eljárások sora igen hosszú volna, legyen elég, ha még megemlítem, miszerint a collegium összes vagyonát, kötvényeit, alapítványteveleit, ügyiratait stb. efféle okmányait tartalmazó záros láda még maig sincs az előljáróság kezei között.

sugárzott fel a régi rozszant házra. Jöttek zenészek is; a ház tetőtől talpig más alakot öltött magára.

Ezalatt az idősebb testvér künn volt az ekéknél a legtávolibb szántó földön. Midőn a nap lement, félbeszakítá munkáját s lassan hazafelé ballagott. Bámulatára minden ablakot nyitva látott, fény derengett itt is amott is s a szolgák nagy sietséggel futkostak egyik szobából a másikba, miből észre lehetett venni, hogy valami rendkívüli dolognak kellett történni. Mi lehet ez? Mintha zenét is hallana!

„Mindez nagyon különös előttem!“ mondá magában „meg kell tudnom a történeteket.“ Megszólított egy szolgát, ki annyira magán kívül volt, hogy alig tudott felelni s kérdezé: „mit végeznek, mit jelent mindez?“

„Hogyan, hát nem is tudod? Nem hallottad, hogy ősöd hazajött? Mi mindnyájan abban forgolódunk, hogy számára ünnepélyes fogadtatást készítsünk. Leöltünk egy borjut meghittuk a vendégeket. Atyád nagy ünnepet akar ülni.“

„Ha így áll a dolog, megfordulok s utjából kitérek. Nem nézhetem e koldust, viszontlátása terhekre van. Ha utánam kérdezősködnék, az lesz a válasz, hogy beteg vagyok s szobámba mentem.“

A szolga bement s megmondta az atyának, ki azon-

Hogy a volt igazgatónál illetékes helyen nincs: azt velem együtt az előljáróság is tudja; de hogy biztos helyen van-e: azt sem én, sem az előljáróság nem tudja.

Távol legyen tőlem, hogy én itt most összehasonlítást akarnék tenni; de mégis hivatkoznom kell a „Bethlen-főtanoda“ közelebb kiderült pénzkezelésére. Nem mondom én, hogy a „Mikó-tanoda“ előljárósága öntudatosan követte el a mulasztásokat; mindazáltal köteleességünk a bajt mindjárt forrásánál megakadályozni, mert eljőhet az idő, mikor az effélék sokasodnak s akkor vagy egyetemlegesen lesz felelős az előljáróság vagy — a mi valószínűbb — nem fogunk ráakadni senkire, a ki a felelősséget magára vállalja.

Itt — a mint már kifejeztem — a tanintézet felvirágzása egyenesen az előljáróság kezei közé van letéve. S ha az előljáróság nem veszi komolyan feladatát, veszélyezteti az intézet jövőjét. Ha nem tanácskozik a teendők felett s a pozitív vagyoni biztossága felől nekünk oly csekély kezességet nyújt: bekövetkezik a romlás. Megássuk a sirját a „Mikó-tanoda“-nak, pedig alig hangzott még el mellette a bölcsődal.

Ha tetszik az előljáróságnak teljesen mellőzni még a community jogait is s administratív kérdésekben, melyek a community határozatával érvényesíthetők, előlegesen szándékozik dönteni: ám tegye. De gondolja meg, hogy részint indokolatlan tényeivel, részint hivatalbeli mulasztásaival egy tanoda élete és halála felett határoz. Azon elkeseredést, mely a legközelebbi community alkalmával az előljáróság ellen oly elszomorítóan nyilvánult, csakis a fentebbiekből lehet kimagyarázni.

A külső igazgatás terén tehát homályos a láthatár; fekete pontok biz azok egytől-egyig; s hogy még

nal tudta: mi történt s kijött. Az idősebb fiut tartozkodónak, hidegnek s a társalgásra némának találta.

„Ez ujszokás,“ mormogá fogai közt. „Mindezen években hon voltam, soha el nem mentem, munkámat soha el nem hagytam, semmit olyast nem tettem mi neked rosszul eshetnék, neked soha but nem okoztam, s mi a jutalmam ezekért? Mikor készítettél számomra csak egy öröm napot is? Tisztességemre soha még csak egy árva gidót is le nem ölettél. De ha jó ez a koldus, ez a vesztegető gazember, ez a nyomorult játékos és kicsapongó, ki szivednek mindég csak but okozott: nem tudod hová légy játékonyságodban. Ő finom fehérműt s drága öltönyöket kap, míg én, mint egy paraszt, ugy vagyok öltözve; érte vendégeket hívsz lakomára, jókora borjut öletsz le s ó bort adsz a mellé, míg én árp.kenyeret eszem; neki szabad nagy urat játszani s mulatására dallal, tánczczal vigadoznia, s én mintha a világon se volnék. Ez valóban nagyon bosszantó, ezt el nem tűrhetem: válasz köztem és közte. Ha ő marad én megyek, ha én maradok, neki kell elmenni.

„Csak lassan,“ mondá az atya, „hogyan lehetsz olyan ostoba. Nagyon jól tudhatod, hogy minden felett a mim csak volt, szabadon rendelkezhetél s azért nem is volt szük-

enyire is áll a külső gazdálkodás: azt a viszonyok szerencsés volta mellett különösen Antal Zsigmond beosületes pénztárnokságának köszönhetjük. Ezen kívül általában a tanoda külső viszonyainak rendezése nem tartozik az előljáróság komoly teendői közé: mit szólnunk a belsőkről? Sok az intézni, javítani való, de sok a törülni való is. Jövőre ezekhez is hozzá szólnunk. Addig is kérjük az igazgatótanácsot: nézzen utána a sok reményekkel kecsegtető tanoda dolgainak. Engedjenek meg: de nekünk szemfényünk ez a „Mikó tanoda“, mi nem szeretnők, ha mulasztás, önérdek, vagy járatlanság romláshoz vezetné.

Cato.

A nagy-enyedi tanárválasztásról.

Kolozsvár, apr. 16.

(Vége.)

b.) A második pont alatt az algyimnasium két felső osztályában a latin nyelv és irodalom tanítására egy segédtanári tanszék fontossága van hangsúlyozva „a mit — különvéleményezők szerint — elvileg az előljáróság elfogadott ugyan, de a kivített elhalasztottá azon indokból, mert a főtanoda jövedelméből nem telik.“

E pontra nézve megjegyezni kívánjuk, hogy az óklaszszikai nyelveket a gymnasium V. VI. osztályaiban és a bölcselmi osztályokban tanárok tanítják, és, ha egy tanár, ki a múlt tauévig a bölcselmi tanfolyamon a klasszika literaturát is tanította, nem alkalmaztatott volna bölcselmi tárgyak tanítása végett a theologiai tanfolyamon is, ha egy másik tanár, ki segédtanári czímen főtanodánkhoz azon föltétellel hivatott meg 1873-ban, hogy az V-dik

séges számadra abból valamit kiszakítani. Fogadtatást várnál, mintha idegen volnál; soha nem éhezteél, nem szomjuhoztál s azért nem is vágytál külömb étekek után; soha meztelen nem voltál s azért nem is kellett a legjobbruhába öltöztetni; soha nem voltál szenvedő beteges vagy nyomorult, tehát nem is volt szükséged arra, hogy vigasztaljunk, ápoljunk vagy valami különös jóval legyünk irántad; te soha sem vétkezteél s azért nem is kellett soha bocsánatot kérned. Te soha nem voltál abban a helyzetben, hogy az engedelemnek sztetetet alakjában való kifejezésére lett volna szükséged; nekem irántad való szeretetemet nem kellett mutatnom, mivel azt te nem is igényelted. De egészen máskép van a dolog öcséddel. Nem látod át ezt te magad is? Ő saját ösztöne sugallata folytán elhatározta, hogy haza térend. Ő szegény, el van pusztulva, halvány és beteg, könyörületességre van szüksége. Most újra birjuk őt, ki ránk nézve már oly régtől fogva elveszett. Ő visszatért. Előtte honát kedvessé kell tennünk, nehogy elidegeredve elkivánozzék onnan; nekünk ugy kell vele bánnunk, hogy őt szeressük, hogy ő is viszont szeressen minket. Jer be és tedd meg a magadét.“

De a durczás bátya nem akart meglágyulni s így az atyának egyedül kellett visszamenni. Az est vidáman telt el, minden ember csak jót kívánt az atyának, hogy elveszett gyermekét újra megtalálhatta.

gymn. osztályban a latin és hellen nyelvet is tanítsa, nem foglaltatott volna le, ugyancsak a múlt tanéven kezdve, a theologiai tantárgyak szaporítása által annyira, hogy e miatt a latin nyelvnek az V-dik gymn. osztályban való tanítási kötelezettsége alól fölmenteni valánk kénytelenek öt: úgy a „Különvélemény“ben jelzett „klaszszika literaturai segédtanári szék az algymnasium két felső osztályában“ a már most tényleg meglévő rendes és segéd-tanári erők által is teljesen pótolva volna. Hogy egyébiránt előjáróságunk nemcsak „elvéleg fogadta el“ a szakképzett egyének alkalmazását, hanem tetteleg is igyekszik megvalósítani, ennek kétségtelen jelét adta más alkalmakon kívül akkor is, midőn éppen e folyó tanév elején egy egyetemeken járt és szakképzett egyeniséget (Jánosi Gábor) hívott meg a latin nyelvnek éppen az algymnasiumban való tanítására — nem ugyan „segéd-tanári“, hanem (mintegy próbaidőül jelölve ki számára e tanévet) „szaktanitói“ ezimen. És így, a mit „különvéleményezők“ — mint sürgöst — hangsúlyoznak, ha külsőleg más név alatt is, de benső lényegére nézve tetteleg megvalósítva van.

c.) A 3-dik pont alatt említett magyar nyelv-tani segéd-tanári állomás betöltése még eddig tudunkra, nem sürgettetett, hihetően azért, mert a 4 alsó középosztályban az osztálytanítók is képesek sikeresen tanítani a magyar nyelvet, csak hogy a kellő tanvezetői felügyelet ne hiányozzék; az V. és VI. középosztályokban és ezeken felül rendes tanár — a történelem tanára — tanítja a magyar irodalmat. Óhajtható volna ugyan külön szaktanárra bízni a magyarnyelv tanítását is, ha a pénzügyi körülmények engednék, de ezek nélkül a követelt gyors terjeszkedés lehetlenség, s e miatt előjáróságunk csakis az elődázhatatlan szükségletek fődözésére szoritkozik. Idevonatkozóan, ha egyéb nem, már csak az 1872 óta tartó hallgatás is nem elhaszthatlan szükségességet mutat.

És ettől fogva az ifjabb fiu, mint szorgalmas munkálkodó és hasznos ember élt odahaza, azonban a fájdalom lenyomata ült arcán, mintha valami titkos gond, avagy vétek nehezodnék kedélyére. Atyja megbocsátott neki, de ő önmagának nem bocsáthatott meg oly könnyen azért, hogy a legjóságosabb szívek annyi bánatot okozott. Mennél jószágosabbnak nyilatkozott e szív, annál nagyobb bu epezté őt. Hálátlanságának tudata soha sem hagyta el s annál inkább elkeseredett, mennél szeretetteljesebb volt atyja. A szeretet minden szava tövis volt szívének, minden nyájasság csak fájdalmat keltett bensejében, mintha tüskebokr lett volna. Mindez barátságos pillantás lelkiismerete előtt majd nem szívét repeszté; a hazatérte feletti örömmek minden nyilvánulása újra azon siralmas állapotra emlékezteté őt, melybe eltávozásával az atyai házat ejtette vala. Némelykor felvidult, midőn atyja feddegette, szemrehányásokkal illete s hibáit felemlégette. A részvét ily nyilatkozatait alig tudta elviselni.

Bátyja hidegsége egy ideig könnyített sorsán, mert ezáltal bünhődött s meg volt kímélve attól, hogy magában e miatt évdődjék; ez megkönnyítette a szemrehányások súlyát, melyeket gyakran tett magának; ez a mentegetés és önvédelem érzetét keltette fel benne; ez hozta őt

d.) A 4-ik pont alatt a képezde-igazgatói rendes tanszék betöltése sürgettetik.

Jónak látjuk itt „különvéleményezők“-kel szemben legelőször is azon tényt hozni föl, hogy a paedagogikai és didaktikai tárgyak tanítása 1848 előtt, éppen a Vajna-féle rendes tanszékhez volt kötve, később csakis a viszonyok változtattak ezen, a mennyire főtanodánk a forradalom után csak későre egészülhetvén ki, nem volt kinek előadni e tárgyakat; midőn pedig főtanodánk a két éves előkészítő (praeparandia) — később ennek megszűntével, a két éves jogi — végre a két éves theologiai tanfolyammal teljesen kinötte magát, csakis ideiglenesen bizatott a paedagogika és didaktika elemeinek tanítása, előbb az előkészítő — később jogi — s végre a bölcselmi tanfolyamokon, az időközben Kolozsvárról Enyedre költözött képezde igazgatójára, azon okokból, mert csekély számú órái voltak és mert n. Vajna Antal a gymnasium VI. és VII. osztályai-ban nélkülözhetetlen volt az ó-klaszszikai nyelvek tanítására. 1869-ben, a képezde igazgatója eltávozván, a paedagogikumok és didaktikumok tanítása főtanodánk minden alkatrészeiben vissza csatoltatott a Vajna-féle rendes tanszékhez ép azon okból, mert eredetileg (1848 előtt is) ehez volt kötve. Mindebből azután önként következett, hogy, miután a képezdeben már ezen intézkedés előtt is és után is — a paedagogikai és didaktikai tárgyakon kívül — minden más tantárgyat részint gymnasialis, részint theologiai tanárok tanítottak: csupán az ügykezelési teendők ellátása által a képezde igazgatói tanszék betöltése 1869 után eléggé indokoltnak nem látszott, a mint ezt még mintegy 1½ év előtt is előjáróságunk egyhangulag kimondott véleménye folytán éppen egyik „különvéleményező“ tag indítványára szerkesztett föliratban a méltóságos Al-

azon gondolatra, hogy a kellőnél keményebben ítélteik. Azonban egy idő óta bátyja szelidült, kijött komolyságából, kezdett barátságos lenni ő iránta s így neki többé azon szerény vigasztalása sem lehetett, hogy valaki iránt érzéketlen s szigorú: a szeretet nyílt ütött szívébe s egyre szenvedé a szegényen, bánat és önvád pokoli kinjárt.

Mindent tett, mit csak ereje birt, hogy szeretetét megmutassa s kárpoztást szerezzenek a bánatért, mit azoknak okozott vala, kik őt oly igen szerették. Bátyjának segített a munkában; kísérté atyját utjában, este vele honn maradt; jó volt a szegények iránt; a falu ifjusága előtt úgy volt ismeretes, mint a legjobb fiu a legszeretőbb testvér, a leghűbb és legnagyobb lelkü barát. Arcán látszottak ugyan a bánatnak vonásai, miadazonáltal az mégis kedvesebb és vigasztalóbb volt, mint mások mosolygása. Gyakran a bünbánat következtében a magába-szállás forró könnyei toltultk szemeibe, mint egy megsebzett szívek balzsamcseppei

Csak azért élt, hogy megmutassa minden embernek az odaadó szeretet hatalmát, a könyörületességnek újra alkotó hatalmát, a valódi örömet, mi égben leend az angyaloknál, ha a bolyongók haza térnek s az elveszettek újra feltaláltatnak. A „Prot. Blatt“ nyomán P. E.

landó Igazgató tanács elébe — helybenhagyó tudomásra vételével felterjesztettük volt-, s ennél fogva a képezdei igazgató ügykezelési teendői — ad normam igazgató és tanvezető tanár — időről időre egyik vagy másik rendes tanárra bizattak. Valótalan tehát a „külön vélemény“ azon állítása, hogy főtanodánknál a paedagogika és didaktika tanítása a képezde-igazgatói tanszékhez lett volna csatolva, mert ez csak ideiglenes, a körülmények által követelt intézkedés volt, sőt valótlán az is, hogy a képezde igazgató a theologiai tanfolyamon tanította volna e tárgyakat, mert ezek csakis e tanfolyam „legújabb“ keletű (1875—6 tanév) szervezése alkalmával tétettek erre át, kérdés alá sem jöhetvén, hogy néhai Vajna Antal kivül más rendes tanárra bizassék ezek előadása. A mi pedig a „különvélemény“ ezen pontjának végső sorait illeti, hogy t. i. „bár egy igazgatói tanszék nélkül a képezdét hosszasan föntartani csaknem lehetetlen,“ egyszerűen az a megjegyzésünk, hogy a képezde kevésbé népes állapotának korántsem a rendszeresen betöltött igazgatóság hiánya az oka, hanem néptanítói állomásaink felettébb csekély javadalmazása a sokkal jobban díjazott községi-állami iskolatanítók fizetésével szemben; s míg ezen segítve nem leend, képezdénket az 1869 óta ürességben lévő igazgatói tanszék sem fogja virágzóbbá tenni. Ha azonban egyházközségünk képzett néptanítók nyerése céljából (ámbar ezt — legalább a közel jövőben — aligha elérhetné, mert — mint a tapasztalat bizonyítja — legközelebről is mult évi szept. 16. és köv. napjain tanképesítő vizsgát állott és oklevelet nyert tanítóink javarésze oklevele alapján községi iskolába vitetett el) a képezdét minden áron fönttartani és virágzása érdekében az igazgató tanszéket betölteni akarná, előljáróságunk többsége szükségesnek véleményezi, hogy tanerőinek fizetése terhét az egyházközség maga hordozza, főtanodánk pénztára azt el nem hordozhatván.

e.) Az 5-ik pont alatt foglaltakra, s jelesen azon állításra nézve, hogy t. i. „a theologusoknak való paedagogia és didaktika tanítását állandóan leghelyesebben a néptanodai képezde igazgatóságával köthetni össze, miképp volt a múltban is“ — egyfelől hivatkozunk az előbbi pont alatt tett czáfoló észrevételeinkre, másfelől kifejezést adunk azon meggyőződésünknek, hogy a klaszszika literatúrával nemcsak a philosophia, hanem a paedagogika és didaktika is a leegyszerűsebben összerakható; és mikor a körülmények épen parancsolják, mint most is — midőn a többség által betöltetni határozott ezen rendes tanszékkel főtanodánk tanügyi szükségsein, mint észrevételeink bevezető sorában is jelzők, három irányban leend segítve — semmi incompatibilitás sem történik; s ha a „különvéleményezők“ óhajta később tényleg érelődnék, azon esetben is ott lesz óhajtasuk értelmében ezen rendes tanszékben a 3-ik latin irodalmi tanszék; de már abban megnyugvásunkat teljességgel nem találhatnók meg, hogy a paedagogika és didaktika — ha mindjárt csak ideiglenesen is — mint a „különvélemény“ ezen tárgyak fontosságának tekintetbe vétele nélkül terveli — csak amugy függelékül (!)

bármelyik theologiai — vagy akár bármelyik gymnasium professorra bitassék.

f.) A 6-dik pontnak főleg azon részére hívjuk föl a méltóságos Állandó Igazgató Tanács figyelmét, a melyben a „különvélemény“ aláírói — egyégre is csak engedékenységet tanusítván — hajlandónak vallják magukat, a Vajna-féle rendes tanszéket már e jelen évi egyházközségi közgyűlésen betöltetni:

1. ha az csak az 6-klaszzsikai nyelvek tanításával lesz egybekötve;

2. ha a pénzügyi helyzet engedi, — és

3. ha egyuttal az ötödik theol. tanszék is, mely eddig segédtanár által vala betöltve, rendes uton betöltetik.

Az első feltétellel szemben észrevételeinket d.) és e.) pontok alatt fejtettük ki, t. i. hogy ezen tanszék paedagogiai volt eleitől fogva, és hogy a paedagogika és didaktikával a klaszszika literatúra tanítása könnyen egybekötethető, s végül, hogy az általunk tervezett betöltési módzat főtanodánk tanügyi szükségleteit több irányban fedezi.

A második feltétellel szemben szintén nyilatkoztunk észrevételeink bevezető sorában — a „különvélemény“ főbb indokai tárgyalásakor fölfejtvén, hogy az általunk betöltetni kért tanszékkel semmi újabb megterhelhetőség sem nehezítendő főtanodánkra.

A mi végül a harmadik feltételt illeti, tárgyilagoság szempontjából mellőzvéen egyebet, csak annyit jegyzünk meg, hogy az ötödik theol. tanszék betöltése iránt előljáróságunk még eddig soha megkérdezve nem volt annál kevésbé vala ez előljáróságunknak leirat útján megrendelve, sőt maga a tanszék is — mint theologiai — olyan, hogy ennek díjazásával kizárólag az enyedi tanodát terhelni akarni, tulságos követelésnek látszik előttünk.

Záradécul mindezekhez még csak annyit, hogy a „különvélemény“-ben ezen ötödik theol. tanszékkel kapcsolatosan fölemelt segédtanár — mint észrevételeink b.) pontja alatt is kifejtettük — nem „a 4 rendes theol. tanár mellé“ kizárólag, hanem főleg a gymnasiumhoz hivatott volt 1873-ban, és nem csak „a hellen nyelv tanítására (a gymn. V-dik osztályában, 7 órán),“ „mint a „különvélemény“ állítja, hanem a hellen nyelven kivül még a latinak is tanítási kötelezettségével (tehát a gymn. V-ik osztályában 11 órán), és így midőn a mult tanévben a theol. tantárgyak „újabb berendezésével“, illetőleg szaporításával, említett segédtanár a theol. tanfolyamon nagy mértékben igénybe vétetett, úgy, hogy e miatt az V-dik gymn. osztályban a latin nyelv tanítását nem végezhetette többé, a gymnasium kétségtelenül nagy rövidséget szenvedett.

A „különvélemény“-re tett ezen észrevételeik és a néhai Vajna Antal halála által megüresült paedagogiai és 6-klaszzsika literatúrai rendes tanszék betöltésének sürgőssége mellett fölhozott ezen indokaink alapján teljes tisztelettel kérjük a Méltóságos Állandó Igazgató Tanácsot: méltóztassék előljáróságunknak f. é. február 28-áról 19. sz. a. kelt kérelmes fölirata értelmében, ezen rendes tanszéknek még a folyó évi egyházközségi közgyűlésen való

szabályszerű betöltése czéljából, a szükséges kijelöléseket elrendelni.

Nagy-Enyed, márczius 18. 1877.

Zeyk József s. k. Gr. Bethlen Géza s. k.
Bogdán Lajos s. k. Herepei Károly s. k.
Décsey Károly s. k. Garda József s. k.
Mihályi Károly s. k. Elekes Károly s. k.*)

VIDÉKI ÉLETT.

A szilágyszolnoki egyházmegyéből.

Az egyházm. közgyűlésről.

I.

Sz. Somlyó, 1877. ápril. 19.

Sz. szolnoki egyházmegyénk folyó hó 8—11 napján tartotta meg rendes tavaszi közgyűlését Szabó Pál esperes afa elnöklete alatt. Tárgyunk volt bővön, ám az ezek tárgyalására hivatott méltóságos, tekintetes és tiszteletes tagjai a közgyűlésnek nagyobb részint távollétök által tündökölték. Ezen baj orvoslásáról talán egy más alkalommal tüzetesen fogok szólni, de most sietek a templomba, mert elhangzott a harangok hívó szózata, Egyházi szónokunk Benkő Lajos, hadadi pap afa volt. Megnyerő alak, rokonszenves hang, gazdag beszéd tárgy (Máté 4. 1—10). A beszéden a biztos czélra irányuló vezető fonál, az értelem világa, az érzelem melege s az öntudatos simító kéz nyomai látszottak. Ámde én, kivált ily alkalomra nem választanék ily gazdag tárgyat, mert a megragadó tömör erdőben könnyen elvész az egyes királyi tölgy tündöklő koronája. De azért Benkő Lajosban biztos nyeresége leendő egyházmegyénknek — ergó for ever!

A templomból a gymnasium nagy termébe vonult a nem nagy számmal özvegyült sereg, hól esperes afa üdvözlőlvén a közgyűlést, kifejezést ad azon fájdalmas érzetének, hogy igen sok gát emelkedik működésünk sikere elibe. E gátok egy része a viszonyok befolyása lévén, ezeken segíteni nem áll hatal munkhan. Ámde vannak oly sebek is anyaszentegyházunk testén, melyek orvoslása részben tőlünk is függ. Ilyen seb a nevelés ügy körül nyilvánuló indolentia az egyháziak és főként a világiak részéről. Pedig erre nézve ott volnának az Eötvös szép lelkének örök emlékü alkotásai a nevelési törvényekben. Nem kisebb sebe vallás-erkölcsi életünknek a vad házasság. Bámulatos is az, hogy míg az adó-törvények tuczet számra teremnek, a haza atyáinak még nem jutott eszébe a vallás-erkölcsi élet tisztaságát fenntartani hivatott törvény alkotása. Pedig, „minden ország támassza s talpköve a tiszta erkölcs“.

Nem kevésbbé fájó seb a hívek (?) ama rosz akarat, hogy a belső emberek bérlevelébe *tiszta búzát ír*, de a mivel fizet az *tiszta a búzától* s csak szemét. Ezen sebre gyógyírt keresni hívja fel az egyházmegyét s az után áttér az egyházmegye szellemi és anyagi gyarapodását feltüntető jelenségekre és eredményekre. Ezekre, valamint a jelzett

*) M. Zeyk Károly, főgondnok úrnak e fölterjesztéshez csatolt záradékát közelebbi számunkban már közöltük. Szerk.

sebek gyógyítását czélzó egyházmegyei intézkedésekre még visszatérek, de most sorrend szerint inkább azon tárgyakat veszem fel, melyek a kerületi közgyűlés tárgyait képezendik.

Addig is megjelentem, hogy egyházmegyénket fájdalomosan lepte meg Révay Pál afaának az aljegyzői állomásra való lemondása. Indokai magán természetűek s discursio tárgyait nem képezhetik, de telyes reményünk van, hogy nem végképpen vonják el a közszólgálatól. Ugy legyen!

A gyűlés tárgyait kezdjük az indítványokon.

1.) Azon tapasztalatilag igazolt nehézségek, hátrányok és sokszor egy egész életre kiható terhes következmények indokából, melyek abból származnak, hogy minden pap újj állomásán fél fizetéssel kénytelen megkezdeni működését, az egyházmegyei közgyűlés azon indítvánnyal járúl a kerületi közgyűlés elibe, hogy:

„az üressedésbe jött egyházak —

- a.) ha özvegy és árva maradt, *egy egész évig*;
- b.) ha kegyjavadalmat igénylő személy nincs félévig betöltetlen hagyassanak.

Az üressedésben lévő egyházak a jelzett idő alatt az illető egyházmegye papjai által díjnélkül administrálandók“.

Ez intézkedés által nyernének az özvegyek és árvák egy évi osztozás-ment kegyvet s fél évvel hosszabb lakást, mint eddig, nyerne az illető özvegy árvai pénztár fél-évi készpénz tölke gyarapodást, a helyett, hogy mint most a leggyakoribb eset az özvegy-árvai pénztárral osztozni köteles pap az. kötelezvényével lenne kénytelen megelégedni, mindenek felett nyernének a kiszálló ifju paptársak azzal, hogy nem lennének kénytelenek az életkezdésnek éppen legterhesebb esztendejét fél fizetéssel küzdeni át, s megvetni alapját talán egy egész életen át ki nem heverhető adosság terhes életnek.

2.) Nagy Lászlónak e lapok hasábjain felvetett indítványát az adventi és böjtfői urvacsoza osztás megszüntetése tárgyában azon hozzáadással tette magáévá a közgyűlés, hogy az indítvány az egyházmegyei kiküldendő, hogy a begyűjtendő statistikai adatok alapján terjeszék véleményes javaslatokat az állandó igazgató tanácshoz az 1878 évi kerületi közgyűléshez leendő javaslat tétel végett.

3.) Dombi Lajos afa által, beterjesztett indítványt, hogy a kerületi képviselők száma felére szálittassók s illetőleg jövőre 10,000 léfekre legyen választva egy képviselő közgyűlésünk nem tette magáévá, mivel szervezeti törvényünk rövid 5 éves élete még nem indokolja a szervezeti törvény gyökeres revisioját, de más felől sem az idők, sem a kedélyek nem elég nyugodtak ily revisio telyesítésére.

Lássunk még egy néhány közérdekű tárgyat,

4.) A káplán rendszer életbe léptetésére nézve közgyűlésünk határozattan ellenkező nézetben van az igazgató tanács által leküldött és e lapok hasábjain is közlött javaslattal. Ugyanis *tekintve*, hogy papjelöltjeink közül még a legjelesebbek is fogalommal sem birnak a gyakorlati lelkipásztorkodásról, az egyháznak kárt, vagy maguknak compromissiót okoznak,

tekintve, hogy a dolog természete szerint minden

más téren az önálló működés megkezdése előtt gyakorlati elővételek kimutatása igényeltetik, csupán ez erdélyi ev. ref. egyházkerület papjai léphetnek az oskolából egyenesen hivataluk mezejére,

tekintve, hogy papjelöltjeinket „hasznosan lehet ugyan foglalkoztatni“ elemi és közép iskoláinknál a mind inkább megkövetelt szakaszrendszer életbe léptetése után is, azonban megint a dolog természete szerint papjelöltjeink e működési tért csak *váróteremnek* tekintik, honnan aendő alkalommal és pedig lehető hamar vágyaik honába, a papi állomásra kiszálhassanak,—

A segéd-lelkészi működés kötelezőnek volna kimondandó.

A segéd-lelkész tartásra nézve kimondandó lenne, hogy

1.) Kötelező: a.) közjegyző, b.) közügy igazgató és c.) minden esperesre nézve.

1.) Megengedhető: a.) az elbetegesedett, b.) elaggott, c.) a csoportosított, d.) az oly népesebb egyházakra nézve, hol azt a pap egyházával, illetőleg egyházaival egyetértőké ri.

Az engedélyezés joga a 2—a. b. c és d. eseteiben az egyházmegyei közgyűlésé.

A választás joga az 1.) a, b, c, és 2. a, b, eseteiben az illető segédet igénylő-é, a 2. c és d eseteiben pedig a pap meghallgatásával az egyház tanácsé.

A megerősítés joga kizárólag a püspököt illeti.

A fizetésre nézve a leküldött javaslat azon külömb-séggel, hogy a készpénz fizetés minimuma 100 frtban állapítandó meg és hogy a 2. c és d. esetében a fizetést az egyház, illetőleg egyházak hordozzák — elfogadható.

Azon javaslat pedig, hogy az oskolák mellett alkalmazott papjelöltek segéd-lelkészi címet stb. hordozzanak, elejtendő.

5.) Fontos munkálat az egyházak csoportosítására vonatkozó javaslat is. — Ezen javaslat szerint sz.-szolnoki egyházmegyében:

a.) Önnálló egyház lenne 21 —

b.) Minden áron fenntartandó lenne 3 papi állomás.

c.) Csoporttá szerveztetnék 43 egyházból 18.

d.) 12 egyházközség pedig, melyek fekvésőknél fogva csoportba oszthatók nem voltak, az önálló egyházakhoz affiláltatnék. Mind a csoportosított, mind az affilált egyházakba jól dotált tanítói állomás szerveztetnék,

Azon örvendetes jelentéssel zárom be már is hosszúra nyúlt tudósításomat, hogy özvegy-árvai pénztárunk, Viski Pál barátunk pontos és lelkiismeretes pénztárnoki kezelése alatt örvendetesen gyarapodik. Ez alkalommal 21 özvegy és árva család között kiosztatott 350 frt o. é.

Még egy pár közérdekű tárgyról szerkesztő barátom engedelmével a jövő héten.

Nagy László.

A déézi egyházmegyéből.

A káplánság kérdése.

M-Lápos, 1877 ápril. 17.

A déézi ref egyházmegye mult hó 11-én tartott tava-szi közgyűlésén az állandó igazgató tanács által fölhiva lévén véleményezni a káplánság kérdése felett, azt „*elejten-dőnek véleményezte*“, s mivel határozott állást merészelt elfogadni e tárgyban, egyszerre ketten is megtámadták e lapok 14-ik számában. Az első támadást Sepsi-Szent-Györgyről Málík József, a másodikat Szilágy-Csehből Fábián Dániel ref. pap intézi egyházmegyéim véleménye ellen, első a papjelöltek, utolsó az el aggott lelkészek érdekében.

Mielőtt részletesen s röviden felelnék önöknek uraim, általánosan a tárgyra vonatkozólag mondom el nézeteimet, indokolván egyházmegyéim véleleményét.

A XIX-ik század uralkodó eszméi arra figyelmeztetnek hogy: „*elveink helyességét alkalmazhatóságuk által bizonyíthatjuk bé*“

Az állandó igazgató tanács folyó évi mártius 18-iki ülésében kimondotta, hogy: „*a segédlelkészség nálunk nem szükséges, mivel egyházközzégeink nem népesek, s papje-löltjeinket, még akkor is czélszerűen alkalmazhatjuk kö-zép tanodáink mellett, ha a köztanítóság beszünttetetik.*“

Kormányzó testületünk ezen kétségbe vonhatlanul indokolt véleményével e kérdés acut jellegét egészen elejtette s csakis a rendkívüli esetben — az egyházi közhivatal foly-tatása és hozamosabb betegség eseteiben ezek tartalmára, hozta javaslatba mintegy tájékozással az egyházmegyék szá-mára, e lapok 12-ik számában közlött részletesen kidolgo-zott tervezetét.

Már most e rendkívüli esetekért, melyeknek száma kétségkívül oly csekély, hogy törvényhozásunknak aggodalomra okot nem szolgáltathat, szükséges-é egy olyan intéz-ményt életbe léptetni, mely által anyaszentegyházunknak leg-égetőbb kérdését: 62 papi állomás betöltését nagyobb részint továbbra is üressen hagyja törvény hozásunk?

S lehetséges-é anyagi viszonyainknál fogva a káplánság föl állítása? ezek azon kérdések melyeknek megoldá-sától függ elveinknek helyessége ez ügyben; mert ha alkalmazhatóságukkal vagy szükségességükkel nem bizonyíthatunk mellettök, soha se érveljünk ellene oly módon, mint Málík ur tev é lapok 14-ik száma 1596-ik lapja második hasábjá elején.

Az utolsó kérdésre a mi fontosabb, éppen t. Fábián Dániel ur hozott fel levelében oly kimerítő s meggyőző ér-veket arra, hogy sem elbetegesedő, sem előregedő papjaink még az első osztályu egyházakban sem bírják el a káplá-nok tartását 200 frt. fizetéssel, hogy nem tudom számta-ni tételeit vagy pedig a koszt adás kötelezettségét illusztrá-ló sorait tartsam e helyesebbnek.

A mi a rendkívüli esetek második szükségességét il-leti: az elbetegesedett vagy öregedett papok kisegítését, illetőleg az első kérdést, (a köz főhivatalnokok munkusegit-ségéről későbbre szólok) a midőn egy majd nem félszázados lelkész, a ki tapasztalt életbölcsessége s tudományos ösmeretei által egyik kitünősége egyházkerületünknek, azt

nyilvánítja e lapok 14-ik számában, hogy „kedvezőbb helyzete lessz a félfizetéssel nyugalmába lépett papnak mint a 200 frtos fizetéssel a káplán tartónak“, akkor, ugyan miért szükséges a segéd lelkészi intézmény? talán bizony azért hogy egyházaink nyugalmát kockáztassuk s espereseink munkahalmazát szaporítsuk, a midőn a pap és káplánja közötti viszályokat s ezekből kifejlődhető követeléseket kellend elintézni?

Tövényhozásunk a félfizetéssel való nyugalmazással régen elintézte ez ügyet, mely ellen sem elégtelenségéért, sem czélszerűtlenségéért még szót sem emeltek.

A mi azon aggodalmat illeti hogy papjelöltjeink állomás nélkül maradnak, midőn a középtanodáknál megfosztatnak a tanítói állomásoktól azok rendszeresítése által, erre nézve állandó igazgatótanácsunk kimondotta hogy akkor „*czélszerűen fogja alkalmazni őket míg állomást nyerhetnek*“ mi szükséges tehát az indokolatlan aggodalomért irodalmi harcot kezdeni?

Papjelölt végzett 1875-be 12, 1876 11, végezni fog a folyó évbe 13, papi állomás üressen van az 1877-ik évi névkönyv szerint 56; újabb halálózást a széki és dézsi egy-megyében én tudok hatot, tehát összesen 62 állomás betöltetlen ezek közül 8 I. 10 II. osztályu a többi III. és IV.

Vagy féktelen nagyravágás, vagy legyőzhetetlen együgyűség kell arra hogy most papjelöltjeink állomást ne kaphassanak; ezt feltenni bűn volna azon ifjú nemzedékről mely hivatva van egyházainkjövőjét biztosítani, hogy pedig az önálló szerény állomásonál is többre becstüljék ifjú papjelöltjeink az alárendelt s lealázó káplánság kegyelem kenyerét, még mi több 200 frton aloli fizetéssel mint t. Fábrián úr tervezi: ez azon méltó önértzetet, melyel minden fiatal embernek birnia kell, oly mélyen sérti hogy én részemről ha fiatal ember lennék és papjelölt, visszautasítanám, e rólunk, nélkülünk való gyámkodást.

A dézsi ref. egyházmegye említett közgyűlésének tagjai anyaszentegyháznak égető sebére, a 62 üres papi állomásra s azok között főleg 44 III. és IV. osztályu papi állomásra gondoltunk; melyben az urnak szent intézménye porba hullott — hitünk s vele nemzetségünk is — ha sokáig betöltetlen kell őket tartanunk.

Mi fájó lélekkel gondolunk azon esetre hogy ezen üres állomások jövedelmei, az anyaszentegyház romba dűlt vagyona felett, miként osztoznak a beszolgáló papok a nélkül, hogy ezen elzüllött egyházaknak jövőjét biztosíthatnák.

A csoportosítással ez rendszeresítve és törvényesítve leend, *de hitsorsosainknak, hitvallása és nemzetisége megvédvé s biztosítva ez által soha.*

A szomorú jövő félelme sugalta nekünk azon elhatározást, hogy a káplánság kérdését elejtendőnek véleményezzük. Nem akartunk egy ez idő szerint szükségfeletti új intézménnyel elvonni senkit a betöltetlen papi állomásoktól. Mi küzdeni akartunk a mint tesszük is, az enyészet ellen, minden talpalatnyi téren, minden egyházunkban.

Az erőfeszítő küzdelemre soha alkalmasabb idő nem volt; kormányunk ha nem támogathat, legalább nem üldö

mint az elmúlt tizedekben, megszorító rendszabályaival. Akkor még tudtak elődeink védni s mi feladjuk álláspontjainkat, oda dobjuk egyházainkat az enyészetnek; ez korunk szégyenfoltja lenne, *akkor midőn a Domesticát pártolva s létesítve általa megmenthetjük rendre minden egyházainkat*

A mi végre a köz főjegyző; közügyigazgató és esperesek káplánjait illeti, mi nemcsak czímet változtatunk, hanem saját elvünket következetesen vive keresztül azon illető egyházaknak választói jogát védelmeztük „a szükséges időtartamra is.“

Mi átlátva azt, hogy köz főhivatalnokainknak és espereseinknek munkasegítségét kell hogy adjon törvényhozásunk, a püspöki titkár analógiája szerint „esperesi titkárt“ ajánlotunk, a felhalmazodott munka s esetleg egyházi teendőiben való segédkezésre.

Ezek voltak azon nézetek, melyek a dézsi ref egyház megvét elhatárolásaiban vezették.

Mátyás Zsigmond,
magyar-láposi ref. pap.

„Legjobb az igazmondás.“

Kolozsvár, ápr. 24.

Olvasóink emlékezni fognak, hogy a Szemle „Egy kalvinistája“ több kegyes-lelkű ráfogásai mellett avál is meg-tisztelte Szász Bélát, hogy félhomályos modorában avál gyanusította őt és minket, mintha az egész status vagyont Kolozsvárra akarnók kaparítani, hogy aztán szépségesen el-kezelhessük, lábas-bázat építsünk belőle, a zsidó Szász Róbert bankjába elhelyezzük, terhére assignátákat bocsássunk ki stb. stb.

Szász Béla, az „Egy kalvinistának“ adott válaszában, többek között azt az állítást is valótalannak nyilatkozattatta, hogy ő valaha efféle assignátás terveket készített volna. Az egy kalvinista erre kapta magát s miként a róka, ha egyik lyukából kifüstölik, megy a másikba: a „Szemle“ legutóbbi számában egész lelki nyugalommal s nagy „moralis“ bátorsággal e lap szerkesztőjére fogja ama cikk apaságát s a kolozsvári „diszes consortium“ nevezete alatt egy kedélyes kis adomát czimez hozzánk, melyben három cigány a lopott portékát (alias: a status vagyont a Szász-consortium) kézről-kézre adva próbálja rejtegetni. Hogy minő alappal bir az „Egy kalvinista“ szóbanforgó állítása is, arról álljon itt a következő nyilatkozat:

„Tisztelt Szerkesztő úr!

Pár nappal ezelőtt egy ismerősemnél, történetesen akadt kezembe az „Egyházi és iskolai szemle f. e. 16-ik száma, meglepetve olvasám abból, „Egy kalvinista“ „legjobb az igazmondás“ című cikkének II-ik jelenetét.

Hogy hányadik felvonás jelenete, nem tudom, mert e lap több számát nem láttam soha, tehát előzményét nem ismerem. A mi benne meglepett az, hogy a „la la Roche papa“ keresi egy, az „Egyházi Protestans Közlöny“ 1872-dik évi folyama 33-ik számában megjelent cikk apaságát. Ha csak az „Ez az apja“ című comédia humoristikus keretében mozogna e cikk — hagyján! de minthogy igaztalanul, komo-

lyan korhol benne egy mást, ki nem apja, s minthogy becsülettel, igazsággal egyezőnek mindig azt tartottam, hogy saját tetteimért mást szenvedni ne engedjek s ezen felül az igazságtalan megtámadtatás kesorúságát is ismerem: töredelmesen bevallom, hogy az incriminált cikket biz'én irtam s ha „Egy kalvinista“ ur nekem nem hiszen, eskettesse meg a czimzett lap az idő szerénti szerkesztőjét n. t. Szász Gerő urat.

A vitatkozás érdeméhez nem szólok, sem kedvem, sem időm reá; s csak annyit jegyzek meg, hogy „Egy kalvinista“ urnak, ki a ref. egyház szervezkedési ügyeiről ír. meggyőződve kell lenni, hogy az incriminált cikkből folyólag emelt vád engem legkevésbébbé illethet, minthogy, mikor irtam is a foris állottam s most is úgy állok (és pedig saját elhatározásom folytán) a reform. egyházi állam ügyeivel szembe; semmi beavatkozásom, sem közvetve, sem közvetlenül, s irtam a szóban forgó cikket ezen jelszó alatt: „valeat quantum valere potest.“

A journalistika tisztességes rendje szerint e nyilatkozatot az „Egyházi és iskolai szemle“ t. szerkesztőjéhez kellett volna beküldeni, de mivel t. szerkesztő urat közelebb kapom, egész tisztelettel kérem, sziveskedjék e nyilatkozatot becses lapjába felvenni — tiszteletl. maradván. Kolozsvártt, apr. 21-én 1877.

Olasz Károly.“

Eddig Olasz Károly urnak az igazság érdekében tett nyilatkozata, melyért, midőn neki szives köszönetet mondanánk, csak arra kívánunk reflectálni, hogy ez eset is eléggé tanúsítja, mily igazság-szeretettel szóták a „Szemle“ emberei állításait megalapítani, melyekre aztán torony magas következtetéseket építenek — a levegőben. S ehez hasonló ivszámra foglaltatik a „Szemle“ utolsó számaiban is, de mi — az igazat megvallva — nem tartjuk magunkat és t. munkatársainkat oly nevezetes személyeknek, mint a „Szemle“, hogy a magunk igazolása kedvéért lapunk rendes rovatait kiszorítsuk helyükből, vagy úgy tegyünk, mint é félhivatatlansága, a midőn utóbbi egész számát pártvitatkozásokkal tömi tele; még vezérőzikkül sem tud más közleményt kiszorítani, mint egy Kirchen Zeitung“-ból fordított magyarázatát annak, hogy a budapesti diákok miért vittek Abdul Kerimnek kardot, s ezt is valószínűleg azért közli, hogy a protestans „szabad tudomány“ színvonalán álló lapvoltához méltóan kisüthesse, hogy a magyar-ellenes cikket, melyre e fordítmány felel, valami „Szász“ írhatta. Vajon melyik, Béla, vagy Domokos? Mi hát inkább csak néha, néha reflectálunk egy-egy ilyen vastagabb fordításra, mint e főnforgó s ismételjük: „legjobb az igazmondás.“

Szerk.

IRODALMI SZEMLE.

Ótestamentumi apokrifus könyvek.

Az eredetiből, görögből fordította Kámory Sámuel. Ára 1 frt. Budapest. Kóka y Lajos bizománya. 1877. Hogy minő értéket kell e műnek tulajdonitanunk: arra néz-

ve szolgáljon tájékozásul szerző zárszavának erre vonatkozó s a fordítás intentioját jelző következő megjegyzése: „Az apokrifusok fordítása minden tekintetben igen fontos tényező. Nem akarom itt fejtegetni, mi helyet foglalnak el a szentírásban és mi becsét kell tulajdonitan nekik a többi szent könyvek sorában. E kérdést a különböző felekezetek századokon át különböző módon szelöltették és fejtegették, a nélkül, hogy mindez ideig közös megállapodásra jutottak volna. A tény mégis az, hogy a ker. egyházak az apokrifusokat szelítiben használják és nagy előszeretettel viseltetnek irántok, mivel tartalmuk vonzó és minden bizonnal érdekes. Ez az első magyar fordítás az eredetiből. Midőn hozzáfogtam, beakartam tetőzni azt az épületet, melyet 1870-ben fölépíttettem. Századok multak és mulnak anélkül, hogy az ily nemű fordítás napvilágot lásson, mert nem a könyvek foglalata nehezíti a dolgot, hanem a tanulmány, melyet a tartalom igényel.“ Láthatják olvasóink e sorokból, mily értékes szolgálatot tett szerző theologiai irodalmunknak s ezért mi is csak ajánlani tudjuk az érdekeltek figyelmébe e munkát, megjegyezvén, hogy Kolozsvártt Stein János könyv kereskedésében kapható.

Beküldetett továbbá szerkesztőségünkhez:

A ker. anyaszentegyház története, kisebb kiadás ev. népiskolák számára, Irta Pálffy József. Harmadik kiadás 1877. Ára 80 kr. Használhatóságot igazolja az, hogy harmadik kiadás ért. Kapható Stein Jánosnál.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. apr. 26.

— A marosi egyházmegyéből értesítnek, hogy a közelebbi közgyűlés roppant többsége, azon indítvány fölött, hogy a mandatum ügye tárgyalassék, mint erre nem illetékes testület, napirendre tért. Helyesen. Mert csak is a mi fel fordult viszonyok közt történhetik olyasmi, hogy egyes alantestületek, a nélkül, hogy egyetlen hivatalos adat előttük állana, egy felsőbb testület határozata fölött itéletet tartanak s arczához vágják a törvénysértés bélyegét. Hirlapi tudósítások után indulnak el, mint a domszögi casino s pereatot mondanak. A beérkezett tudósítások szerint eddigelő tárgyalták e kérdést Küküllő, Seps, Orbai, s a kommunitás. A többi egyházmegyék közgyűlése reszint egészen hallgatással mellőzte, reszint a tárgyalást sürgető indítványt elvetetve. Kuriosum képen megjegyezzük, hogy az udvarhelyi egyházmegyében a hazassági törvényszék tárgyalta e kérdést s az ig. tanácsot végkép tönkre tette. Csak azt szeretnők tudni, ha vajjon nem ágyanazon bírák mondták-é ki e szörnyű szententiát, a kik a hirhedt „Kricsa“ perben hozták azon famosus itéletet, melyután — midőn a turpisság kiderült — egyik jóhiszemű bíró így nyilatknzott: „nem bánom, ha érte elcsapnak, csak meg ne csapjanak.“

— A szászvárosi tanoda előljárosága felterjesztést intézett az ig. tanácshoz, beleegyezését kérve abba, hogy a

tanoda a „Kún“ elő nevet vehessen föl. E kérelmét így indokolja a többek közt: „A szászvárosi ref. gymnasium e század első tizedében még csak egyszerű normalis iskola volt egy rectorral, egy alig pár szobából álló kis rozszant épületben. — Könyvtára — ha ennek mondható — 1817-ben sem állott többől, 25 szerény kötetnél. Ekkor ment át a helybeli egyház felügyelete alá a mélt főconsistorium hatalmasabb védő szárnyai alá, ekkor nyert rectora tanári czimet s gróf Kún Zsigmondban oly gondnokot, ki alatt az intézet fejlődésnek indult; ki később egész könyvtárát (304 munka 457 kötet) s egy oly tőkét hagyott iskolánkra, mely ma 24 ezer forinton felül áll. 1864—65-ben Kún Kocsárd gróf emeltette fel saját költségén a tanodának kétemeles diszes szárnyát, több mint 20 ezer forinttal, ő működött közre, hogy az intézet fennmaradását biztosító alapítványok összekerüljenek, maga is áldozván; ő méltósága volt, ki nem csak az említett alapítványokat gyűjté össze a tanítók fizetésére, de segélyezett és segélyez évenként több tanulót is iskolánkban; e nemes fő úr volt, ki nem csak egész könyvtárát adományozta a tanodának, de vásárolt kiadó házat s adott egy másikat kórháznak, az érdemdús Kún Kocsárd az a főgondnok, ki aggkora daczára, most is tanodánk minden ügyeiben élénk részt vesz, — munkával, észszel, pénzzel; most ismét Kún Kocsárd gróf teszi messze látó bölcseséggel 50 ezer forint alapítványát, melyért a jelen s jövő kor soha sem lehet eléggé hálálatos.“

— A prot. egyh. isk. lapokban olvassuk: Szalay István budapesti polgár s a budapesti reform. egyháztanácsnak a múlt hó végén elhunyt tagja, közelebb felbontott végrendeletében a budapesti és miskolczi református közp. tanodáknak egyenként 10—10.000 frtot hagyományozott azon kikötéssel, hogy ezen két összeg „Szalay István alapítvány“ név alatt a pesti és miskolczi reform. egyháztanácsok által gyümölcsözőleg kezeltesék, s azok kamataiból szegény sorsu, református vallást követő, a pesti s miskolczi ref. főgymnasiumokba járó jó és szorgalmas tanulók segélyeztessenek. Ezen kívül hagyott a pesti Józsefvárosi kisdóvodának 400 frtot, ugyanennyit a budapesti lelenczháznak; vagyonának többi részét pedig mintegy 32 ezer forintot rokonai-, sógora, jóbarátai, és keresztfeinak hagyományozta. Legyen áldott a boldogult hagyományozó emlékezete!

— A tiszántuli reform. egyházkerület közgyűlése a múlt héten kezdődött el; a tiszamelléki egyházkerületé május első hetében, a három más ref. egyházker. közgyűlései pedig Pünköszt után következő első szombaton illetőleg hétfőn veszik kezdetüket.

— **Filléregylet.** A miskolczi ref. női filléregylet, melyet Szatmáry Király Pálné Platthy Ida asszony kezdeményezett, 1867. febr. 9-én, tiz évi fennállásának ünnepét február 25-én tartotta meg. Első évében 1304 frtot fordított 107 gyermek segélyezésére s maradt 1412 frt tőkéje. A múlt évben 79 gyermeket segélyezett 1280 frttal, egyleti vagyon 10,659 frt. Tiz év alatt 14,601 frtot adott ki szegény és árva gyermekek nevelésére.

A főtiszt. püspök ur a következő körözüvényeket bocsátotta ki:

Tudásul és megtartásul.

438—1877. A vallás-és közokt.-ügyi miniszter úr ő nagym.-sága 6540 sz. a márczius 22-én kelt leiratában elrendelte hogy az anyakönyv-vezető lelkészek az egyházuk kebelében elhunyt és segélyezésben részesült 1848—49-iki honvédek haláleseteit azon adóhivatalnál, mely az illetőnek nyugdíját fizette, 30 nap alatt jelentsék be.

444—1877. A vallás és közoktatásügyi miniszter úr 7192 számú leiratában arról értesít, hogy erkölcsi és anyagi támogatása mellett Görög István kereskedő a fővárosban tanszer raktárt állított fel; egyszersmind a kellő ellenőrzési intézkedéseket is megtette arra nézve, hogy az áruba hozandó tanszerközök czélszerűek és olcsók legyenek.

463—1877. A vallás és közoktatásügyi miniszter úr 8480 sz. a pályázatot hirdet a losonci állami főgymnasiumnál 1877—78tanév elején betöltendő két tanszékre. Az egyik tanszékkal a latin- és görögnyelvnek, a másikkal a mennyiség- és természettannak tanítása lesz összekötve. Mindkét tanszékkal 1200 frt. évi fizetés, 200 frt. lakbér és 100 frt ötöd éves pótlék jár. A pályázni óhajtok a közoktatási miniszterhez intézendő köllőleg feszerelt bizonyítványait a tankerület királyi főigazgatóságához Besztercebányára f. évi junius 10 ig küldjék be.

464—1877. A vallás és közoktatásügyi miniszter úr 5131 számú leirata következtében tudatom lelkész aival, hogy a honvédelmi miniszter úr 1442 sz. a kelt átirata szerint a **honvédségre** nézve megengedte, hogy esketési bizonyítvány kiadása helyett, a honvédek. nősülési esetei az esketési tény alkalmával, a lelkészek által az illető honvéd igazolványi könyvébe, az esketésre vonatkozó szabályszerű adatok pontos fejegyzésével iktattassanak be; ezen bejegyzés az ellenőrzési szemlék alkalmával a sorhadbeli tartalékosokat illető esketési bizonyítvánnyal egyenértvényűnek tekintessék.

Körözütenek:

448—1877. **Udvarhelyi** egyhm.-ben a **bikafalvi** lelkészi állomás; javadalma 100 kalongya búza, ugyanennyi zab, és 10 liter szemes törökbuza; 4 frt. oszpora; 30 szekér fa; 3 hold 560□öl szántó, 1 hold 1126□öl kaszáló, melyeket megmivel és adóz az egyház; lakás gazdasági épületekkel. **Pályázati határnap május 15-ike.** Folyamodványok esperes t. t. Solymosi István aához Bögözbe(u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

452—1877. **Vajda-hunyadi** egyházmegyénkben a haróli tanítói állomás. Fizetése: 303 frt. lakás és a rendes stola. **Pályázati határnap május 15-ike.** Folyamodványok esperes t. t. Bartha Lajos aához Dévára küldendők.

Kolozsvártt ápril. 18-án 1877.

A szerkesztő postája.

Benkő Gyulának Sz.-Udvarhely. A közleményt köszönettel várom.

Catonak, S.-Szt. György. A második közleményt haldéktalanul kérem.

Horváth Istvánnak, Bükös: Levelet irok.

Gönczi Jánosnak, Koronka. A jövő számban.

Lenárd Józsefnek, M.-Vásárhelyt. Bocsásson meg, hogy a közlés mindég késik. Közelebről az egyikre sor kerül.

Garda Józsefnek, N.-E nyed. Mindkét vélemény ki lévén nyomtatva, a lemásoltatást eligazthatjátok ti.

Hirdetések.

Megrendeléseket elfogad Stein János könyvkereskedése Kolozsvártt.

Megrendeléseket elfogad Stein János könyvkereskedése Kolozsvártt.

Dr. Kerényi Ede felgymn. tanár

A világtörténelem időrendi átnézete különös tekintettel Magyarországra.

Nyolczadrét 130 lap. Ára 1 frt.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETÉNEK IDŐRENDI ÁTNÉZETE.

Ára 36 krajczár.

Ezen épen most megjelent segéd-tankönyvek feladata azon nagy szükségén, melyet a történelem tanárai leginkább éreztek, hatályosan segíteni. Kerényi általános világtörténelmi repetitoriuma a magyar nevelési szakirodalomban bizonyára hézagot pótol, és mint nélkülözhetlen segédkönyv helyet fog találni úgy a reál, mint az al- és főgymnasiumokban. Kerényi időrendi átnézete Németországban és Ausztriában szélesen elterjedt hasonló tankönyvek alapján, és különösen Dr. Richter H. M. bécsi keresk. akadémiai tanár ugyanily műve után készült, de főtekintettel Magyarországra, melyre nézve Horváth Mihály történelmi művei szolgáltatják a vezérfonalat. — A számtalan e nemű német dolgozatok, úgy szakkörökben, mint a nagy közönség részéről is mindig elismeréssel fogadtattak és maiglan is meleg pártolásnak örvendenek; hasonló mű föltevésre jogosíthatják e könyv szerzőjét a magyar közönségről is. Kitünő szolgálatot tehet az, mint vezérfonal a tanároknak előadásaik folytán; a tanulóknak a vizsgákra készülés alkalmával, a mennyiben ebből rövid idő alatt képesek ismételve átnézni az egész történelmet, a helyett, hogy az előirt nagy terjedelmű könyveket kellene újra áttanulmányozniok. — Különben gyakorlati beosztásánál és az eseményeket egyszerre föltáró alakjánál fogva sikerrel használhatják azt mindazok, kik valamely történelmi tény, művészeti vagy irodalmi eseményt emlékezetökből kiejtettek, a mennyiben e mű, mely egész 1872-ig terjed, rögtöni tájékozást nyújt bármely történelmi dologra nézve.

Hasonló figyelmet érdemel szerző „Magyarország történetének időrendi átnézete“ (ára 36 kr.). — Ez teljesen önálló dolgozat, s mint ilyen Magyarország történetére nézve az első segéd-tankönyv. Mindkét könyvet ajánljuk a tanfélének és tanulók figyelmébe.

„Pester Lloyd“ tanügyi lapja 1876. márczihs 20.

Megrendelési pénzek legkényelmesebben postautalvánnyal küldhetők be

Klein Alfréd kiadó-könyvkereskedése S.-A.-Ujhelyben.

4-*

TANITÓK RÉSZÉRE

a tornatanításnál nélkülözhetetlen kézikönyv!

A szaklapok által kedvező bírálattal kitüntetett és az egyetemes tanító-gyűlés szervező bizottsága által tanitók számára ajánlott

„MÓDSZERES TORNATANITÁS“,

mely a ministeri tantervben a népiskolák számára előirt tornaanyagot a pedagógiai elveknek megfelelőleg feldolgozva 40 gyakorlati leczkében öleli fel. Ára 50 kr. Megrendelhető

Horváth Illés és Juhász György

(2—2)

tornatanítóknál Makón.